

Självständigt arbete • 30 hp
Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram
Alnarp 2019

Inre Arkitektur

Inner Architecture

Tove Albright Österberg

Framsida: "Tankefrö". Akvarell. Tove Albright Österberg

Handledare: Gunilla Lindholm, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande handledare: Martin Grander, Malmö Universitet, Institutionen för socialt arbete

Examinator: Eva Kristensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Johan Wirdelöv, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i hållbar stadsutveckling

Kurskod: EX0859

Program/utbildning: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning – masterprogram

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Segregation, den sociala produktionen av rummet, identitet, kultur, planering, diskurs, modernism, kvartersstad, blandstad*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

ABSTRACT

Residential segregation is a growing concern in Sweden, and is considered a major hinderance to achieving socially sustainable urban environments. Because residential segregation is produced and reproduced by urban migration, learning about how and why inhabitants choose their dwellings is of importance. This study aims to give insight into how inhabitants of one high status residential area in the city of Gothenburg, Sweden, namely *Majorna*, conceptualize different places in and around the city and to understand their choice of where to live as a part of their life planning and identity processes.

To order to explore this, three research questions were formulated: 1) *How can the subjects' preferences regarding their living environment be understood from the perspective of their housing pathways?* 2) *What discourses overlay their perceptions of the places that they wish to reside in, and the places that they choose not to reside in?* 3) *How does the process of identification influence their understanding of these places?* Using qualitative interviewing, the housing pathways (Clapham, 2002) of eight inhabitants in Majorna, Göteborg, were explored. With a map of the greater city region between us, the interviewees also described which areas they found attractive versus unattractive and were asked to elaborate upon how and why.

Three discourses could be discerned in the material. *The sustainability discourse* was visible in that the interviewees associated visibly commercialized places with environmental degradation, capitalism and social injustice. These places were deemed disgusting, anxiety ridden, and mass produced. Visibly commercialized places were avoided by several, and some did not even want to pass them in their daily lives. Second, assumptions about how urban typologies affect social practice, derived from today's planning discourse, affected the symbolic meaning that places were given by some households. High rise developments from the so called "million programme" were deemed dangerous, wrong and gloomy, and assumed to be dead spaces where people avoid each other, while historic inner city areas such as Majorna, with some exceptions, were associated with qualities such as authentic, cozy, alive, social, politically aware, bright, calm, beautiful and so on. These places were assumed to be social places where people talk to strangers on streets, in trams and in squares. The results also show that places in and around the city are divided into spaces of us and them along political, cultural and ethnic lines. If identity is about figuring out "who is who", the production of space seems to be about figuring out "who lives where" and finding places where people are perceived as "your own kind". Overall, places were given different symbolic meanings by the interviewees depending on their housing pathways and how they perceived themselves, which shows the importance of a subjectivist approach towards the qualities of the urban environment.

SAMMANFATTNING

Boendesegregationen är ett växande problem i Sverige och den utgör ett stort hinder för att uppnå socialt rättvisa städer. Eftersom boendesegregation reproduceras genom urban migration är det av vikt att förstå hur boendepreferenser formas. Den här studien syftar till att ge insikt i hur boende i ett högstatusområde, Majorna i Göteborg, konceptualiserar olika platser i staden.

För att undersöka detta formulerades tre forskningsfrågor: *Hur kan respondenternas boendepreferenser förstås utifrån deras respektive housing pathways? Vilka diskurser överlagrar de platser som respondenterna föredrar, respektive väljer bort? Hur påverkar processen identifikation respondenternas förståelse av olika platser?* Med hjälp av djupintervjuer kartlades åtta respondenters *housing pathways* (Clapham, 2002). Med en karta över Göteborg framför sig fick respondenterna sedan prata fritt om det egna bostadsområdet, om vilka platser i staden de känner sig hemma på, vilka platser de uppfattar som attraktiva respektive mindre attraktiva och om varför de tyckte som de gjorde.

Analysen av respondenternas *housing pathways* visar att respondenternas boendepreferenser har samband med de erfarenheter som respondenterna bär på, och således är överlagrade med betydelser som skiljer sig åt från person till person. När vi blickar utåt, och pratar om platsen vi är på i relation till staden runtom oss, så finns det några återkommande teman i materialet. Tre diskurser som formade respondenternas sätt att sortera platser var återkommande. *Hållbarhetsdiskursen* innebar att respondenter associerade shoppingstråk och nybyggda bostadsområden med miljöförstöring, neoliberalism och sociala orättvisor. Dessa platser beskrevs som vidriga, ängstliga, massproducerade platser som man helst inte vill vistas i eller ens passera. De utgör på så sätt barriärer i stadsrummet. *Planeringsdiskursen* dvs antaganden om hur urbana typologier eventuellt påverkar rumsliga praktiker, innebar att några respondenter beskrev miljonprogramsområden som farliga, mörka, fel, dystra, eller döda platser där människor undviker varandra, medan äldre innerstadsområden, och framförallt Majorna, framställdes som autentiska, mysiga, levande, ljusa, lugna, vackra, sociala platser där människor gärna möttes spontant och pratade med varandra. Slutligen visar resultatet även att platsupplevelse verkar vara sammanflätat med identitet; platser var överlagrade med betydelser kopplade till människorna som platserna associerades med, och respondenterna ville oftast bo med sina likar. Om identitet handlar om att förstå ”vem som är vem” handlar den sociala produktionen av plats till viss del om att förstå ”vem som bor var”. Att samma platser gavs vitt skilda betydelser av olika respondenter beroende på deras olika erfarenheter och vilka de själva ville vara – understryker vikten av ett subjektivistiskt förhållningssätt till människors boendepreferenser.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord.....	1
Inledning.....	3
<i>syfte och frågeställningar</i>	<i>4</i>
Forskningsfrågor:	5
<i>Avgränsningar.....</i>	<i>5</i>
<i>Disposition</i>	<i>6</i>
Forskningsöversikt	7
<i>Att definiera segregation</i>	<i>7</i>
<i>Boendesegregationen inifrån.....</i>	<i>8</i>
<i>Boendesegregation i Göteborg – en kort tillbakablick.....</i>	<i>11</i>
<i>Majorna-Linné och boendesegregationen</i>	<i>13</i>
<i>Att undersöka bostadsval – behovet av nya angreppssätt</i>	<i>14</i>
<i>Housing pathways.....</i>	<i>17</i>
Teoretiskt ramverk	20
<i>Plats</i>	<i>20</i>
Den sociala produktionen av rummet.....	21
Representationer av rummet – närhistoriska exempel	24
<i>Konstruktionen av likhet och olikhet.....</i>	<i>25</i>
Identitet	25
Metod.....	29
<i>Forskningsansats.....</i>	<i>29</i>
<i>Forskningsproblem.....</i>	<i>29</i>
<i>Litteratur.....</i>	<i>29</i>
<i>Analys av materialet</i>	<i>30</i>
<i>Förförståelse</i>	<i>31</i>
<i>Val av undersökningsobjekt</i>	<i>31</i>
<i>Val av Undersökningsområde</i>	<i>34</i>
<i>Intervjuer.....</i>	<i>35</i>
Kvalitativ forskningsintervju som metod	35
Urval.....	35
Intervjuguide	37
Intervjuernas genomförande	37
Karta	38
<i>Bearbetning och analys av det empiriska materialet</i>	<i>38</i>
<i>Metodkritik</i>	<i>40</i>
Resultat	43

<i>Respondenterna</i>	<i>43</i>
<i>Respondenternas Housing Pathways.....</i>	<i>44</i>
<i>Diskurser som lockar och skapar avstånd.....</i>	<i>64</i>
Vem bor var? - Diskursen om kulturellt avstånd.....	64
Autentisk stad – modernistisk... vadå? - Om planeringsidealens betydelse	72
Vidrigt och ängsligt – om Hållbarhetsdiskursens betydelse.....	83
<i>"A good fit" – Om identifikationens roll.....</i>	<i>87</i>
Diskussion och slutsatser	103
<i>Hur kan respondenternas boendepreferenser förstås utifrån deras housing pathways?</i>	<i>103</i>
<i>vilka diskurser och överlagrar de platser som respondenterna föredrar, respektive väljer bort?</i>	104
<i>Vilken roll spelar processen identifikation för respondenternas förståelse av olika platser? ..</i>	<i>107</i>
Nya frågor och vidare forskning.....	108
Referenser	111
Bilagor	114
<i>Intervjuguide</i>	<i>114</i>

FÖRORD

Jag har flyttat mycket under uppväxten. Mellan kontinenter och länder, landsbygd, förort och innerstad. Gamla hus och nya, villor och höghus. Första tiden på en ny plats är ibland tuff men över tid så växer man ihop med platsen – man känner sig hemma, känner sig trygg. Det tror jag att man kan göra nästan överallt.

Under min tid på SLU när jag läste masterprogrammet *Hållbar stadsutveckling - ledning, organisering och förvaltning* var det få i just min årskurs som hade positiva erfarenheter av modernistiska miljöer, eller negativa erfarenheter av kvartersstad för den delen. Jag minns särskilt när vi fick i uppgift att promenera längs ett stråk i miljonprogramsområdet Lindängen och tillsammans reflektera över hur vi upplevde stråket. Det var höst och jag såg frodig grönska, vackra höstfärger och andades fuktig luft. Jag såg en maffig muralmålning på en gavel. Mina klasskamrater såg att skalan var omänsklig, att husen var stora, fula och hotfulla, att stråket var monotont, att det kändes ödsligt, att det kändes otryggt, att det var långt att gå. Jag kände mig ensam med mina upplevelser av platsen. Under promenaden blev det tydligt för mig att vi läser in väldigt mycket i den fysiska miljön - saker som kanske egentligen finns i vårt inre. Utifrån den här erfarenheten kom idén att undersöka hur människor ser på platser i staden och försöka urskilja vilka betydelser vi själva överlagrar dessa platser med.

Jag vill rikta ett stort tack till mina handledare för värdefull kritik såväl som uppmuntran. Gunilla Lindholm – under vår brainstorm i början av arbetet hjälpte mig att gå från tio luddiga observationer till att börja förstå vad det var jag faktiskt ville undersöka. Du ställde frågor som verkligen fick mig att tänka till. Martin Grander - tack för ditt stöd och alla fina ord undervägs. Du hjälpte mig att våga fatta beslut och komma vidare – utan dig hade jag fortsatt läsa på in i absurdum och uppsatsen hade kanske blivit 300 sidor lång! I efterhand önskar jag att jag hade rådfrågat dig mycket mer under processens gång.

Thomas – jag hade aldrig tagit mig genom det här utan ditt stöd.

Lasse Fryk: tack för att du sa att uppsatsen är *viktig*. Så har jag aldrig sett på det förut! Det gjorde skillnad för mig. Trevlig läsning☺

Arkitekturen har en dubbel representation, dels den yttre formen, gestalten, så som vi upplever den, dels en osynlig, inre, i våra hjärnor. ... vi bygger en osynlig arkitektur, laddad med upplevelser och stämningar. Den osynliga arkitekturen bär vi med oss som drömmar och minnen och vi fortsätter hela tiden att bygga vidare på den.

(Werne, 1987)

INLEDNING

Rättvisa, jämlika städer är något vi strävar efter. Att människor har tillgång till en bostad, till en rimlig kostnad och med en rimlig standard, och att den bostaden ligger i ett område som erbjuder den service och de funktioner som behövs för ett gott liv, ses som centralt för den sociala hållbarheten. Idag är våra större städer så segregerade att bostadsområdet kan vara avgörande för ens hälsa och välmående, därför att ekonomiska resurser och social service är ojämnt fördelade i staden. Segregationen är vad Klein Woolthuis et al (2013) kallar ett *wicked problem*; för att bryta mönstret krävs att segregationen tacklas från flera håll samtidigt eftersom många faktorer samverkar. Vi har idag ett samhälle med en polarisering av inkomster, bostadsbrist, segmentering i bostadsbeståndet, stigmatisering av utpekade bostadsområden, en arbetsmarknad som gynnar vissa och missgynnar andra, skolsegregation, med mera. Samtidigt har vi många nya svenskar som vare sig de är högutbildade eller inte har svårt att komma in i samhället, och klimatförändringar och politiska konflikter kommer att driva ännu fler människor på flykt framöver.

Ordet ”segregation” leder många tankar till så kallade utsatta förorter, till betong och brinnande bilar. Inte så konstigt med tanke på hur den offentliga debatten om segregation ser ut; ofta talas det enbart om vissa *segregerade bostadsområden*, vilket ytterligare förstärker stigmatiseringen av dessa områden. Men att tala om segregation i termer av segregerade bostadsområden döljer minst halva berättelsen. Segregation betyder just *åtskillnad av befolkningsgrupper* – och att grupper av människor bor rumsligt åtskilda förutsätter minst två poler (Lilja, 2015). Forskningen kring segregation har olika inriktningar och synsätt, men är överens om en sak: segregationen som vi ser idag bör förstås som att den är *relationell* (Andersson et al., 2010; Boverket, 2010; Guevara, 2014). Det vill säga att segregationsprocesser inte bara utspelar sig i enskilda stadsdelar, utan pågår i, och påverkar, hela städer och regioner.

Boendesegregationen reproduceras när människor byter bostad. De som har möjlighet att välja var de vill bo påverkar staden både där de bor och där de inte bor (Lilja, 2015). Hur just deras preferenser ser ut och hur stadens olika platser konstrueras av dem är därför centralt för att förstå hur och varför segregationen reproduceras. Enligt Andersson, Brattbakk och Vaattovaara (2017) är svenskar ovanligt toleranta - i en stor enkät uppger två tredjedelar av de tillfrågade i Stockholm att de håller med om påståendet att de föredrar en blandning av olika etniciteter i sina bostadsområden, och anser att segregation är ett problem både för invandrade och för infödda svenskar (i studien kallade *immigrants* och *natives*). Vad innebär denna tolerans, kan man ju undra? I studien var det fler som uppgav att de skulle vilja ha en större andel personer med utländsk bakgrund i sitt egna bostadsområde, än som uppgav motsatsen. Toleranta och öppensinnade i teorin,

alltså. Men i praktiken bor vi ju uppdelat, segregerat. Några liknande studier känner jag i skrivande stund inte till, och det finns förstås empiriska svårigheter i att undersöka en sådan fråga, varför undersökningen bör tas med en nypa salt och resultatet kanske ses som en indikation på något som behöver utforskas mer och djupare. Studien väcker en intressant fråga; *det verkar som om det finns ett glapp mellan hur vi säger att vi vill bo, och hur vi sedan väljer att bosätta oss*. Hur uppstår det glappet? Vad är det som gör att de som kan välja var de ska bo, hamnar just där de hamnar, tillsammans?

För att närma mig det kommer studien att fokusera på hushåll som bor i ett av Göteborgs mest populära bostadsområden, *Majorna*. Majorna beskrivs ibland som en mytomspunnen plats som en del till och med anser är besjälad (Johansson & Sernhede, 2006). Bebyggelsen är blandad och från olika epoker och delar är kulturminnesmärkt då det finns mycket äldre bebyggelse kvar. Medelklassens kulturella representationer i form av konsumentkultur med tydlig *connaissance*- och hållbarhetsinriktning syns i stadsrummet; secondhand butiker, surdegsgasterier, caféer och restauranger. Det cirkulerar en lokal valuta i området och det finns många odlingsytor inklämda på gårdar och mellan hus. De boende i Majorna har i genomsnitt en hög utbildningsnivå och inkomster strax under genomsnittet. Andelen med utländsk bakgrund är lägre än snittet för Göteborg. Registreringstiden som krävs för att få en hyreslägenhet hos allmännyttan i Majorna år 2018 var i genomsnitt 9 år (Boplatser Göteborg, 2018) och fastighetspriserna är bland de högsta i staden. Här bor alltså många av de som kan välja var de vill bo.

Att många är kräsna när de väljer sitt boende och att de gör det med stor omsorg är inte så konstigt. Boendet är en central del av människors vardagsliv. Samtidigt har boendet idag också fått ett större symbolvärde än tidigare; det betyder något, och det säger något om oss (Mörck, 1991; Clapham, 2002; Gunnemark, 1998). Vi fyller det med artefakter som ska säga något om vilka vi är eller vill vara (Mörck, 1991). Så varför vill de här människorna bo just i Majorna? Hur konstrueras attraktiva respektive oattraktiva platser i deras inre? Vad betyder det för identiteten, vad säger det om dem att de bor just där?

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det övergripande syftet med studien är att belysa hur komplexa boendepreferenser egentligen är. Ett grundläggande antagande är att staden är socialt överlagrad och jag ville med den här studien ställa frågan; *med vad* är den överlagrad? För att besvara den frågan har jag dels undersökt hur respondenternas erfarenheter och livsplanering påverkar deras boendepreferenser. För att få syn på det används Claphams (2002) koncept *Housing Pathways* vid insamling av empiri och analys av den första forskningsfrågan. Vidare finkammades materialet efter vilka *diskurser* som inverkar på både tillväljandet och frånväljandet av potentiella platser att bo på. Slutligen undersöktes även hur processen identifikation inverkar på respondenternas

sätt att förstå dessa platser. Lefebvres (1991) *rumsliga triad* användes vid analysen av materialet för att synliggöra hur makt och ideologi, sociala praktiker och symboler samverkar i den sociala produktionen av platser, och på så sätt påverkar boendepreferenserna.

FORSKNINGSFRÅGOR:

- Hur kan de respondenternas boendepreferenser förstås utifrån deras respektive *housing pathways*?
- Vilka *diskurser* överlagrar de platser som respondenterna föredrar, respektive väljer bort?
- Hur påverkar processen identifikation respondenternas förståelse av olika platser?

AVGRÄNSNINGAR

En dysfunktionell bostadsmarknad inverkar helt klart på segregationen. Hur betydelsefull den sociala produktionen av rummet är *i relation till* de inlåsnings effekter och utestängningsmekanismer som bostadsmarknadens orsakar, ligger alltså utanför studiens syfte. Hur den sociala produktionen av rummet inverkar på exempelvis utbud och efterfrågan, och det allmännyttiga hyressegmentets kötider, är inte heller någonting som kommer att beröras i någon större utsträckning.

Varför människor över huvud taget bosätter sig i Majorna och varför samma personer inte vill bosätta sig på andra platser, är något som av metodologiska skäl inte har varit möjligt att undersöka inom ramarna för den här studien. Respondenternas berättelser om hur och varför de hamnat just på den här platsen är efterkonstruktioner, och hur de verkligen resonerade vet de kanske inte ens själva, även om de kan återberätta fragment. Studien kan endast ge en liten försiktig fingervisning om vad anledningarna kan vara. Det som däremot går att undersöka är hur bilden av vissa platser som den rätta platsen att vara på, och andra platser som dåligt fungerande eller mindre attraktiva, förstärks genom olika diskurser och processer.

Jag vill understryka att studiens syfte inte heller har varit att undersöka vilka fysiska eller miljömässiga faktorer eller kvalitéer som gör Majorna attraktivt. Det kan tyckas konstigt att delvis bortse från sådana faktorer som är viktiga när man ska välja sitt boende. En sådan studie är absolut värd att genomföra men ämnet får inte plats här av utrymmes- och tidsskäl. Huruvida vi väljer bostadsområde först och sedan väljer lägenhetens utformning och läge i huset, innergård, balkong etc, eller

omvänt, eller om det sker i växelverkan eller rentav samtidigt, är även det ett väldigt intressant ämne för en studie som tyvärr även det lämnats därhän. Majorna är, precis som alla delar av staden, en unik plats med en unik placering i förhållande till andra platser i staden som i sin tur är av olika betydelse beroende på vilka intressen, erfarenheter och preferenser man har men också var man arbetar/studerar, var man har sina intressen, sina vänner, sin familj eller sina sociala mötesplatser, matställen mm. Det förefaller troligt att de flesta som bosätter sig i just Majorna också har ”sina” platser i relativ närhet till Majorna, eller att de efter en längre tid i området format intressen efter vad som ligger relativt nära, *och därför skulle svara att de bor där just därför*. I flera fall trodde respondenterna jag intervjuat att andra platser låg längre bort i tid eller avstånd från exempelvis centrum än vad Majorna gör medan det omvända var sant, vilket är intressant i sig att studera. Jag vill även poängtera att de kvalitéer som flera av respondenterna lyfte fram att de uppskattar i Majorna har sina motsvarigheter i många stadsdelar runtom i Göteborg. Det rörde sig om sådant som närhet till vatten, närhet till bad i skärgården, närhet till utsiktsplatser, närhet till små intima grönområden och närhet till stora grönområden, ljusa gator, en fin lägenhet, äldre bebyggelse, närhet till sociala mötesplatser (järntorget med omnejd), närhet till arbete eller studier, närhet till pubar och caféer, närhet till gym, innergårdar, stadsliv, lugn, matbutiker mm. Jag vill även understryka att jag inte tror att sådana kvaliteter saknar betydelse! Det den här studien syftar till är att nyansera bilden av vad som spelar in när människor väljer var de vill bosätta sig, och på så vis öppna upp för en diskussion om de sociala aspekterna av bostadsval och segregation.

I Majorna finns vad som kan kallas en *social blandning* – med människor ur olika inkomstgrupper till exempel - men det är en lägre andel invånare med utländsk bakgrund än vad som är genomsnittet för Göteborgs stad. Vad som orsakar denna homogenitet, vilka strukturella och sociala processer som kan förklara det, vill jag uppmuntra någon annan att undersöka!

DISPOSITION

Uppsatsen börjar i det stora, övergripande problemet; boendesegregation, för att ge en inblick i segregationens mekanismer. Några olika hypoteser om hur segregation uppkommer och upprätthålls presenteras och diskuteras i forskningsöversikten. För att ge en förståelse för vad bostaden betyder och dess koppling till andra delar av människors livsplanering presenteras även *housing pathways* – det analytiska verktyg som används som stöd vid insamlingen av empiri till den första forskningsfrågan i den här studien. Slutligen följer det teoretiska ramverket som behandlar begreppen plats, identitet och kultur. Här fördjupas förståelsen för de diskurser och processer som studien handlar om. Sedan följer i vanlig ordning metodavsnitt, resultat, diskussion, slutsatser och vidare forskning.

FORSKNINGSÖVERSIKT

Vad säger aktuell forskning om hur segregationsprocesser? Hur ser urban segregationsgenererande migration ut i Sverige och hur ser den ut i Göteborg? Till att börja med behöver begreppet segregation definieras. När en definition har presenterats, ska vi dröja en liten stund vid vad vi vet om de sociala och samhällsliga strukturer som kan ha påverkan på segregationsprocessen. Sedan följer en kort översikt och diskussion kring segregationen och segmenteringen i Göteborgs kommun mer specifikt.

Avsnittet avslutas med en diskussion om olika hypoteser gällande bostadsval och vilka teoretiska perspektiv som kan vara relevanta för att undersöka och förstå människors boendepreferenser. Avslutningsvis presenteras housing pathways mer ingående.

ATT DEFINIERA SEGREGATION

Segregation betyder rumslig åtskillnad av befolkningsgrupper (Guevara 2014). Boendesegregationen, alltså att befolkningsgrupper bor rumsligt åtskilda i staden, är en process som hela tiden reproduceras genom urbana migrationsmönster; hur vi bosätter oss. Man kan säga att segregationen inte är någonting som *är*, ett tillstånd, utan någonting som hela tiden *händer*, och således har segregationen en rumslig och en tidsmässig dimension. Den reproduceras genom våra val på bostadsmarknaden, men också genom den brist på valmöjligheter som många står inför och de inlåsningsförhållanden som förhindrar rörlighet på, och tillträde till, bostadsmarknaden. De urbana migrationsmönstren i Göteborg är relativt väl kartlagda, men hur människorna bakom statistiken tänker och resonerar vet vi mycket mindre om (Boverket, 2010; Andersson, Bråmås & Hogdal, 2009). Att undersöka hur människor beslutar om var de vill bo är av stor betydelse för förståelsen av den segregerade staden (Andersson, 2001). Det förefaller troligt att orsaker och effekter av boendesegregation är kopplade på så vis att den rådande segregationen påverkar människors uppfattningar om olika platser och att de därmed fattar beslut som förstärker den – sk *segregationsgenererad* migration (ibid).

Att boendesegregation innebär en åtskillnad av grupper, nödvändiggör en definition av vilka grupper som avses här. Vilka är dessa befolkningsgrupper och på vilka sätt är staden segregerad? Inom segregationsforskningen brukar tre kategorier användas; demografisk segregation, socioekonomisk segregation och etnisk segregation (Andersson, Bråmås & Hogdal, 2009). *Livsstil* som en eventuell fjärde kategori är också värd att nämna i sammanhanget, även om det också kan vara nära sammanbundet med de övriga kategorierna. De olika formerna av segregation samverkar på olika sätt och segregationen har därför etniska, ekonomiska, demografiska och livsstilsmässiga dimensioner (ibid). Den demografiska aspekten

av segregation får mindre uppmärksamhet i samhällsdebatten än den etniska och klassmässiga, men det är viktigt att inte glömma bort demografins betydelse i sammanhanget. Andersson, Bråmås & Hogdal (2009) understryker exempelvis att en av anledningarna till att invandrade personer i stor utsträckning bor i allmännyttans hyreshus kan vara att de ofta är unga och relativt fattiga, alltså skulle en kombination av demografi och klass – inte nödvändigtvis etnicitet, ofta kunna förklara bostättningsmönstret. Att olika kategorier samverkar är viktigt att komma ihåg om man vill studera segregation, även om fördjupade studier om respektive kategori behövs och bidrar till den samlade kunskapen (ibid). Forskning om diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden samt om skolsegregation kan till exempel behöva sättas i relation till de ovan nämnda kategorierna för att förstå hur den sorteringen på bostadsmarknaden uppkommer, alltså hur etnicitet, ålder, utbildning och förvärvsinkomst är kopplade. Även om boendesegregationen beror på variation i individers resurser, restriktioner och preferenser, äger processen rum i en större kontext där ett samspel mellan lokala och globala processer - ekonomiska, demografiska och politiska – påverkar dessa (Magnusson, 2001).

Det ska också nämnas att segregation inte alltid är problematisk - att bo nära vänner och släkt kan till exempel vara välfärdshöjande. Segregationen är problematisk när konsekvensen av den faller ut negativt enbart för vissa grupper och bidrar till att förstärka orättvisor på andra arenor. Kanske är det också så att det i en segregerad stad är lättare att upprätthålla fördomar om de människor som vi inte möter i vardagen?

BOENDESEGREGATIONEN INIFRÅN

Ordet "segregation" leder ofta tankarna till så kallade "utsatta förorter", till betong, skjutvapen och brinnande bilar. Kanske hann du själv se få en inre bild av höga grå skivhus när du läste ordet segregation i början av den här uppsatsen? Inte så konstigt med tanke på hur den offentliga debatten om segregation ser ut; ofta talas det enbart om vissa *segregerade bostadsområden*. Att fokus har hamnat på just dessa enskilda bostadsområden kan bero på flera saker. Segregationens negativa konsekvenser spelas ut där, blir synliga och avgörande, viktiga och akuta. Det kan också ha att göra med hur vi sett på segregationsprocessen över tid och var vi valt att placera skulden för den; att vi ägnat oss åt *victim shaming* (Lilja 2015). Antagandet som driver denna victim shaming är att personer med utländsk bakgrund ensamma skapar den etniska segregationen genom att de väljer att bosätta sig nära sina landsmän eller andra med utländsk bakgrund. Att det skulle vara så har på senare tid kritiserats (Lilja, 2015; Molina, 1997; Rodenstedt, 2014; Bråmås, 2007) Denna myt florerade inte bara i den offentliga debatten (vilket den fortfarande gör) utan var även väl befast inom forskningen trots att den då inte hade prövats empiriskt (Molina 1997). Antagandet har bidragit till att reproducera segregationen då tjänstemän hos

socialtjänsten har placerat flyktingar i samma bostadsområden utifrån just en föreställning om att de önskar att bo nära andra med utländsk bakgrund (ibid). Det som kännetecknar de så kallade ”utsatta förorter” där många flyktingar placeras är dock att de är *multietniska* och framförallt att ”etniska svenskar” (med brist på ett bättre ord) lyser med sin frånvaro (Loit, 2014). Att utlandsfödda önskar att bo tillsammans med andra utlandsfödda förutsätter att människor från många olika länder, som talar olika språk, med helt olika social status och religion, landsbygdsbor som storstadsbor osv skulle förenas i att ha en gemensam ”invandraridentitet” (Molina, 1997). Det som Molina (1997) fann när hon intervjuade migranter var tvärtom att de gärna ville bo nära svenskar och att de i många fall hade ytliga relationer till människor i den nära omgivningen bland annat på grund av kommunikationssvårigheter (på grund av att de talar olika språk). De hade dessutom haft väldigt liten möjlighet att välja var de skulle bo någonstans utan placerades oftast i ett boende av sociala myndigheter. De flesta ville flytta därifrån och de ville helst av allt bo i ett eget hus med trädgård, precis som de flesta med svensk bakgrund vill (ibid). Dessutom har etniska minoriteter ofta svaga kontakter med andra personer med samma etniska ursprung (Andersson, 2001, s 138). Att personer som invandrat till Sverige ibland väljer att bo nära vänner och släktingar är förstås inte ett felaktigt antagande, det förkom även bland de personer som Molina (1997) intervjuade, men det är viktigt att förstå att det inte ensamt är orsaken, eller ens den dominerande anledningen till, den etniska boendesegregationen. Bråmås (2007) finner två skäl till att frivillig etnisk klustring förmodligen inte är drivande i segregationsprocessen i Sverige: 1) det skulle möjligtvis kunna förklara varför personer som invandrat hamnar tillsammans under den första tiden efter att de kommit till Sverige men det kan inte förklara varför de fortsätter att bo svenskglea områden, och 2) svenskglea områden i Sverige är multietniska och det man kan se i andra länder där frivillig etnisk klustring sker är just att specifika etniciteter dominerar vissa bostadsområden (ibid). Bråmås (2007) fann att invandrade personer ibland inte vill flytta till ”svenska” områden, dels av rädsla för trakasserier men också på grund av att de inte tror att de skulle passa in. En man uppgav att han hade blivit trakasserad när han bodde i ett ”svenskt” område och därför valt att flytta tillbaka till det bostadsområde han lämnat. Rädsla för diskriminering, och utsatthet för den, kan alltså bidra till att personer med utländsk bakgrund väljer att bosätta sig tillsammans trots att de har möjlighet att bo nära svenskar. De som Molina (1997) intervjuade var inflyttade från andra länder och var själva födda i något annat land. Hur nästa generation, deras barn, som är födda och uppväxta i multietniska bostadsområden ser på den egna identiteten, det egna bostadsområdet och andra delar av staden är, vad jag vet, outforskat. Även om Molina (1997) med all tydlighet visat att det inte är rimligt att anta att de som invandrat har kongregerats enbart på grund av en gemensam ”invandraridentitet” är det inte alls omöjligt att det uppstår subkulturer – en förortsidentitet eller multikulturell identitet – hos de som växer upp i multietniska miljonprogramsförorter, som i sin tur påverkar hur de ser på vad som är ett attraktivt bostadsområde – socialt och identitetsmässigt såväl som estetiskt och arkitektoniskt.

Att socioekonomiska faktorer och etnisk härkomst samvarierar används ibland som argument för att göra den etniska boendesegregationen till en fråga om *klass* snarare än en fråga om etnisk diskriminering. Problemet, eller bristen, med det synsättet är att man undviker frågan om varför invandrare är fattiga (Andersson, 2001). Många diskrimineras på arbetsmarknaden på grund av sitt ursprung (Bråmås, 2007). Faktorerna ekonomi, etnicitet och klass är relaterade på ett sådant sätt att de är svåra att separera från varandra;

De mer indirekta formerna av diskriminering har ofta med ekonomi att göra. För många invandrade personer utgör deras svaga ställning på arbetsmarknaden ett mycket påtagligt hinder för utflyttning från de "invandrartäta" bostadsområdena och för avancemang på bostadsmarknaden

(Bråmås, 2007, s 10)

Krav på fast arbete och minimiinkomst för ett hyreskontrakt stänger ute de som tvingas ta obetalda praktikplatser eller osäkra anställningar. En annan aspekt är att invandrade personer är underrepresenterade i bostadsrätts- och äganderättssegmenten. Inom respektive segment finns dessutom en segregation som innebär att invandrade personer är underrepresenterade i centrala lägen, även när faktorer så som inkomst och demografiska aspekter tas med i beräkningen (ibid). Flera forskare menar att diskriminering, såväl direkt som strukturell, verkar ha ett finger med i spelet (Molina 1997; Bråmås 2007; Lilja 2015). Ur ett klassperspektiv missgynnas många av det nya "kunskapssamhället" som innebär att tillverkningsindustrin flyttats utomlands och att arbetsmarknaden delats in (grovt schematiskt) i en högavlönad tjänstesektor respektive en servicesektor med dåliga arbetsvillkor och låga löner (Andersson, Borgegård & Fransson, 2001). Att personer med utländsk bakgrund har svårare att hävda sig på en sådan arbetsmarknad, beror inte på att de inte skulle "passa in" i tjänstesektorn. Att tjänstemän på arbetsförmedlingen beskriver arbetslösa personer med utländsk bakgrund som att de "*befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden*" och behöver "*göras anställningsbara*" (Österberg och Sjöblom, 2013, s 68) kan bero på förutfattade meningar om deras sociala kompetens i svenska sammanhang, något vi ska återkomma till längre ner i diskussionen om kulturellt avstånd.

Så långt har vi berört hur det kommer sig att personer med utländsk bakgrund koncentreras till vissa bostadsområden och inte lyckas bosätta sig i andra. Det har kanske fått omotiverat stort utrymme. Något som snarare är utmärkande för boendesegregationen är att personer med svensk bakgrund bor i vad som faktiskt kan kallas för etniska enklaver. Forskning pekar på att resurstarkas val av bostad i hög grad påverkar segregationen (Molina, 1997; Andersson *et al.*, 2010; Boverket, 2010; Guevara, 2014; Rodenstedt, 2014; Lilja, 2015). De som kan välja var de bosätter sig kan påverka stadens innehåll både där de bor *och där de inte bor* (Lilja, 2015). En nyckel för att förstå hur segregationen reproduceras kan därför vara att inte fokusera på utanförskapet utan istället undersöka *innanförskapet*. Mig

veterligen finns det endast ett fåtal studier som berör tankegångarna bakom så kallat *avoidance behavior*, alltså att vita människor undviker att flytta till områden där det bor över en viss andel personer med utländsk bakgrund. En av dessa är Maja Liljas avhandling *det bästa för mitt barn: nyblivna mödrar i den delade staden* (2015). Lilja (2015) undersökte hur svenska mödrar förhåller sig till föreställningar om ras, etnicitet och klass. Lilja (2015) fann bland annat att en del unga föräldrar väljer bort skolor som ligger i multietniska bostadsområden till sina barn på grund av områdets och skolans dåliga rykte, och kvinnorna resonerade kring detta med hjälp av en mångkulturdiskurs som innebär en syn på andra kulturer som annorlunda och ”berikande”. De använde även mer eller mindre avancerade språkliga strategier för att upprätthålla sina identitetspositioner som öppensinnade och toleranta människor (ibid). En annan relevant studie är Ann Rodenstedts (2014) studie om hur personer som valt att bosätta sig i överklassområden, varav ett nybyggd *gated community* i Malmö, ser på staden i termer av bland annat attraktivitet och trygghet. Studien visar på många intressanta saker, bland annat att respondenterna tyckte om den multietniska känslan i Malmö centrum men ville kunna uppleva det när de känner för det och kände ett behov av att kunna ”pausa” det genom att dra sig undan i sitt egna, lugna, trygga bostadsområde. Det kan också vara av vikt att inte enbart fokusera vad människor undviker och varför – utan istället på vad de efterfrågar och vilka effekter det ger. Magnus Mörck (1991) har gjort en etnologisk studie om Göteborgares bostadskarriärer som visar att hur vi bosätter oss tydligt är relaterat till våra livsstilar, och även om studien har några år på nacken är den intressant därför att det inte finns många liknande studier varken då eller nu. Mycket är fortfarande outforskat vad gäller vilka symboliska värden vi laddar den fysiska miljön med och hur det inverkar på segregationen. Det ska också poängteras att även personer med utländsk bakgrund i hög utsträckning väljer att flytta ifrån förorter till områden med högre status, och att en av anledningarna till att multietniska områden fortsätter att ha en befolkning med hög arbetslöshet är just att många som lyckas få ett arbete eller en högre inkomst flyttar därifrån och lämnar plats för nyanlända och andra personer som håller på att etablera sig på arbets- och bostadsmarknaden (Andersson *et al.* 2010).

BOENDESEGREGATION I GÖTEBORG – EN KORT TILLBAKABLICK

Kortfattat ser de stora demografiska trenderna idag ut som så att unga personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade i allmännyttans lägenheter i miljonprogramsområden i ytterkanten av staden, medan det framförallt är barnfamiljer med svensk bakgrund som bosätter sig i kranskommunerna i egnahemsboende (Andersson *et al.* 2010). Studien har några år på nacken men talar sitt tydliga språk: var femte invånare i Göteborgsregionen utländsk bakgrund, och var sjunde är född utomlands, men år 2006 bodde nästan 71 procent av regionens utlandsfödda i Göteborgs Stad. Att det ser ut så hör ihop med segmenteringen på

bostadsmarknaden, dvs att olika boendeformer (segment) är rumsligt åtskilda och olika typer av boenden och upplåtelseformer dominerar olika geografiska områden. Ungefär 70 procent av bostäderna i kranskommunerna var egnahemsvillor, och trots att Göteborgs stad hade hälften av regionens befolkning hade de endast 30% av regionens egnahemsbestånd (ibid).

Segregationens orsak antas ofta, lite slarvigt, vara miljonprogrammets uppkomst och fall, och det är den segmentering som uppstod i samband med bilismen som det pratas mest om. Att Göteborg byggdes ”inifrån och ut” fram tills miljonprogrammet som ofta hävdas, stämmer dock inte – staden har varit både segmenterad och gles mycket längre tillbaka i tiden än så. En innovation som har spelat minst lika stor roll för Göteborgs utspridning, segregation och segmentering som bilismen, är faktiskt *spårvägen* (Jörnmark, Forsemalm och Palmås, 2015). Före *spårvägen* hade uppfunnits byggdes den täta stenstaden som många tycker så mycket om idag – den byggdes tätt för att det inte fanns några sätt att ta sig fram på med hög hastighet och då lönade det sig helt enkelt inte med utglesning. När *spårvägen* uppfanns blev det funktionellt att sprida ut staden och inkorporera avlägsna öar av bebyggelse som tidigare varit mer självständiga; Särö och Långedrag bland andra. Albert Lilienberg, känd för att ha ritat Majornas stadsplan 1917, var drivande i utglesningen av staden och förespråkade en funktionsseparering av industri och bostäder (ibid). Istället för att fortsätta bygga tät kvartersstad började man nu bygga enklaver i utkanten; visionen var en trädgårdsstad med industri och handel i centrum och avlägsna öar av villor ute på landsbygden. *Spårvägen* till Särö och Långedrag möjliggjorde stråk av villor i ett pärlband längst kusten i väster och söder, medan industrierna främst var koncentrerade till öster och norr. Det lade grunden för det Göteborg vi har idag som redan då var polariserat; fattigt och industriellt i norr och öster, rika enklaver i väster och söder. Undantag från detta mönster finns förstås; lägenhetsområden från miljonprogrammet i Frölunda och Tynnered som ligger i västra Göteborg, till exempel.

Dåtidens arbetare, som till stor del bodde i landshövdingarhus i centrala och halvcentrala lägen nära industrierna, så som Majorna, Masthugget, Haga, Gamlestan, Gårda, Kville och Olskroken, bodde trångt och med utedass på gården. När allmännyttan ännu var i sin linda byggdes *barnrikehus* - en form av *social housing*. Dessa var bostäder i funkisstil med låga hyror, till för de mindre bemedlade med många barn (Sveriges Allmännytta, 2018). Dit flyttade alltså en relativt homogen grupp – fattiga arbetarhushåll med fler än fyra barn – och man bestämde från politiskt håll att i framtiden skulle bostäder byggas för alla grupper och i de fall hushållen behövde ekonomiskt stöd skulle det istället vara kopplat till själva hushållet, inte till boendet (ibid). På 1940-talet fattades beslut om ett stort program för bostadsbyggande. Det byggdes en hel del – men inte tillräckligt. Beräkningarna höll inte och bostadsbristen var hög. År 1965 fastställdes ett nytt bostadsbyggnadsprogram, senare kallat *miljonprogrammet* (Sveriges Allmännytta, 2018). När miljonprogrammen byggdes såg många sin chans att få ett bättre boende

och flyttade ut ur sina små lägenheter i innerstad och närförort till förorterna. Flera av dessa ligger just i öster och norr, som sedan spårvägens uppkomst varit fattigare och mer industriellt präglad än västra och södra Göteborg. Parallellt pågick saneringsvågen och den äldre bebyggelsen innerstaden ansågs trång och omodern. De gamla arbetarkvarteren hade förslummats när de lämnades av större delen av arbetarklassen och var nu rivningshotade. Under 1970 talet hände flera saker samtidigt som fick stor betydelse för segregationens uppkomst. Miljonprogrammet lyckades - bostadsbristen upphörde. Villkoren för att låna till ett eget hus, sk egnahem, blev dock ännu mer förmånliga. Inflyttningen till städerna ersattes av utflyttning till närförorter och allmännyttan fick svårt att hyra ut sina lägenheter (Sveriges Allmännytta, 2018). De villaområden söderut som vuxit med spårvägens framfart fullständigt exploderade i och med bilismen och sträckte sig hela vägen ner till Halland (Jörnmark, Forsemalm och Palmås, 2015). Samtidigt som människor flyttade ut från höghusen för att förverkliga drömmen om den egna täppan, kritiserades arkitekturen och miljön i förorterna hårt i medierna (Mörck 1991; Ericsson *et al.* 2002). Studenter, och de som Mörck (1991) kallar ”vårdfolket” och andra som ville bo billigt flyttade in i de gamla rivningshotade landshövdingehusen. De såg kvalitéer i de gamla slitna husens autenticitet. Saneringsvågen avtog, landshövdingshusen uppvärderades, införlivades i allmännyttans bestånd och rustades upp. De tomma lägenheterna i miljonprogramshöghusen blev i allt större utsträckning hem åt nyinvandrade och personer som av olika anledningar hade det svårt på arbets- och bostadsmarknaden.

MAJORNA-LINNÉ OCH BOENDESEGREGATIONEN

Det är nu snart 50 år sedan villamattorna bredde ut sig på allvar, och mönstret har inte avtagit. Det är fortfarande en stor del av befolkningen som flyttar ut till ett egnahemsboende när de får barn. I just det steget i bostadskarriären sker det enligt Andersson *et al.*, (2010) en etnisk och klassmässig sortering. Den genomsnittliga inkomsten och förvärvsfrekvensen är högre ju större andel egnahem som finns i ett område, och andelen personer med utländsk bakgrund samtidigt lägre (ibid). I Göteborgs stad finns det vissa flyttmönster som kan benämnas motorvägar – vägar som många tar. En av dessa motorvägar går rakt igenom Majorna-Linné och är just en sådan segregationsgenererad typ av migration som Andersson, Bråmås och Hogdal (2010) beskriver. Motorvägen ser i grova drag ut som följer. De flesta som flyttar till Majorna-Linné gör det före de fyllt 30 (Göteborgs stad, 2018). Drygt hälften av alla inflyttare är i åldersspannet 20-29 år (Göteborgs stads statistikdatabas, 2018). Sedan får många av dem barn; fruktsamheten är hög i stadsdelen och 14 procent av alla barn som föds i Göteborg bor i Majorna-Linné under sitt första levnadsår. Från Majorna-Linné såväl som från andra centralt belägna stadsdelar flyttar sedan många barnfamiljer vidare, bland annat till kranskommunerna. Barnfamiljerna flyttar i regel före barnen fyller fem år vilket gör att årskullarna i stadsdelen minskar med

45 procent fram tills dess. Bara ungefär 8 procent av alla barn som börjar skolan bor i Majorna Linné (ibid). Frågan är om man inte kan säga att den etniska sorteringseffekten som Andersson, Bråmås och Hogdal (2010) beskriver om faktiskt sker i steget före villa-debuten; i flytten till Majorna-Linné, Härlanda, och liknande innerstadsstadsdelar som kännetecknas av en vit medelklass?

ATT UNDERSÖKA BOSTADSVÄL – BEHOVET AV NYA ANGREPPSSÄTT

Bostadsforskning har bedrivits inom en rad discipliner och gett upphov till teorier om hur och varför vi väljer boende som vi gör. Det har dock funnits relativt lite samverkan över de akademiska gränserna och därför är teorier om bostadsväl organiserade i stuprör. I ett försök att uppmärksamma detta skapade Clapham (2002) ett analytiskt verktyg som han kallar *housing pathways*. Housing pathways kompletterar nuvarande positivistiska traditioner med mer subjektivistiska perspektiv som betonar komplexiteten i mänskligt beteende (ibid).

I Sverige, precis som i Storbritannien, pågår diskussioner om hur bostadspolitiska åtgärder har fallit ut och vilka åtgärder som skulle kunna skapa en mer integrerad och jämlik bostadsmarknad. I Storbritannien har majoriteten av forskningen om det som Clapham (2002) kallar *bostadsfältet* (the housing field) beställts av statliga myndigheter, i form av utredningar och utvärderingar, vilket resulterat i att forskningen överlag har haft en positivistisk vetenskapssyn. Detta fokus på policy och dess utfall, menar Clapham (2002), tenderar att lägga stor vikt vid statens roll på bostadsmarknaden, och för lite vid andra aktörer så som privata fastighetsägare, banker och låneinstitut, samt helt negligera hushållens roll. Även om bostadspolitiska åtgärder kan vara kraftfulla får de ofta andra effekter än vad som är tänkt, och när de sedan utvärderas behöver de analyseras tillsammans med attityder och perspektiv hos andra aktörer på marknaden. Ofta antas individer handla enligt en uppsättning förenklade och ”universella” antaganden, medan forskning snarare visar att individer inte är offer för policy utan utnyttjar kryphål i systemet för att uppnå det de vill utifrån sitt egna syn på vad välfärd är. De vetenskapliga fält som hittills integrerats i analysen av bostadspolitiska åtgärders utfall har stora brister och behöver kompletteras (ibid). Flera forskare menar också att inte bara orsakerna utan *effekterna* av segregation är nog så viktiga att studera.

Inom västerländsk forskning har en rad hypoteser om boendesegregationens orsaker och effekter avlöst varandra (se Andersson, Borgegård & Fransson, 2001, exempelvis för en utmärkt sammanfattning). I flera av de tidigare synsätten ses individer som rationella varelser med likartade preferenser som tävlar om samma bostäder enligt principen om den ultimata lokaliseringen. Dessa hypoteser har sedan kompletterats med sociokulturella hypoteser som betonar den sociala omgivningens

inverkan på individens preferenser, restriktioner och tillgång. På senare tid har strukturella teorier kommit att uppmärksamma kommuner, myndigheter, fastighetsägares och förmedlares roll. Det är rimligt att anta att alla dessa hypoteser samverkar; vi tar som individer förmodligen hänsyn till bostadens pris eller hyra, skick, upplåtelseform, lokalisering och status, samtidigt som både klass, inkomst, demografi och etnicitet spelar roll för huruvida vi får tillgång till de bostäder vi vill ha. En hypotes som anses särskilt relevant idag är *planeringshypotesen*. Den uppmärksammar att planeringens effekter "*bildar ramar för de andra hypotesernas möjlighet att verka*" (Andersson, Borgegård & Fransson, 2001, s 100). Segmenteringen på bostadsmarknaden kan innebära att olika hypoteser verkar i olika typer av bostadsområden.

Verkligt övertygande teorier om de olika aktörernas beteende på bostadsmarknaden, särskilt hushållens, har inte integrerats i bostadsfältet (Clapham, 2000). Även inom de geografiska och ekonomiska fälten, där hushållen är analysenhet, förenklas och generaliseras deras beteende (ibid). En brist hos samtliga perspektiv är enligt Clapham att de är positivistiska; "*The Housing field is portrayed as an objective reality, which is perceived in uniform ways by the participants*" (Clapham, 2002, s 59). Vetenskapliga traditioner som formulerat teorier som anses relevanta för att förstå människors bostadsval, har kommit till i en tid som är väldigt annorlunda än den vi befinner oss i idag. Kontexten har förändrats. I det postmoderna samhället blir teorierna därför alltmer irrelevanta (Clapham, 2002; Mörck, 1991). Kärnfamiljens upplösning, individens frihet att välja livsstil, större andel ensamhushåll, globalisering, kyrkans och traditionernas minskade roll, klasstrukturernas upplösning, mm bidrar till att göra bostadsfältet till något annat än det har varit. Flera forskare belyser livsstilens roll för valet av bostad, och boendets roll har förändrats från att vara mål till att vara ett medel eller en utgångspunkt som för att uppnå andra saker i livet. För att förstå hur bostadsfältet fungerar behövs idag forskning som sätter hushållens meningsskapande och subjektiva förståelse av bostadsfältet i centrum (Clapham, 2002).

Den positivistiska verklighetsuppfattningen i bostadsforskningen har i sin tur resulterat i lanseringen av "paketlösningar" baserade på enkla antaganden om den "normala", ofta heterosexuella, människans liv (Mörck, 1991; Clapham, 2002). Bostadskarriärens olika steg motsvarar faser i livet så som den första egna lägenheten, sammanflytten med sambon, småhuset för småbarnsfamiljen (ibid). Vilka dessa faser är idag och vilka boendelösningar som kan uppfylla de behov som hör till dem är mer komplext än de paketlösningar som erbjuds på bostadsmarknaden kan fånga. För att lösa det approprierar hushållen olika platser och boenden utifrån sina egna önsknings, exempelvis genom att bo i kollektiv i hus och lägenheter som från början var avsedda för kärnfamiljen (Loit 2014).

Clapham (2002) understryker alltså att människor inte ska ses som offer för policy. De är aktiva, kreativa agenter - inte passiva mottagare av paketlösningar som

kommer ”uppifrån”. Värt att nämna är att det inte enbart är den fysiska utformningen av bostäder som paketeras, utan även de ramar som sätts för hur bostäder förmedlas. Ett exempel på en paketering som inte alltid motsvarar människors subjektiva uppfattning om kvalitéer i boendet är *bruksvärdesprincipen* på hyresmarknaden. Syftet med bruksvärdesprincipen och hyressättningssystemet från politiskt håll har varit att skydda hyresgästerna mot plötsliga hyreshöjningar, en viktig del av besittningsrätten. Läget (förutom närhet till kommunikationer) skulle inte påverka hyrorna, tanken var istället att lägenheter i olika områden skulle jämföras utifrån deras respektive ”standard”. Även om tanken har varit att bostadens hyra skall sättas utifrån hyresgästernas syn på vad som är attraktivt, innebär systemet i praktiken att hyresgäster ses som ett kollektiv med liknande värderingar – eftersom dessa värden måste specificeras i termer av en ”standard”. I debatten om marknadshyror har bland annat Hyresgästföreningen argumenterat för att bruksvärdesprincipen skulle motverka segregation eftersom de menar att den tillåter människor att bo var de vill i staden oavsett inkomst. Att en effekt av bruksvärdesprincipen är att hyror i centrala lägen hålls nere, medan hyror i perifera lägen blir något högre än vad de hade varit vid en efterfrågestyrd hyressättning, har använts som argument för att bruksvärdesprincipen motverkar segregation *men har också beskyllts för att orsaka den* (Andersson, Borgegård & Fransson, 2001). Argumentet bakom den senare tesen är att om hyror blev lägre i periferin skulle fler grupper ha anledning att bosätta sig där. De som istället argumenterar för motsatsen menar att det skulle leda till bortträngning, framförallt i centrala lägen. På senare tid har *läget* fått en ökad betydelse för hyressättningen. Vilken effekt *marknadshypotesen* har på segregationen är komplext och vi ska inte fördjupa oss i det här, men hur hyresgäster förhåller sig till bruksvärdesprincipen just i Majorna har vi anledning att återkomma till i resultatdelen av den här studien.

Slutligen är bostaden också *symbolisk* (Mörck, 1991). Det innebär att olika typer av bostäder kan ge olika signaler om vilken status individen har, eller vill ha. De föremål vi fyller bostaden med, vår inredning, kan säga något om oss som individer. Våra livsriter, i ett samhälle med långt gånge sekularisering där vi förlorat gamla traditioner och livsriter, medför att våra individuella val, som val av bostad till exempel, blir en kraftfull symbol för var i livet en individ befinner sig (Mörck, 1991; Clapham, 2002). Ju mer flytande samhället i övrigt är, desto starkare och mer betydelsefulla blir dessa symboler. I ett underinstitutionaliserat samhälle, med brist på gemensamma ideologier så som religion och uppfattningar om hur vi ”bör” leva, blir *livsplanen* allt viktigare – den blir en klippa (ibid). Mörck (1991) menar att vi helt enkelt inte riktigt kan hantera den valfrihet vi står inför idag, utan att skapa andra saker att förhålla oss till. Att prata om sin livsplan blir detsamma som att prata om sin identitet. Boendekarriären är en del av livsplaneringen, men kan betyda olika mycket eller vara olika mycket för en människas identitet – för vissa utgör arbetet eller fritiden en större del av identiteten så att boendet inte behövs för att ”fylla ut” identiteten (ibid). Det kan också vara så att man inte har kunnat välja sitt boende, och då handlar identiteten istället om hur man förhåller sig till den sociala status

som upplåtelseformen, boendeformen, bostadens estetiska uttryck och läge innehar. Vidare drar Mörck (1991) paralleller mellan livsriter förr och bostadens roll i våra liv nu; att flytta hemifrån uttrycker att vi blir vuxna, den första bostaden som man skaffar tillsammans med en partner manifesterar relationen och den gemensamma identiteten:

”Graden av orientering mot familjebildning med egna barn är inte en fråga om känslouttryck. Sammanjämningsprocessen kring ett gemensamt mål är också en dialog förd med tingen. Att skapa en gemensam miljö är att manifesteras och symboliskt uttrycka relationen”
(Mörck, 1991, s 17).

Hur detta ser ut kan variera; kanske sparar man pengar till ett framtida gemensamt boende och lägger därför inte så mycket pengar på det boende man har just då. Den torftiga tillvaron blir då symbolik för det gemensamma liv man planerar. Tingen är mer långsiktiga och stabila än ord och handling i övrigt i relationen – tingen är ju där även när man tvivlar på sin relation. De ting som kostat mycket eller varit svåra att få tag på är också mer övertygande symboler för relationen. Det som i statistiken och i ekonomiska termer kan se ut som en önskan om större frihet eller högre materiell standard för individen – ökat småhusägande under 1970-80talet - kan ur det perspektivet läsas som den *”materialiserade förhoppningen om relationernas stabilitet”* (Mörck, 1991, s 18) i en tid då skillsmässorna sköt i höjden.

Sett i ljuset av att bostaden är symbolisk kan också fattigdom falla ut på ett annat sätt idag; de som är fattiga i monetära termer blir även fattiga ur ett symboliskt perspektiv, då de exkluderas från att leva och uttrycka vissa livsstilar, menar Clapham (2002). Man kan också tänka sig att eftersom människor med olika livsstilar ingår i olika sociala världar, och har olika referenser, måste deras vägval i livet ses utifrån den egna livsstilen och inte dömas utifrån medelklassens perspektiv eller premisser (Mörck, 1991). För att undersöka bostadsval behövs en kulturrelativistisk syn, det vill säga att jämföra utan att låta jämförelsen handla om över - eller underordning. Visst finns det ojämlikheter vad gäller makt och resurser mellan olika klasser i samhället men individer ur de olika klasserna *kan också ha olika värden som de försöker förverkliga (ibid)*. Det är en svår balansakt att inte överdriva individens frihet men samtidigt inte enbart se individen som ett offer för strukturer!

HOUSING PATHWAYS

Så vad är då en Housing pathway mer konkret och hur kan den användas som verktyg för att analysera och förstå människors bostadsval? Claphams definition av vad en housing pathway är bygger på konceptet boendekarriär, men utvecklar detta

med hjälp av Giddens teori om sociala praktiker såväl som Hägerstrands tidsgeografi. En housing pathway kan på ett övergripande plan beskrivas som: “[...] *patterns of interaction (practices) concerning house and home, over time and space*” (Clapham, 2002, s 63). Det innebär vidare att man som forskare sätter hushållets subjektiva uppfattningar, alltså boendets betydelse för hushållet, och de interaktioner och sociala praktiker som boendet erbjuder, i centrum av sin analys av bostadsfältet. Det här sättet att tänka kring bostadsval skiljer sig från konceptet bostadskarriär på flera sätt. Vid analys av en boendekarriär är det själva flytten som analyseras, och vad anledningarna till den kan vara, så som exempelvis separation, utökning pension eller förändrad arbetssituation. Vid analys av en housing pathway ligger fokus inte enbart på mobiliteten och utan även på de sociala relationerna som konsumtionen av boende innebär – vilket uppmärksammar de förändringar som kan göra att boendets betydelse för hushållet förändras *även när mobiliteten uteblir*. De sociala praktikerna och bostadens betydelse kan förändras genom exempelvis ombildning, genom att den bostadspolitiska kartan ritas om och upplåtelseformens sociala status förändras, genom byte av fastighetsägare eller byte av fastighetsskötare, genom gentrifiering eller förfall, genom att verksamheter i området byts ut, en ny granne flyttar in, en odlarförening bildas, eller att hushållets ekonomiska situation förändras pga arbetslöshet och ränteökning, för att nämna några exempel (ibid). Bostaden utgör en ram för vardagslivet men är på inget sätt statisk – och det är inte hushållens inställning till boendet heller.

En annan viktig poäng är att boendet utgör endast en del av en människas livsplanering – som också inkluderar andra ”banor”, så som yrke och fritidsintressen. Människor formar sina liv genom livsplanering i syfte att skapa tillfredsställelse men också för att kommunicera vem de är eller vill vara. Bostaden kan därför anta en symbolisk betydelse, något som kan illustreras på följande sätt:

The meaning attached to a house may be part of a personal identity
and lifestyle which includes type of employment, choice of
clothing, type of car owned and so on

(Clapham, 2002, s65)

Det är ingen slump att bostäder marknadsförs möblerade med racercyklar, skateboards, matlagningsutrustning och vintage-möbler - mäklare, bostadsutvecklare, inredare och uthyrare väl medvetna om identitetens betydelse. Det är genom språk och genom symbolik som vi kan kommunicera till varandra om sådant som äger rum här och nu men också hänvisa till fenomen och händelser på andra platser i andra tider – vad boendet kommunicerar är otroligt komplext.

För att kartlägga ett hushålls housing pathways behöver man ta del av deras berättelser om upplevelser av att konsumera olika boenden över tid. De frågor som ställs behöver ge svar som fångar in aspekter som:

- Hushållets ekonomiska förutsättningar och inställning till pris, hyra och räntor
- Hushållets övriga banor, så som yrke, fritidsintressen, familj
- Ålder, generation
- De betydelser som hushållen ger bostaden utifrån hur den fungerar som hem och ram för vardagslivet; läge, planlösning, standard och slitage
- Erfarenheter av och inställning till boendeformen, boendets upplåtelseform samt de interaktioner och den sociala status som dessa innebär
- Estetiska och symboliska värden som bostaden och/eller bostadsområdet signalerar till hushållet
- Interaktion med grannar, verksamheter och inställning till det sociala livet i grannskapet eller stadsdelen, samt vad det signalerar till andra att vara en del av det.

Genom att kartlägga housing pathways på hushållsnivå kan man få en bredare förståelse för hur och i vilken kontext boendepreferenser formas.

TEORETISKT RAMVERK

Den här studien rör den sociala produktionen av rummet och dess koppling till segregationsgenererad migration. En viktig utgångspunkt är synen på det urbana rummet som en socialt överlagrad fysisk struktur. Begreppen *plats och identitet* är centrala teoretiska begrepp som kan hjälpa oss att förstå hur vi orienterar oss i staden utifrån våra föreställningar om den. I det här avsnittet presenteras det teoretiska ramverket, bestående av dessa centrala begrepp. Avsnittet börjar med en definition av platsbegreppet – den sociala produktionen av rummet - och därefter ges några exempel på representationer av rummet som florerat under några utvalda arkitektoniska epoker. Det teoretiska ramverket avslutas med ett avsnitt om begreppet identitet och en kort diskussion om hur skapandet av vi och dem hör samman med platsupplevelse.

PLATS

Bostaden och bostadsvalet, som varit föremål för diskussion i avsnittet om housing pathways, kan ses som en ram för vardagslivet och utgöra en del av en människas livsplanering – men bostaden kan också förstås utifrån att den är en *plats*. Därför kommer vi här att fördjupa oss i vad en plats är ur ett teoretiskt perspektiv. Platsbegreppet kompletterar en housing pathway på flera sätt, bland annat har platsbegreppet en ännu tydligare tidsdimension som jag tycker är värdefull; människors erfarenheter av platser och boenden över tid ska visa sig spela en viktig roll för hur nya platser och boenden conceptualiseras. Platsbegreppet synliggör också hur makt och ideologi inverkar på bostadens uppfattade värde genom subtil symbolik, minnen, associationer och språk.

Ja, vad är en plats? En plats är mer än en serie koordinater, och mer än en samling materia i rummet. Eftersom platser, exempelvis städer, är producerade av människor för människor utifrån tankar om människors sociala praktiker, ges platsen redan där en social dimension (Gren Hallin, & Molina, 2000). Platser är socialt konstruerade i dubbel bemärkelse; dels genom att vi rent fysiskt har konstruerat platser genom att omvandla ”*naturlig materia till egna specifika sociala rumsliga former*” (Gren Hallin, & Molina, 2000, s 11), men också genom att upplevelsen av platsen präglas av våra associationer, symboler, berättelser, minnen och erfarenheter. På sätt och vis bär vi delar av arkitekturen inom oss.

De flesta av oss kan nog relatera till en uppdelning av platsbegreppet i dessa två dimensioner, alltså i en fysisk verklighet som i sin tur är socialt överlagrad (Winther Jørgensen, 2000). Även om människor kan forma kollektiva minnen av platser är en enskild människas sammansättning av förnimmelser och minnen som aktiveras vid upplevelsen av en plats, helt unik (Brusman, 2008). På en abstrakt nivå upplever vi platser och bygger ett inre referensrum, ett bibliotek av förnimmelser. Ett exempel på hur en plats kan få nya betydelser är när vi lär oss något nytt; om man börjar fotografera, odla trädgårdsväxter, skaffar körkort eller läser en kurs i historia till

exempel, så ser man ett nytt lager i stadsrummet som förut gick en rakt förbi, och som omformulerar ens sätt att se på platsen ifråga. Ett annat tydligt exempel är att platser ges nya betydelser genom att vi tar del av medierade bilder som kan ha formen av fotografier eller berättelser. Ett tredje och sista sätt som platsens betydelse kan förändras är genom att vi upplever något på platsen ifråga. Om vi utsätts för fysiskt våld på en viss plats så upplevs kanske platsen som mindre trygg. Många kan säkert komma ihåg var de befann sig när en kärleksrelation inleddes eller plötsligt tog slut, eller var de befann sig när de tog emot ett viktigt besked; ett dödsfall, ett jobberbjudande, ett erbjudande om ett lägenhetskontrakt. Platserns betydelse omformuleras hela tiden genom att vi skapar nya minnen, medierade eller upplevda; platsen är "*a centre of meaning constructed by experience*" (Karjalainen, 1998). Det ger platsbegreppet en tidsaspekt – platsskapande sker alltså i tid och rum och har en tydlig social dimension.

DEN SOCIALA PRODUKTIONEN AV RUMMET

För att både fördjupa och förtydliga platsbegreppet ska jag ge mig på ett försök att tolka och använda Henri Lefebvres triad som beskrivs i inte mindre än 423 sidor i *The production of space* (1991). Det finns säkert flera sätt att tolka detta verk och jag kommer här att presentera min egen tolkning och definition begreppen. Till att börja med utgår Lefebvre (1991) ifrån kroppen - det är genom kroppen och våra fem sinnen vi möter och upplever världen. Den "första" dimensionen i Lefebvres triad är därför våra *rumsliga praktiker* (*spatial practices*). Det är de rumsliga praktikerna och de olika rum som de associeras med, som formar det sociala rummet:

Everyone knows what is meant when we speak of a 'room' in an apartment, the 'corner' of the street, a 'marketplace', a shopping or cultural 'centre', a public 'place' and so on. These terms of everyday discourse serve to distinguish, but not isolate, particular spaces, and in general to describe social space. They correspond to a specific use of that space, and hence to a social practice that they express and constitute.

(Lefebvre, 1991, s 16)

Våra rumsliga praktiker är ett resultat av en ständig förhandling mellan det dagliga livet och den urbana verkligheten; det handlar om vägval i vardagen utifrån dels våra behov och önskningar men också utifrån hur vår livsvärld är organiserad. Hur ett bostadsområde är planerat, och var arbetsplatser befinner sig, och vilka sociala rum som finns där är exempel på sådant som påverkar våra rumsliga praktiker (och som våra rumsliga praktiker i sin tur också påverkar). Vi väljer kanske att ta en längre rutt till arbetet om vi har tid för att den längre vägen upplevs som finare, medan vi tar den raka men tråkiga vägen när tiden är knapp. Här kommer den symboliska dimensionen av triaden in – *representationernas rum* (*representational space*):

This is the dominated – and hence passively experienced – space which the imagination seeks to change and appropriate. It overlays psysical space, making symbolic use of its objects

(Lefebvre, 1991, s 39)

Representationernas rum är ett till stor del oreflekterat, icke-verbalt rum, bestående av symboler, tecken och bilder (ibid). Den finare vägen till arbetet kantas av grönska, den tråkiga går längs en bilväg. En gräsmatta och ett träd till utgör inget annat än en gräsmatta och ett träd, men vi människor tenderar att ge materiella strukturer symboliska innebörder; så som ”lummigt”, ”fint” eller ”mysigt”. Det symboliska rummet påverkar på så sätt vår platsuppfattning och därmed också våra rumsliga praktiker. När vi cyklar genom grönområdet till arbetet trots att det tar längre tid så gör vi det kanske för att vi ger den längre vägen symboliska betydelser. Omvänt kan våra rumsliga praktiker påverka hur vi uppfattar platser på ett symboliskt plan, genom att vi vänjer oss vid vissa miljöer eller genom att vi upplever saker på ett visst sätt just där. En gräsplätt och ett skuggande träd är kanske mysigt just på grund av att man kan använda en sådan plats till sådant som vi tycker om och som utgör ”mysighet”; kanske en kopp kaffe och en bok, men också på grund av sensoriska upplevelser; vindskydd och värme, ljudet av vinden i trädet, fågelkvitter osv. Karjalainen (1998) beskriver det som att det finns en textuell dimension av platsupplevelse: precis som vid läsning av en text finns inte all mening i själva texten utan det skapas mening i interaktionen mellan texten och läsaren, och mellan platsen och den som upplever den (Karjalainen, 1998).

Det tredje rummet i triaden är det som kallas *representationer av rummet* (*representations of space*). Det rör hur rummet återskapas och produceras i texter, kartor, modeller och bilder, av exempelvis forskare, politiker, planerare och arkitekter. Det kan också relateras till olika aktörer som syftar till att påverka våra sociala praktiker; politiken, banker, staten. Rummets representationer har en tydlig maktdimension och är allt annat än värderingsfri:

I would argue, for example, that representations of space are shot through with a knowledge (savoir) – i.e. a mixture of understanding (connaissance) and ideology. which is always relative and in the process of change

(Lefebvre, 1991, s 41).

Representationer av rummet finns så att säga inbyggda i planeringen, både fysiskt och diskursivt – exempelvis genom den rådande planeringsdiskursen som Loit (2014), och Tunström (2009) kritiserar. Rummets representationer följer det talade språkets och textens logik, där allt är klart, tydligt och sammanhängande men som tillslut sammanfaller på grund av sina brister och då ger upphov till nya diskurser (Lefebvre, 1991). Trädet och gräsplätten måste på den här nivån, för att vara berättigade sin existens, reduceras till läsbara, kommunicerbara, konkreta koncept som biologisk mångfald, pocket parks, rekreation, gröna stråk osv. Bostadens kvalitéer måste reduceras till allmängiltiga saker som sopnedkast, hiss, parkettgolv,

våning två, etc. Hit hör de paketerade koncepten som Clapham (2002) och Mörck (1991) kritiserar.

Så hur bidrar de symboliska, mentala och sociala rummen till (social) produktionen av (socialt) rum? Vilka avtryck lämnar de och hur påverkar de varandra? Svaret är förstås (särskilt om man frågar Lefebvre): på oändligt många sätt! Den sociala produktionen av rummet utgörs av de tre rumsligheterna som är i ett dymaniskt samspel med varandra. Våra rumsliga praktiker utgör förvisso en ständig förhandling mellan 1) maktspel i form av politik och ideologi, byråkratiska regler, banker och investerare såväl som planer, modeller och idéer genererade av bland annat arkitekter, planerare och forskare, och 2) Gemene mans levda erfarenheter, sensoriska upplevelser, minnen, önskningar och drömmar om framtiden. Men våra rumsliga praktiker ger samtidigt upphov till nya symboliska rum, nya värderingar och ideologier.

En av Lefebvres (1991) viktigaste poänger är just att eftersom kroppen är utgångspunkten för produktionen av en plats så har varje samhälle sina egna rumsliga praktiker och symboliska rum och därmed sina egna socialt producerade rum. Därför måste varje samhälle, historiskt som nutida, förstås inte enbart utifrån representationer av rummet, i form av kartor, föremål eller byggnader, utan också studeras utifrån dess symboler och vardagliga rytmer (Lefebvre, 1991). Ett modernt exempel på hur detta kan ställas på sin spets är när vi ser nyhetsrapporteringar från platser som våra kroppar inte möter. Vi, som befinner oss i en annan kontext än den som nyheterna rapporteras ifrån, upplever den troligen inte på samma sätt som de som upplever platsen med sina kroppar, med platsens specifika rumsliga praktiker, rytmer och symboliker – därför kan idén om att lokala kulturer hotas av en ”global kultur” ifrågasättas (Gren, Hallin och Molina, 2000). Vi tolkar och förstår platser utifrån dess olika *rytmer* som kan vara i form av ljudlandskap, flöden av människor och varor över tid, dag och natt, säsonger och klimat. Dessa rytmer får i sin tur symboliska innebörder. Ljudet av en ambulans är inte bara ett ljud – det betyder att någon är i nöd. En rytm uppfattas även på olika sätt beroende på om vi har upplevt den förut eller inte; koltrasten som sjunger från taknocken betyder för den som upplevt det många gånger att vi är inne på sommarhalvåret och att det är skymning eller gryning. Visst kan det upplevas som magiskt även den första gången - men det är när vi upplevt skiftningen mellan vinter och sommar, dag och natt, och reflekterat över att fågeln sjunger vid just dessa tider, som vi kan koppla fågelsången till exempelvis vårens annalkande, eller till minnet av vägen hem från krogen en varm sommarnatt. Den andra gången vi upplever fågelsången är annorlunda därför att minnet av den första gången finns (Brusman, 2008). Genom att uppleva olika rytmer på olika platser formas och omformas våra tolkningar av platser. På så sätt är rytmer både ”repetition och förändring” (ibid, s 37).

REPRESENTATIONER AV RUMMET – NÄRHISTORISKA EXEMPEL

Som vi konstaterat i avsnittet om *plats* så har *representationer av rummet* inverkan på den sociala produktionen av rummet. Olika diskurser i samhället om vad som är ett attraktivt boende eller bostadsområde, påverkar hur vi ser på platser i en given tidsperiod (Tunström 2009; Loit 2014). Varje ny epok har sina egna symboler (Gunnemark, 1998). Med arkitektoniska epoker följer också idékomplex; en gröt kokad på estetiska ideal och moraliska ställningstaganden om *hur vi bör och inte bör leva*. Dessa idékomplex erbjuds sedan i paketerad form till tänkta konsumenter (Mörck, 1991).

Ett exempel på en sådan paketering är funktionalismen med sina socialhygienistiska inslag - här blandades estetiska ideal som renhet och enkelhet med ras- och socialhygienism (Ericsson *et al.* 2002). På den tiden ansågs det vara ohygieniskt att bo i exempelvis landshövdingshus med innergård, inte enbart på grund av sanitetsaspekter så som gemensamma dass på gården, utan även för att umgänge över familjegränserna ansågs ohygieniskt. I boken *Jan Popp och hans mamma Alice – sjuttio års kamp för kamp för värdighet i utkanten av Göteborg och Sverige (2014)* beskriver etnologen Magnus Berg hur Alice, en kvinna som gick på den tidens socialbidrag, gång på gång fick sitt mentala tillstånd ifrågasatt av sociala myndigheter. En av anledningarna var att hon hade vänner på besök i sin lägenhet när socialtjänsten gjorde hembesök hos henne. Det var på den tiden inte socialt accepterat att kvinnor hade umgänge på det här sättet, alltså över familjegränserna, särskilt inte när mannen var frånvarande. Alice, som tillhörde kategorin resande folk, tvångssteriliserades till slut och fick en lägenhet i ett av de lamellhus med funkisinslag som byggdes för att lösa dåtidens bostadskris på 1930-talet, ett sk barnrikeshus. Med funktionalismen kom borgerliga värderingar om kärnfamiljen att införlivas i arkitekturen och den blev på sätt och vis en form att stöpa människor i, en fysisk struktur som skulle se till att vi kunde leva enligt kärnfamiljens principer, utan det ”ohygieniska” umgänge på kors och tvärs över familjegränserna som kännetecknade arbetarnas livsstil. Renhet var ett genomgående tema, både estetiskt och moraliskt (Ericsson *et al.* 2002).

En annan paketlösning var det som i efterhand kallas miljonprogrammet. Bilismens framfart förstärkte utglesningen och skapade ytterligare utspridda öar av bebyggelse med villor, radhus och flerbostadshus. Dessa hade högre standard än tidigare och mycket fokus kom att hamna på den individuella familjens boendemiljö, där bland annat lägenhetens utformning och standard var viktig. Antaganden om människors behov stod i fokus utan att ta hänsyn till vad de faktiskt efterfrågade, och kärnfamiljen var modellen som utformningen kretsade kring (Loit, 2014). Dessa lägenheter var till en början eftertraktade och orsakade en massflytt av arbetare från bostadsområdena i innerstaden i Göteborg som konstruerats diskursivt som ”trång” ”ohygienisk” ”fattig” och ”smutsig”. Flyttlassen gick till ytterområden där man bodde på mycket större yta, med fler rum, balkonger och stora gårdar som

balkongerna var vända mot för att föräldrarna skulle kunna ha uppsikt över de lekande barnen (Mörck, 1991).

Idag finns liknande idéer om att arkitekturen ska underlätta önskvärda beteenden och försvåra det som vi anser vara omoraliskt. Det nya ordet för "omoraliskt" kanske är "ohållbart"? Den paketerade lösning som nu riktas till bostadskonsumenter ska se till att vi får möjlighet att anamma en hållbar livsstil. Receptet marknadsförs och paketeras med hjälp av begrepp som den goda staden, kunskapsstaden, den täta blandstaden och kvartersstaden (Tunström 2009; Loit 2014). Kvartersbebyggelse och gatustruktur i rutnät ska skapa möten och innergårdarna ska skapa sammanhållning och odlingsmöjligheter. Butiker i bottenplan ska skapa rörelse och trygghet – genom sk *ögon på gatan*. Täthet ska skapa en gång- och cykelvänlighet och underlag för service och kollektiva trafiklösningar. Estetisk variation av fasader tillsammans med blandade upplåtelseformer antas ibland ge upphov till en blandad befolkning. Minskad parkeringsnorm ska göra så att vi inte behöver ta bilen. Modernistisk planering och framför allt miljonprogrammen nämns ofta som ett skräckexempel på hur politik och planering kan ta till sig idéer och implementera dem med alltför stor kraft. Som en reaktion mot modernismens framfart har vi hamnat i en ny planeringepok – den postmodernistiska, med nya ideal (Tunström 2009; Loit 2014). Urban sprawl, funktionsuppdelning och estetisk monotonisk skall nu motverkas med samma kraftfulla tag som de uppkommit. Trots att postmodernistisk planering både sett till ideal och metoder borde vara motsatsen till vad den kritiserar finns närmast dogmatiska förhållningssätt även att finna här (ibid). Som idémässig och estetisk kontrast till idealet om den täta blandstaden, kunskapsstaden, innerstaden, står flerbostadshusen som byggdes under miljonprogrammet. Genomgående är tänkandet organiserat i dikotomier; den goda staden, blandstaden, målas upp som lösning och icke-staden, förorten, modernismen som dess motpol och problem (Tunström 2009). Moderniteten behöver kanske skapa just dessa skillnader att markera sig emot för att berättiga sin existens (Ericsson *et al.* 2002).

KONSTRUKTIONEN AV LIKHET OCH OLIKHET

Identifikationens roll har behandlats ytligt i avsnittet om housing pathways och i avsnittet om plats. Men vad är identifikation och hur kan det tänkas påverka upplevelsen av olika platser? Nedan kommer här en teroetisk genomgång av begreppet identitet.

IDENTITET

Vad menas med identitet och hur kan identitetsskapande vara kopplat till hur vi bosätter oss? Människor agerar inte som homo economicus på bostadsmarknaden,

men vi handlar heller inte enbart utifrån större samhällsliga strukturer – nätet är mycket mer finmaskigt än så. Vi lever i en komplex social verklighet, och våra identiteter formas i samspel med den. Identiteten har dessutom kommit att spela en allt större för hur vi bosätter oss (Mörck 1991; Clapham 2002). För att närma oss det behöver vi förstå vad identitet är. Låt oss börja med att utgå ifrån en väldigt enkel definition:

Identity is the human capacity – rooted in language – to know 'who's who' (and hence 'what's what'). This involves knowing who we are, knowing who others are, then knowing who we are, us knowing who they think we are and so on
(Jenkins, 2004, s 6)

Identitet är alltså en kategorisering av individer och grupper och kallas också ibland för just "membership categorization" (Jenkins, 2004, s6). I dagligt tal brukar ordet identitet användas som om det är något man *har*, eller *är*, ("det är en del av min identitet", "jag har en identitetskris" mm). Jenkins (2004) betonar att identitet inte främst är något vi har eller är, utan något som vi *gör* - en ständigt pågående process som vi kan kalla *identifikation*. När vi träffar en ny person försöker vi genast placera personen i vår mentala karta över vem som är vem, och mycket av det arbetet pågår omedvetet. Vi observerar saker så som klädsel, frisy, kroppshållning, dialekt, innehållet i vad som sägs, och vad andra personer berättar om personen i fråga (ibid). Om identitet är att kartlägga vem som är vem, så pratar vi om identitet hela tiden utan att använda själva ordet; vi pratar om huruvida muslimer ska få bära slöja eller inte, och hbtq-personers rättigheter i samhället (ibid) och frågar oss själva om vi "passar in" i olika sammanhang. Vi använder ofta gruppidentiteter för att kommunicera vad vi menar till varandra, och slänger oss då med begrepp som tanter, gubbar, ungdomar, invandrare, arbetare, akademiker, musiker, kvinnor, män etc. Den egna identiteten är allt annat än statisk – den uppstår i ett samspel mellan våra inre processer och vår interaktion med andra människor (ibid). I mötet med andra människor och miljöer (interaktion - yttre process) förändras vår syn på den egna identiteten och vi kan omformulera vilka vi vill vara (reflektion - inre mental process). Man kan också tänka sig att identiteten är en uppsättning av många olika roller – som familjesituation, yrkesval, utbildning och så vidare, och att förändringar i identiteten sker i samband med att vi kliver ut och in ur olika roller, eller att rollernas betydelse förstärks eller försvagas över tid (Brusman 2008). En roll kan också tillskrivas större relevans i ett sammanhang, för att tonas ner i ett annat (Gunnemark, 1998) samtidigt som vissa roller kan vara svårare än andra att kliva ur, som kön och etnicitet till exempel.

Det råder inte konsensus inom forskningen kring huruvida identiteten i sig oss att handla på det ena eller andra sättet, alltså om den påverkar eller styr vårt beteende. En identitetsposition talar om vilka vi är eller vill vara i relation till andra men talar inte alltid om för oss hur vi ska handla. Inom socialpsykologins social identity theory menar man att identiteten i sig är avgörande för hur en individ agerar. Detta

avfärdar Jenkins (2004), som poängterar att våra mentala kartor över individer och grupper består av lager som inte alltid passar ihop eller ens är internt konsekventa – till exempel kan man tycka illa om en viss grupp men ändå tycka väl om en person som tillhör den gruppen. Att kunna växla mellan och anpassa sitt beteende till olika sociala sammanhang genom användandet av olika roller är viktigt i den sociala interaktionen, och därför kan också identiteten vara *flytande*. Våra kategoriseringar är hierarkiskt ordnade men samtidigt får våra sociala identiteter olika värde i olika sammanhang och hierarkin möbleras då om (ibid) – vilket ytterligare komplicerar begrepp som status och makt i staden – det är inte så enkelt som att vi alla strävar efter samma saker, eller att ett attribut symboliserar hög status i alla sammanhang; olika grupper har olika realiteter och därför olika måttstockar (Mörck, 1991). Å andra sidan är det möjligt för stater att utnyttja identiteter, exempelvis nationell identitet, som ett verktyg i krigsföring – det är svårt att motivera en arbetare att döda en arbetare men nationell identitet fungerar som ett sätt att skapa en imaginär skillnad; man förskjuter fokus från den gemensamma identiteten, här ”arbetare”, till förmån för de nationella identiteterna fransmän och tyskar till exempel (Winther Jørgensen 2000). För att identitet ska styra vårt handlande på det här sättet behöver den ge upphov till känslor (Jenkins, 2004). Detta är inte naturligt och sker inte av sig självt, utan det krävs att vi ger identiteterna mening genom till exempel symboler och ritualer (ibid). I fallet med nationell identitet är det flaggor, högtider, musik och lyrik bland annat, som ger nationaliteten mening och som för vissa kan ge upphov till starka känslor.

Inom diskursteorin har man ägnat sig åt att förstå vad identitet och identifikation är och varför vi strävar efter att identifiera oss med grupper, människor, saker, platser och så vidare. En teori är att människor när de föds inte vet att de är en egen individ; barnet ”sitter ihop” med omvärlden och framför allt med föräldrarna. Under den tidiga uppväxten blir barnet sedan genom interaktion med andra successivt medveten om att det är en egen individ, inte längre lika tätt omsluten av föräldrarna. Det är detta som skapar själva identitets-processen, det eviga sökandet: när man blir en egen individ uppstår en känsla av tomhet – för om jag inte är en del av dem, vem är jag då? Detta ger upphov till identitetsprocessen dvs sökandet efter saker att identifiera sig med (Winther Jørgensen 2000). Tonåringar utforskar den egna identiteten genom till exempel kläder och musik, identitetsskapandet är väldigt tydligt då och det är ju något som de flesta kan känna igen sig i; man tillhör gruppen punkare, skejtare, hårdrockare, syntare, gamer, hästtjej, etc, *fullt ut*. Senare i livet sker identitetsskapandet oftast med mer fingertoppskänsla, men vi fortsätter att fråga oss vilka vi är och vilka vi inte är. I samma stund som vi definierar vad vi är, definierar vi också vad vi inte är; alltså är identitet ett positionerande som handlar om likheter *och skillnader*. ”Något är något därför att det är skilt från något annat som inte är detta något” (Mattson, 2010, s 128).

Det är just detta urskiljande av likheter och skillnader som hör samman med boendet på ett tydligt sätt. Att identifiera sig själv med något är nära kopplat till eller till och

med sammanbundet med, att definiera sig som en del av en grupp (Jenkins, 2004). ”När individen bygger upp, befäster och rekonstruerar sin identitet finns behov av att såväl bejaka som markera distans till företeelser och grupper” (Gunnemark, 1998, s 23). ’Vi’ skapar en gemensam identitet, gruppidentitet, på basis av upplevda likheter men överdriver dessa, och tonar ner skillnader inom gruppen (Winther Jörgensen, 2000). På så sätt skapas ett ’vi’ och ett ’dem’, trots att skillnader inom grupperna förmodligen är större än skillnader mellan dem. Magnus Mörck (1991) fann i sin avhandling om livsstilar i Göteborg att intervjupersonerna beskrev det egna bostadsområdet på ett nyanserat sätt men gav områden där de själva inte bott en mycket förenklad, ofta negativ beskrivning. I en polariserad stad med liten social blandning är bostadsområden ofta dominerade av specifika grupper, och att bosätta sig på en specifik plats kan då vara ett sätt att visa att man vill tillhöra den grupp som dominerar där (ibid). Att platser associeras med specifika grupper på det här sättet kallar Kärrholm (2004) *territoriella distinktioner*. Ett par exempel på territoriella distinktioner från ett nära förflutet är hur Majorna förr associerades med ”negerbyn” och ”indianbyn”, som var öknamnen på de tillfälliga bostadspaviljonger som byggdes för att husera fattiga människor, och fanns där fram till 1950-talet (Berg & Popp, 2014). När bostadspaviljongerna revs flyttade fattigt folk istället in i barnrikehusen, även kallade solgårdarna, som byggdes för dem som en form av social housing på 1930-1940 talet (ibid). Det är nog inte många som skulle associera Majorna med begreppet ”negerbyn” idag. Folk i allmänhet tänker inte heller på ”de där förbannade solgårdsungarna” när de ser de gamla barnrikehusen i ljus puts och locklistpanel vid Majvallen (Lindén, 1991). På samma sätt har områden byggda under miljonprogrammet blivit synonyma med gängkriminalitet och bilbränder, något som också kan komma att förändras i framtiden. Hur kommer det att påverka vår syn på arkitekturen?

METOD

FORSKNINGSANSATS

Det finns olika sätt att se på hur forskning bör bedrivas beroende på hur man ser på verkligheten, och utifrån denna verklighetsuppfattning hur man tycker att det är lämpligt att samla in kunskap om denna verklighet. Dessa ställningstaganden kallas för ontologiska (verklighetsuppfattning) respektive epistemologiska (hur man samlar in kunskap om den). För den här studien är ett socialkonstruktivistiskt synsätt det viktigaste ontologiska ställningstagandet. Det innebär att jag ser verkligheten som socialt konstruerad - det finns inte *en* sanning, utan flera sanningar. Centralt för detta synsätt är att förhålla sig kritisk till kunskap som ses som självklar (Winther Jørgensen 2000; Loit 2014). De för givet tagna sanningar, eller de sätt att beskriva och tala om världen, som dominerar vår världsbild, kallas för *diskurser* och det är dessa som är föremål för den här undersökningen.

FORSKINGSPROBLEM

Segregation är ett samhälleligt uppkommet problem. Att åstadkomma rättvisa städer, där människors hälsa och välbefinnande inte är beroende av vilka bostadsområden de har resurser att efterfråga en bostad i är en av de största utmaningarna för den sociala hållbarheten. Då segregationen återskapas när människor flyttar är det av stor vikt att förstå vilka bakomliggande orsaker som skapar segregationsgenererad migration och anledningarna till att sådant avoidance behavior uppstår. Sambandet mellan den sociala produktionen av rummet, identitet och bostadsval har berörts på olika sätt tidigare, både på mikro- och makronivå (Mörck 1991; Molina 1997; Tunström 2009; Loit 2014; Rodenstedt 2014; Lilja 2015). I den här studien är det inte höginkomsttagare som står i fokus utan människor ur olika inkomstgrupper som bor i ett område med inkomster strax under genomsnittet.

LITTERATUR

Litteraturen som presenterats består av två delar. Först ges en kort forskningsöversikt för att ge läsaren inblick i vilka aspekter av segregation som det finns relativt mycket forskning om och vad man i dagsläget vet mindre om. Forskningsöversikten är den bakgrund som studien tar avstamp i och som forskningsproblemet identifierades utifrån. Litteratur om urbana migrationsmönster har kompletterats med litteratur om segregation ur ett inifrån-perspektiv med fokus på varför migrationsmönstren uppkommer. Det analytiska verktyget housing pathways presenteras sedan. För att ge läsaren en teoretisk förståelse, är den andra

delen ett teoretiskt ramverk - en översikt som berör *plats som social konstruktion*, samt teorier kring *identitetsskapande* kopplat till både grupper och platser.

För att hitta litteratur användes SLUs söktjänst Primo, Gothenburg university Publications Electronic Archive (GUPEA) samt Göteborgs stads bibliotekskatalog (GOTLIB). Sökord för forskningsöversikten om segregation har varit begrepp så som segregation, diskriminering på bostadsmarknaden, rasifiering, makt, kultur, socio-materiell, förort, miljonprogram, mm, samt kombinationer av dessa ord. Sökord till den andra delen av det teoretiska ramverket har varit plats, identitet, makt, medel- och arbetarklass, klass, livsstil, social produktion mm. Engelska motsvarigheter till dessa samt engelska begrepp som inte översatts till svenska användes också; place, space, social identity, lifestyle, avoidance behavior, social production of space. Mycket av litteraturen har i sin tur hittats genom referenser i dessa artiklar och böcker, via snöbollsmetoden. En del litteratur har följt med från kurser på SLU och Malmö Universitet inom ramen masterutbildningen *Hållbar stadsutveckling; ledning organisering och förvaltning*. För närhistoriska exempel har ytterligare sökningar gjorts på GUPEA med orden Majorna, Göteborg, solgårdar, barnrikeshus, funktionalism, modernism, miljonprogram, förort, regionförstoring, livsstil, neoliberalism, postmodernism. Den litteratur som hittats via snöbollsmetoden har inte alltid funnits tillgänglig via bibliotekens och universitetens sökmotorer och har då sökts fram på annat vis.

ANALYS AV MATERIALET

Litteraturen för det teoretiska ramverket valdes ut för att ge en teoretisk inblick i vad den sociala produktion av rummet är och visa hur platsbegreppet kan användas för att synliggöra de processer och diskurser som kan tänkas ha relevans för hur respondenterna förstår och uppfattar olika bostadsområden. Bostaden kan ses som en ram för vardagslivet men den kan också förstås i termer av att den är en *plats*. Platsbegreppet och den rumsliga triaden är ett bra verktyg för att undersöka och synliggöra de processer och diskurser som platsförståelse är uppbyggd av, exempelvis hur makt och ideologi tar sig uttryck i subtila symboler. Syftet med det teoretiska ramverket har också delvis varit att belysa hur stadsrummet präglas av ideal från olika tider och hur vårt sätt att ta till oss gestaltnings- och planeringsideal påverkas av den kontext vi befinner oss i här och nu. Vidare kopplades den sociala produktionen av rummet till teoribildning gällande identitetsskapande för att belysa hur identitetsprocesser kan samverka med platsförståelse. För samtliga avsnitt har litteratur som är översiktlig och av förklarande karaktär valts ut.

FÖRFÖRSTÅELSE

Trots att jag hade läst kurser där litteraturöversikter om segregation funnits med och arbetat med frågor som rör socialt hållbar utveckling, var min förförståelse vad gäller segregation ur ett inifrånperspektiv inte så stor i början av arbetet. Jag tog avstamp i Rapporten *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt* (Boverket 2010). I bilagan till rapporten, som är en forskningsöversikt om segregationens orsaker och mekanismer (Lilja och Pemer, 2010) beskrivs en intressant lucka;

Det finns en endimensionalitet där man tenderar att förstå rummet som något externt som påverkar människan, och glömmer att människan genom att verka i och tillägna sig den byggda miljön, också är dess medskapare. En sådan syn på förorten bortser från kunskap om förorten hos dem som bor där, de mänskliga kvaliteterna i den urbana miljön, vad människor värdesätter i sin omgivning, vilka identitetsskapande platser som finns, vilka sociala nätverk de har och så vidare. Risken är att den byggda miljön anklagas för problem som likaväl kan ha sociala orsaker. Bristen på en dynamisk och vetenskapligt bred analys av människan och den byggda miljön ur både ett inifrån- och utifrånperspektiv har varit ett av de viktigaste tillkortakommandena i tidigare forskning om segregation

(Pemer och Lilja, 2010, s 14)

Utifrån citatet väcktes flera intressanta forskningsfrågor. Den första är hur människor som bor i områden som betecknas som förorter och som ofta är byggda enligt modernismens principer tillägnar sig och skapar platser där, och vilka kvalitéer som eventuellt uppstår i det samspelet. Den andra är hur utomstående tänker och resonerar om dessa platser och varför de väljs bort av dem. Valet föll på det senare. Just relationen mellan platser och hur vi betraktar dem, och ett möjligt samband mellan det och segregation, var en viktig utgångspunkt. Samtidigt vill jag understryka att människor framför allt ägnar sig åt att *välja* områden, *inte att välja bort* dem; det kan finnas betydelser i rummet som människor dras till, *en segregationskraft i attraktionen* så att säga, och det har också varit en viktig tanke som följt med under processens gång.

VAL AV UNDERSÖKNINGSOBJEKT

Platsen och urvalsgruppen valdes först, som ett led i en *avvikande fall design* (Esaiaasson *et al.* 2012). Inom segregationsforskningen beskrivs ofta migrationsmönster övergripande och generellt, exempelvis att allmännyttiga hyresrätter i miljonprogrammen bebos av fattiga hushåll med utländsk bakgrund medan det i egnahemsvillor utanför staden bor en vit medelklass. Eftersom jag själv

bor i Göteborg och uppfattar *själva staden exklusive dess omland som starkt segregerad i sig*, saknade jag dels forskning om hur och varför den etniska och klassmässiga sorteringen uppstår *innanför stadens gränser*. Jag frågar mig om inte det också sker en sortering i *steget före* medelklassen gör flytten till villaförorten? Och i så fall: varför? Att många bor kvar i staden och aldrig flyttar ut - men ändå strategiskt väljer bort förorten, var min egna uppfattning, och det styrks också av Bråmås (2007) som menar att segregationen inte bara finns mellan segmenten på bostadsmarknaden utan även inom dem - personer med utländsk bakgrund är underrepresenterade i centrala stadsdelar. Självklart måste segregationen ses ur ett regionalt perspektiv eftersom människor flyttar och arbetar inom hela regionen, men det verkar som att det finns en sorteringseffekt som påverkar sammansättningen i stadsdelar nära stadskärnan och stadsdelar i den så kallade periferin som *inte går att härleda enbart till individers ekonomiska resurser*. Rodenstedt (2014) har ägnat sig åt att undersöka en mycket köpstark övre-medelklass' självsegregering och deras sociala produktion av rummet i Malmö. I det fallet kan de självsegrera sig därför att deras bostadsområden är ekonomiskt otillgängliga för de människor som de önskar att hålla på avstånd.

Vad är det då som gör Majorna till ett avvikande fall? Anledningen till att jag ville undersöka hur de boende i Majorna resonerar kring staden är som följer:

Medelinkomsten i Majorna ligger strax under genomsnittet för kommunen (Göteborgs stad, 2018). Det finns en relativt stor andel hyresrätter i delområdet Majorna i stadsdelen Majorna-Linné. Hur stor andel som ägs av allmännyttan varierar mellan olika delområden, mellan 39 procent och 59 procent av beståndet ägs av allmännyttan, (Göteborgs stad, 2018). På så sätt avviker Majorna från det större mönstret som schematiskt beskrivits ovan, där allmännyttiga bostäder till låg kostnad befinner sig i stadens utkant och bebos i huvudsak av hushåll med utländsk bakgrund och låga inkomster. Bara som ett exempel är andelen allmännyttiga hyresrätter i delområdet Stigberget som ligger i Majorna-Linné hela 54 procent (Göteborgs stad 2018). Utbildningsnivån i Stigberget är hög: 44 procent har en eftergymnasial utbildning på tre år eller mer, och enbart 14 procent har utländsk bakgrund (jämfört med 26 procent i hela Göteborgs kommun) (ibid). I Magnus Mörcks (1991) undersökning av livsstilar i Göteborg beskriver han det som att personer ur medelklassen bosätter sig i Majorna för att på sätt och vis markera att de inte tillhör arbetarklassen, även om de i många fall tjänar mindre. Krångliga byten, boende i andra hand, brett kontaktnät och god kontakt med fastighetsvärdar var det som krävdes för att få medlemskap i klubben. *Lägenheterna i de äldre husen får sitt värde genom sin sällsynthet* (ibid). Mörck (1991) fann att anledningen till att arbetarklassen inte bosatte sig i Majorna var på grund av att de har egna måttstockar och inte uppskattar samma kvalitéer i boendet som medelklassen, av livsstilsskäl. Denna beskrivning har jag haft i bakhuvudet men förhållit mig kritisk till - dels för att undersökningen har några år på nacken och klasstrukturerna kan ha förändrats något, men också för att det kan finnas andra saker som spelar större roll för

respondenternas val av bostad, exempelvis hur bostadsmarknaden ser ut och fungerar idag, och vad olika platser representerar, symboliskt. Uthyrningspolicys har förändrats; man ska till exempel inte kunna påverka allmännyttans uthyrare på det sätt som man kunde för, säg, trettio år sedan, och de ”särskilda skäl” som fanns förr, så som att man är med barn eller befinner sig i en skilsmässa, ska inte beaktas vid uthyrning av allmännyttiga bostäder enligt bolagens egna uthyrningspolicys.

Sammanfattningsvis gör områdets demografiska profil (”högutbildad medelklass med lägre inkomster än genomsnittet”) tillsammans med det faktum att området har en stor andel allmännyttiga hyreslägenheter och en stark lokal identitet, att det är ett intressant objekt att studera. Ytterligare en intressant aspekt är att hälften av de personer som flyttar till Majorna är i åldrarna 20-29 år (Göteborgs stads statistikdatabas, 2018) och att Majorna-Linné är stadsdelen med högst fruktsamhet i hela Göteborg, och samtidigt störst utflyttning av nyblivna föräldrar.

VAL AV UNDERSÖKNINGSOMRÅDE

Undersökningsområdet har varit hur respondenterna förstår boendet, platsen de bor på, och vad det är för tankar och processer som påverkar hur de ser på olika platser i staden. Under arbetet med datainsamling inför den första undersökningsfrågan användes det analytiska verktyget *housing pathways* (Clapham 2002) som kortfattat kan beskrivas som en vidareutveckling av konceptet boendekarriär, men som även innefattar fler aspekter av boendesituationen:

- ålder, generation, civilstatus och familjesituation
- yrke, arbetssituation, livsstil/fritidsintressen
- erfarenheter av att bo på andra platser
- position på bostadsmarknaden: möjlighet att själv aktivt välja bostad/bostadsområde
- erfarenhet av och inställning till olika boendeformer och upplåtelseformer
- områdets sociala status och vad det symboliserar att bo där
- preferenser vad gäller boendets utformning
- närområdets utformning och dess betydelse

Genom att låta respondenterna berätta relativt fritt om sina housing pathways och ställa följdfrågor tills de berört frågeguidens teman fick jag en tydlig bild av respondenternas *livsplanering* samt deras erfarenhet av, och syn på, sitt boende över tid och rum.

Under intervjuerna ställdes därefter frågor om hur de ser på staden i övrigt, och Majorna specifikt, för att få en förståelse för hur tillväljande av platser och bortväljande av platser eventuellt kan vara kopplat, och vilka processer och tankesätt som i så fall är involverade.

När allt material samlats in blev analysen kort sagt ett jättearbete där mycket fick väljas bort. Jag fann vad jag uppfattade som *kärnan* i materialet; ett litet antal diskurser som var återkommande hos flera respondenter i materialet, som både förklarade tillväljandet och bortväljandet av platser att bo på; *planeringsideal*, *hållbarhetsdiskursen* och *kulturellt avstånd*. Även procesen idenitifikation spelade stor roll och var återkommande i deras berättelser. Fördelen med att arbeta med housing pathways har varit att jag inte letade efter något specifikt - jag förväntade mig inga specifika svar av respondenterna utan lyssnade relativt förutsättningslöst, och såg till att de svar jag fick berörde alla teman i intervjuguiden. Arbetssättet satte deras egna berättelser i centrum. Syftet med intervjuguiden var att få en helhetsbild av varje respondents upplevelse av att sitt boende över tid och hur de uppfattar olika platser. Om det analytiska verktyget inte hade använts hade risken varit att jag letat efter att bekräfta något som jag redan från början hade en uppfattning om, eller att

frågorna hade varit för smala för att avslöja de diskurser som underbygger respondenternas sätt att se på olika platser i staden. En bredd i frågorna krävdes för att få syn på dessa. Nackdelen är att jag i efterhand hade velat ställa följdfrågor för att få veta mer om vissa påståenden som jag inte förstod vikten av där och då, och att jag inte har haft möjlighet att ställa kontrollfrågor för att validera respondenternas påståenden i samma utsträckning som jag hade haft om jag hade vetat vad jag letade efter redan vid intervjutillfällena. Teoretiska utgångspunkter utkristalliserades alltså först när analysen av empirin var färdig. Inläsningen före insamlingen av empiri var väldigt bred för att jag skulle vara insatt i flera aspekter av att konsumera boende, varför avsmalningen främst innebar att flera teoretiska perspektiv valdes bort och de mest centrala blev kvar och utvecklades.

INTERVJUER

KVALITATIV FORSKNINGSENTREVJU SOM METOD

För insamling av material till studien var kvalitativa intervjuer ett självklart val; jag var intresserad av att veta vilka tankar och processer som leder till att respondenterna vill bo på vissa platser och inte på andra. Den typen av resultat som jag sökte efter samlas bäst in genom en metod där människors berättelser om egna upplevelser står i centrum, men kan med fördel kompletteras med andra metoder, så som analys av dokument eller medier, enkätstudier och statistisk analys.

URVAL

Eftersom studien är av utforskande karaktär var det svårt att på förhand veta vilka faktorer (exempelvis ålder, yrke, utbildningsnivå) som kan tänkas påverka resultatet. Är det till exempel så att unga personer bryr sig mer om vad andra människor tycker och tänker om hur och var de bor? Faktorer som klass, uppväxtort och boendeform, erfarenheter av andra platser och resor etc, visade sig i efterhand spela viss roll för resultatet men att göra ett urval utifrån sådana faktorer är svårt, och framför allt omöjligt för den här studien eftersom dessa faktorer uppenbarade sig först efter att studien genomförts. Det ska även sägas att urvalet är alldeles för litet för att kunna dra några som helst slutsatser gällande hur dessa olika faktorer (ålder, genus, yrke, utbildningsnivå etc) sammanfaller med deras boendepreferenser eller syn på olika platser. Valet av respondenter gjordes i det tidiga utforskande stadiet, och just därför valdes personer ut som skiljde sig från varandra gällande kön, ålder, typ av hus de bodde i, hur länge de bott i området, upplåtelseform, etnisk bakgrund, livssituation, utbildningsnivå, yrkeskategori – detta gjordes främst för att få en intressant bredd i berättelserna – *och inte för att visa hur dessa faktorer korrelerar med någonting annat*. Därför finns inte heller någon sammanställning eller analys av sådana eventuella samband i resultatdelen. Även om jag inte haft generaliserande ambitioner har det breda urvalet av respondenter medfört att jag

kunnat observera diskurser som skulle kunna vara oberoende av exempelvis ålder, utbildningsnivå, yrke mm. Urvalet var som sagt för litet för att kunna dra några slutsatser om vilka grupper som tänker på vilket sätt men däremot hade respondenterna mycket gemensamt trots variationer i ålder, ursprung, yrke etc. Respondenterna var inte representativa för befolkningen i Majorna i stort – för att få ett representativt urval skulle en noggrann analys av vilka som bor i området behöva göras och ett större urval av respondenter behöva intervjuas för att fylla varje kvot. En risk med att ha ett så litet urval som i den här studien (totalt åtta personer) är att tankar och berättelser som egentligen är ovanliga eller avvikande ges stort utrymme i analysen. Med facit i hand hade urvalet kunnat smaltas av till exempelvis den åldersgrupp som är vanligast bland inflyttare (20-29 åringar), och som också har relativt hög rörlighet. På så sätt hade jag möjligen kunnat dra mer generella slutsatser.

Respondenterna bor alla i vad som kallas för Majorna i folkmun. Majorna ses som en enhet, även om det rent administrativt inte är en egen stadsdel längre utan ingår i stadsdelen Majorna-Linné. Det är min uppfattning att det är en lämplig geografisk avgränsning utifrån att identiteten är knuten till området, och att de allra flesta, även de som inte bor i området, ser det som en sociokulturellt sammanhållen enhet. Exempelvis en väldigt aktiv grupp på facebook som heter ”vad händer i Majorna” med flera tusen medlemmar, och den inofficiella lokala valutan ”Majorer” är kopplad till det som kallas ”folkrepubliken Majorna”, som är en ihopslagning av flera delområden; Majorna, Stigberget, Kungsladugård och Sanna (varav ett delområde alltså förvirrande nog heter just Majorna). Mindre enheter med en delvis egen identitet förekommer också, så som delområdena Kungsladugård och Sandarna till exempel, och även ”gamla Majorna”, eller som många säger ”det egentliga Majorna”. Hängmattan, Vita Björn och ”vid Chapmans torg” är exempel på andra områden inom Majorna som ses som egna små enheter. Under studiens gång har jag ofta fått rättelser och påminnelser ifrån de boende om att de inte bor i ”det riktiga Majorna”, men syftet med att upplysa mig om detta verkar främst ha varit att poängtera att de själva vet om hur indelningen ser ut ”om man är noggrann” eller hur den sett ut rent historiskt, och att de velat hjälpa mig förstå det så att jag inte trampar i något klaver. Jag har gjort bedömningen att dessa mindre indelningar är av mindre betydelse för avgränsningen. Det som har spelat roll för urvalet av respondenter har främst varit ifall respondenten definierar sig som en Majornabo – de som gjort det har fått vara med i studien.

Urvalet har gjorts genom att jag valt ut respondenter som kompletterat de som jag redan intervjuat med avseende på spridning som nämnts ovan. En brf kontaktades och därifrån intervjuades två personer. Genom den lokala hyresgästföreningen fick jag tag på en respondent. Övriga respondenter valdes ut för att komplettera de första med avseende på ålder, boendeform, yrke, utbildningsnivå och etnisk bakgrund; en person som bodde i andra hand hittades via facebook-gruppen ”vad händer i Majorna” och en genom en bekant som kände en person som bodde i andra hand.

En högutbildad person, som var på sin sista termin som student, hittades via en bekant genom en facebookgrupp för studenter. En person som bodde i hyresrätt hos en privat värd hittades via en annan bekant, och ytterligare en person hittade genom en annan bekant. Det finns såklart flera risker med bekvämlighetsurval av det här slaget; respondenterna har en relation till någon som på något sätt känner mig, och även om jag vet att vi bara är bekanta och i flera fall inte ens har kontakt idag, vet kanske inte respondenterna hur det förhåller sig. Det är mycket möjligt att de anpassade sina berättelser. På sätt och vis fanns det dock även fördelar med att intervjua personer som hittats via bekanta. De var villiga att ställa upp, de var öppna med sina tankar och de tog sig god tid vid intervjutillfället – i vissa fall uppemot två timmar. De respondenter som ställde upp utan att vi hade någon gemensam nämnare var i två fall föreningsaktiva personer och därmed var de mer engagerade i sin närmiljö än vad folk flest är. Jag valde att inte intervjua fler personer med ett sådant föreningsengagemang och istället leta upp respondenter genom andra kanaler.

Studien genomfördes mellan oktober 2018 och mars 2019.

INTERVJUGUIDE

I intervjuguiden är frågorna ordnade efter teman. Syftet med frågorna var att respondenterna skulle redogöra för sina erfarenheter av att konsumera boende utifrån de perspektiv som verktyget housing pathways betonar (Clapham 2002), att de skulle redogöra för vilka platser i staden som de tycker är attraktiva respektive oattraktiva samt varför, och hur deras relation till platsen de bor på ser ut; vad den betyder för dem. Många gånger ställdes andra frågor för att förtydliga, följdfrågor för att fördjupa eller reda ut, samt spontana frågor för att undersöka något närliggande. Intervjuguiden provades på tre personer som jag känner innan jag satte igång med intervjuerna, varpå intervjuguiden justerades något, men arbetet har varit explorativt och frågor som fungerat mindre bra har formulerats om under processens gång. De frågor som finns med i intervjuguiden som bifogats är de vanligaste och bäst fungerande frågorna, och viktigast av allt; *det är de frågor som har gett det resultat som redovisats.*

INTERVJUERNAS GENOMFÖRANDE

Intervjuerna genomfördes i november, december 2018 samt januari 2019. De genomfördes på offentliga platser så som bibliotek, caféer samt i samlingslokaler som tillhör bostadsrättsföreningar och hyresgästföreningar. I vissa fall blev vi störda eller avbrutna av personer i omgivningen, och personerna jag intervjuat kan ha tänkt på hur de formulerat sig och undvikit att säga saker som de tänkt eftersom det under några av intervjuerna satt personer nära som kunde höra vad som sades. I den mån

det fanns möjlighet till det gjordes intervjuerna på avskild plats där vi kunde prata i lugn och ro.

Att prata om det egna boendet, och om staden man bor i, engagerar och de flesta delade ogenerat och generöst med sig av sina tankar. I flera fall berörde respondenterna själva större delen av frågorna intervjuguiden på egen hand, med minimal styrning från min sida. Andra var mer kortfattade och då lades frågor till för att förtydliga, reda ut och fördjupa.

Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av en sk Zoom. Att ljudkvaliteten var mycket god underlättade bearbetningen.

KARTA

Vid alla intervjutillfällena förutom det första användes en topografisk karta över Göteborgsområdet. Kartan är tillverkad av Norstedts och heter Sverigeserien - topo 50, blad 27, och i skalan 1:50 000. Kartan placerades mellan mig och respondenterna och på den låg ett lager genomskinlig plast som de fick rita på med tuschpennor i tre färger. Syftet med kartan var att underlätta intervjuerna - att få samtalet att flyta på, samt att ge oss någonting att prata kring och titta på gemensamt. I många fall kom de att tänka på platser genom att de såg dem på kartan, och mängden data ökade avsevärt. Respondenterna reflekterade ofta över saker som avstånd och barriärer när de såg hur nära eller långt ifrån varandra platser låg, och hur det skiljde sig från deras mentala kartor. En respondent blev osäker av kartan därför att hen hade dåliga erfarenheter av ämnet geografi. Personen ifråga behövde inte använda kartan utan fick prata fritt utan rita på den.

BEARBETNING OCH ANALYS AV DET EMPIRISKA MATERIALET

Alla intervjuer spelades in från början till slut och transkriberades från början till slut. Längre pauser noterades som (paus), skratt skrev ut som (skratt), när respondenten lade vikt vid något ord kursiverades det, och om personen höjde rösten skrevs orden ut med stora bokstäver och/eller utropstecken. I vissa fall noterades kroppsspråk. En del av respondenterna stammade och stakade sig mycket, vilket ledde till svårästa citat när allting skrevs ut ordagrant. Stakningar och upprepningar av enstaka ord är ingenting man tänker mycket på när man lyssnar till någon som pratar; hjärnan rensar bort det nästan per automatik. I textform är man inte van vid det och det stör därför läsningen. Här gjordes bedömningen att om respondenten inte stakar sig i övrigt men gör det när ämnet är känsligt eller för att de har svårt att formulera sig, behölls upprepningen av orden. Annars togs upprepningar av samma

ord bort ("men men men" "och och det det" "jag j jag eh jag" exempelvis). Det gör att citaten är mer lättlästa och det som respondenterna önskar att säga kommer fram tydligare i textform.

Att analysera kvalitativa semistrukturerade intervjuer som tagit 1-3 timmar vardera kräver struktur och systematik, så när intervjuerna sedan skulle analyseras skedde det i flera steg. Först och främst skrevs alla intervjuer ut på papper. Sedan lästes alla intervjuer igenom en efter den andra noggrant och med fokus på en frågeställning åt gången. De intressanta partierna för respektive fråga ringades in. Det gjordes flera gånger. En mindmap gjordes för att hitta relevanta underkategorier, som nu står som rubriker i resultat-delen. Intervjuerna klipptes i bitar och relevanta påståenden lades i grupper efter de teman som valts ut. På baksidan av varje påstående stod respondentens initialer för att ingen förväxling skulle ske. Tema för tema vävdes påståenden ihop till text, och relaterades till de valda teoretiska perspektiven. Analysprocessen var alltså väldigt analog, och den hade kunnat ske i ett eller flera dokument på en dator. Att lägga ut resultatet på ett stort golv och få överblick över resultatet, samt att enkelt kunna flytta runt påståenden mellan teman var en stor fördel då många påståenden hörde till flera kategorier samtidigt. En risk när man arbetar på det här sättet, där enskilda påståenden tas ur sitt sammanhang, är att man kan förlora just sammanhanget. Ibland ändrar respondenten sig, nyanserar sina åsikter eller säger emot sig själva under senare delar av intervjun. Intervjuerna kontrollerades därför från början till slut under tiden som intervjumaterialet sammanställdes i resultatdelen, i samband med att citat klistrades in. Fokus, under kontrollläsningen, var frågan; återges det som respondenten säger på ett tillräckligt nyanserat sätt – dvs – gör jag respondenten rättvisa?

METODKRITIK

Under arbetets gång förekom en rad metodologiska svårigheter och flera intervjuareffekter. Den första är att det var svårt att på förhand informera om studiens syfte utan att det påverkade resultatet. Respondenterna har rätt att få veta vad syftet med studien är, men hur jag informerade om studien visade sig påverka hur respondenterna svarade. Ordet *segregation* och några dagars betänkelsetid, gjorde att vissa respondenter funderat ut strategier för att svara på frågor om det egna bostadsvalet på ett så fördomsfritt sätt som möjligt. Att hänvisa till att anledningen till att man bor där man bor beror på det korta avståndet till arbetet exempelvis. Vidare är många som bor i Majorna är högutbildade vilket innebär att de kan ha kunskaper om det som undersökts. En tänkt respondent visade sig vara kulturgeograf och nämnde bland annat Lefebvre när jag kontaktade honom via telefon. Den respondenten valdes bort. En annan möjlig intervjuareffekt relaterat till hur studien presenterats är att jag berättat att det rör en masteruppsats i hållbar stadsutveckling. Det är därför fullt möjligt att respondenter försökt framstå som politiskt och miljömässigt medvetna under intervjun.

Undersökningen rör hur de förhåller sig till det område som de bor i, och hur de förhåller sig till andra platser. Att undersöka *hur de förhåller sig till bostadsområdet* ligger nära att undersöka *varför de valt att bosätta sig där*, på så sätt att respondenterna ”försvarar” sitt bostadsval, särskilt med tanke på hur de informerats om studien. Även om undersökningen inte syftade till att undersöka bostadsval, drogs den delvis med samma metodologiska problem som en sådan studie skulle ha gjort. Huruvida människors val av bostadsområde gjorts på basis av att man vill vara en del av en specifik grupp eller för att det skulle innebära en viss status är känsligt därför att det rimmar illa med att vara en unik individ, vilket är viktigt för många idag, även om flera av de intervjuade delade med sig av sådana insikter med ett gott skratt. Möjligtvis vill vi, i dagens postmoderna, individualiserade samhälle, helst ge sken av att vi gör individuella val och att vi inte följer strömmen – att göra som alla andra har låg status för många.

Att ha erfarenhet som gör att man är ”nära” det man undersöker nämns ofta som en nackdel. Forskning ska helst vara forskaroberoende och samma studie ska kunna genomföras av en annan forskare och ge samma resultat (Esaiasson *et al.* 2012). Samtidigt riskerar en forskare som inte har lokalkännedom att missa detaljer om socialt kodade platser. Vid genomförandet av den här studien var det vid flera tillfällen tillgång att jag vistats mycket i stadsdelen. Kartor var ett bra hjälpmedel i många av intervjuerna men visade sig utgöra ett hinder under en av intervjuerna. Respondenten var inte bekväm med att orientera sig med hjälp av kartan. För att respondenten inte skulle bli obekvämt utan kunna prata fritt uppmanade jag inte hen att använda kartan utan lät intervjun fortsätta på hens villkor: med hänvisningar till gator och platser och med hjälp av gestikulationer åt olika väderstreck. Här hjälpte

min lokalkännedom mig att ställa följdfrågor och förstå vad respondenten menade och jag upplevde då att min erfarenhet av platsen var en tillgång snarare än ett hinder. Överlag gjorde lokalkunskap att jag kunde förstå vad personer försökte säga om specifika platser just för att jag känner till hur de förändrats över tid, hur de kan kopplas till ideologi, olika grupper, etc. På grund av det kunde jag ställa följdfrågor som jag inte hade kunnat göra om platsen (Majorna) och staden (Göteborg) var okänd för mig.

En annan intervjuareffekt uppstod till följd av kallprat. I den mån det var möjligt var jag på plats före utsatt tid för att packa upp inspelningsapparat, karta och dator. Det hände att jag inte kunde vara där tidigare, exempelvis då vi sågs vid biblioteks eller caféers öppning, och då ville respondenterna småprata under tiden som jag packade upp, ”som man gör”, för att bryta isen lite. Vid ett par tillfällen fick de då reda på var jag bodde någonstans. De respondenter (två stycken) som kände till var jag bodde vid intervjuens början, anpassade sig till det under intervjun, och använde mitt bostadsområde för att exemplifiera saker ett flertal gånger under samtalet. När jag frågade dem vilka stadsdelar de kan tänka sig att bo i så kom min stadsdel på tal, och det kan mycket väl hända att de höll inne med åsikter om mitt bostadsområde av hänsyn till mig eller att de inte hade kommit att tänka på platsen om inte den kommit upp i samtalet. Det här var den kanske allra mest tydliga intervjuareffekten! Det kan mycket väl hända att de antog saker om mig som person utifrån vilken stadsdel jag bor i, och anpassade sitt sätt att prata om exempelvis människor med olika politiska åsikter mm.

Att ha en karta att titta på över huvud taget påverkar respondenten – det är skolboksexemplet på vad *en representation av rummet* är. En karta är alltid bara en representation av verkligheten - en reducering av något väldigt mycket mer komplext. Samtidigt är den inte värderingsfri - någon har valt färger, linjer, vilka namn som ska skrivas ut osv. På så vis är kartan också en *förstoring* av vissa aspekter som den eller de personen som gjort kartan valt att lägga större vikt vid. Som exempel på det är kartans titel ”Göteborg” och undertiteln som syftar till att beskriva kartans baksida är ”Marstrand, Kungälv, Lindome, Åsa, Lerum, Kungsbacka, Onsala”. Kartan omfattar förutom dessa orter även Mölndal, Fjärås, Billdal, Öckerö, Västra skärgården, Olofstorp, Gråbo, Surte, Mölnlycke, Landvetter, Nödinge, Nol osv. Varför det inte skrivits ut, medan endast de ”finare” orterna längs havet samt Lerum skrivits ut, är svårt att veta. Det går inte att härleda till antalet invånare på respektive ort. Hur platsen konstrueras i kartan genom den information man väljer att framhäva, hur man färgsätter och så vidare, påverkar läsaren av kartan. I kartans legend kan man se att kartans färgsättning skiljer sig i nyans mellan kategorierna ”sluten- och hög bebyggelse” och ”låg bebyggelse”. Varför behöver vi skilja på låg och hög bebyggelse? Vad är det vi ska få ut av det? Först när man läser den tyska översättningen av legenden framgår det att låg bebyggelse innebär hus som har 1-2 våningar. Det handlar alltså om villaområden respektive lägenhetsområden, men både ordvalet och språket gör att det blir svårt att förstå vad som menas. Vad ska

andelen höga hus respektive låga hus vara för att ett område ska hamna i respektive kategori, till exempel? Kartan valdes trots detta ut för att den var relativt värderingsfri, till exempel var inte "centrum" utritat på kartan.

Eftersom jag under intervjuerna inte har velat påverka respondenterna genom att avslöja hur jag tycker och tänker om det som sägs, har jag ställt korta, enkla kontrollfrågor som "varför då?" "hur då?", "kan du utveckla det?". Respondenterna vet inte heller i vilket sammanhang deras påståenden kommer att sättas. Resultatet visar hur de faktiskt tycker och tänker, men risken med att vara rädd för intervjuareffekter är att validiteten försämras. Hade jag vid tidpunkten för insamlandet av empirin redan gjort en förstudie och smalnät av mitt undersökningsområde, hade fler följdfrågor kunnat ställas. Samtidigt som jag ville pröva validiteten i de påståenden som jag tyckte var mest anmärkningsvärda, vill jag understryka att syftet med studien faktiskt är att ta reda på hur de tycker och tänker, för sig själva, oemotsagda. Det är sällan så att man behöver motivera för någon varför man valt att bosätta sig i ett innerstadens mest populära bostadsområden, eller att man valt bort områden som inte ses som attraktiva - en diskurs är just det - en allmän uppfattning som inte anses vara nödvändig att ifrågasätta.

Sist men inte minst finns det helt klart risker med urvalet av respondenter. För det första skiljer de sig från varandra i många hänseenden och det finns en god spridning men det är viktigt att påpeka att de inte speglar befolkningen i Majorna i stort. Urvalet var varken ett slumpmässigt urval eller ett kvoturval, utan snarare ett bekvämlighetsurval med inslag av självselektion (några informanter hittades med hjälp av sociala medier) där nästa respondent valdes för att komplettera de redan intervjuade. Med så få respondenter hade det inte gått att säga någonting om hur befolkningen i stort resonerar, varför studien endast ska ses som en förstudie. Med tanke på att studien är av utforskande karaktär bedömde jag det som godtagbart.

RESULTAT

Nedan redovisas resultatet av den empiriska studien, indelat i tre delar. Först en kort introduktion om vilka respondenterna är, sedan ett avsnitt om respondenternas Housing pathways. Resultatdelen avslutas med ett avsnitt om de tre diskurser och bort- och tillväljande av olika platser som framträdde tydligast i materialet.

RESPONDENTERNA

Studiens empiriska material har samlats in genom intervjuer med åtta personer:

Ålder	Boendetid Antal i hushållet	Utbildning (Yrke)	Upplåtelseform,	lgh	storlek
28	6 år	Högskola (student)	HR, 3 rok 65 kvm		2
44	11 år	Vård/omsorg (vård/omsorg)	BRF, 4 rok? 100 kvm		8
20	<1 år	Yrkesutbildning (student)	AH 60 kvm, 2 rok?		2
25	1,8 år	Yrkesutbildning (ingenjör)	BRF 41 kvm, 1,5 rok		1
31	3-4?	Högskola (folkbildning)	AH 60 kvm 2 rok		2
74	18-19	kurser på uni, adm chef (pension)	BRF 96 kvm, 4 rok		2
32	23	Gym. (försvaret)	PR HR, 55 kvm, 2 rok		2
56	29	Högskola (projektledare)	HR, 71 kvm, 2 rok		2

Det är något fler som identifierar sig som män (5) än som kvinnor (3), men spridningen vad gäller ålder är relativt jämn. Hur länge de bott i Majorna varierar också från mindre än ett år till nästan trettio, med gott om spridning däremellan. Sett till utbildning och yrke är respondenterna också väldigt olika varandra, en har inte gått färdigt gymnasiet, några har gymnasiekompetens och yrkesutbildning eller har fått sin utbildning inom ett företag, någon har tagit några kurser på universitetet, och andra har läst hela utbildningsprogram. En person är idag student på en yrkesutbildning.

Respondenternas erfarenhet av att konsumera boende kan antas skilja sig åt, dels för att de tillhör olika generationer som har haft olika förutsättningar på bostadsmarknaden, är olika gamla, men också därför att de är uppväxta i olika typer av bostadsområden, i små respektive större städer. Två av respondenterna är uppväxta i industriorter i Dalarna. En person har flyttat mycket under uppväxten men har i huvudsak bott i en mindre stad. En är från Trollhättan, och en är från Öckerö kommun. Tre personer är uppväxta i Göteborgs stad och de är från Askim, Masthugget respektive Majorna. Sju personer är födda i Sverige och två är födda utomlands. Tre personer har utländsk bakgrund, varav två av dem har kommit till Sverige som flyktingar och en är född i Sverige och har föräldrar som har invandrat. Ingen har bott i Majorna sedan födseln.

Hälften av respondenterna har endast bott i villa eller radhus under uppväxten, tre har endast bott i lägenhet och en har bott både i lägenhet och i hus. Vid intervjutillfället bor tre personer i bostadsrätt, två personer i hyresrätt hos allmännyttan, en person hos en privat hyresvärd och två personer hyr sitt boende i andra hand.

Fem av respondenterna är i ett parförhållande och bor tillsammans med sin andra hälft. Två respondenter delar boende med en vän eller bekant. Endast en person utgör ett ensamhushåll. En respondent bor i ett hushåll med flera barn. Två respondenter har barn som flyttat hemifrån.

Alla respondenter har givits fiktiva namn. Arbetsplatser, yrken och adresser har anonymiserats i vissa fall.

RESPONDENTERNAS HOUSING PATHWAYS

Nedan presenteras sammanfattningar av respondenternas housing pathways – deras strategier, erfarenheter och preferenser. Jag har valt att presentera dem respondent för respondent, och i berättandeform. Det blir mycket att läsa men jag tycker att det är så deras housing pathways förstås bäst. Eftersom intervjuerna varit just berättelser är inte alltid samma aspekter av respektive respondents housing pathways som lyfts nedan – de har berättats på olika sätt för att skapa exempel på hur olika människors housing pathways kan vara. Det har också syftet med bredden i urvalet att göra så.

Hur respondenterna burit sig åt för att hamna i Majorna visade sig vara en intressant resa i nästan varenda fall, flera hade specifika strategier för att komma åt vad de ser som ett attraktivt sätt att bo. Jag skriver *hamnade* för att det rör sig om alltifrån slump till aktiva beslut, och alltifrån plötsligt uppkomna möjligheter till ytterst målmedveten planering. De flesta hade bott i Majorna i mer än ett år och i de flesta flera fall mycket längre än så (upp till 29 år). Hur de hamnade där från början och hur de resonerade vid det tillfället är inte lätt att veta; de flesta minns inte det själva, ibland minns de en hel del men mycket blir efterkonstruktioner. Det som går att utläsa är istället hur de ser på bostadsområdet och bostadsmarknaden idag, och hur de tänker och resonerar om Majorna, samt till viss del hur dessa känslor och åsikter kan ha vuxit fram. Bostadsval visade sig i flera fall ha karaktären av en *förhandling* och utgöra en del av respondenternas övriga livsplanering. De olika respondenterna nyttjar olika system, olika *representationer av rummet*, för att hitta ett boende som är både ur ett symboliskt och praktiskt hänseende möter deras preferenser.

”Jonas, 31 år”

Denna respondents berättelse exemplifierar hur erfarenheter av olika boendeformer och upplåtelseformer påverkar valet av bostad. Respondenten har bott större delen av sitt vuxna liv i lägenheter och hus som han hyrt i andra hand. På grund av de korta kontrakten det innebär men också på grund av andra händelser i livet - utbildningar på annan ort, långa utlandsresor, flickvänner och uppbrott - hade han flyttat otroligt många gånger. Flera gånger hade han blivit uppsagd på kort varsel, hamnat på soffan hos någon vän, nyttjat sina kontakter för att hitta lägenheter, delat boende med vänner, vänners släktingar, bekanta eller för honom nya bekantskaper som han hittat via annons. En gång hyrde han en bostadsrättslägenhet i ett centralt läge under tiden som den låg ute för försäljning och tvingades därför bo i en sterilt ”stylad” lägenhet. När han beskriver hur det var att bo i en lägenhet som skulle säljas får *rummets representation* en särskild betydelse. Estetiken i lägenheten kopplas an till konsumerism, och till avigssidan av den bostadsmarknad som han varken vill eller kan vara en del av:

det var som att bo i en butik. Alltså du vet. Det var liksom inte hemma hos nån, det var som att bo i en ... bo i en bild liksom, av hur det ska se ut. Det var såhär, man går in i köket och så hänger det tre stycken klockor på väggen; en för Paris, en för London och en för Göteborg, typ. Och man ba’: vafan är det som händer?!

En klyschig inredningsdetalj fick här illustrera det tragikomiska i situationen. Klockorna på väggen är inte bara klockor på en vägg; de säger något om vem lägenhetsinnehavaren vill vara och vilka hen vill sälja till - något som respondenten i sin tur tar avstånd ifrån. När det plötsligt skulle vara visning fick han försvinna därifrån på studs. På senare tid har han insett vikten av att vinkla sina annonser för att undvika att försätta sig i en sådan situation igen:

så är det ju då liksom blocket, som gäller liksom. Och där har jag haft ... ganska många annonser uppe. Och tänker att jag vet på ett ungefär liksom, för att man kan se ganska tydligt hur folk skriver, i de här annonserna, när de behöver nånstans att bo, och då ser alla precis likadana ut och det typ, det enda de då säger är liksom ”jag har ett jobb, och kan tjäna pengar, och sen så kommer du aldrig höra mig för jag gör aldrig nånting, jag är aldrig hemma och jag har inga djur och”... typ. [...] ”jag existerar inte”. Och det är väldigt eh... man märker väldigt tydligt skillnad liksom på folk som hyr ut för att de ska tjäna pengar, och vill ha den typen av hyresgäst, kontra om man träffar nån som är införstådd med vad det innebär liksom att ha nån boendes i sitt hem. På nåt vänster.

Så dina annonser, hur ser de ut?

Eh.... De är nog eh. Ja alltså jag är nog inte feg för att säga vad jag söker efter liksom. Att jag att jag, talar om för dom vad jag tycker är rimlig hyra liksom. Eh, vem jag är, vad jag gör, hur jag är engagerad, eh ja, i mitt liv. Och vad som intresserar mig liksom. Eh och ja. Så kanske bara att dom får lite mer... jag tror att jag brukar träffa folk som är lite mer intresserade av människor, så, bara. Litegranna. Mm.

Så du kan välja vem du vill rikta dig till, genom hur du skriver och väljer annonser?

Ja precis jag kan ju välja vilken typ av hyresvärd jag ska catera till, som jag vill *nå* liksom. Och då är det ju inte den här snubben då som har en stylad lägenhet på andra långgatan. Som ska tjäna liksom några tusenlappar på dom två tre månaderna det tar honom att sälja den här lägenheten. Det är inte den typ av personer som jag vill nå. Nej. Så. Mm.

Samtidigt som, eller kanske delvis till följd av situationer så som den ovan, vill han *absolut inte* äga någonting i stan. Han vill heller inte heller binda upp sig vid ett förstahandskontrakt. Något som kan spela in är de erfarenheter han har av allmännyttan. Ganska nyligen ville han få reda på om han betalade ockerhyra och hörde av sig till hyresvärden, men fick inget svar på sin fråga och blev samtidigt väldigt illa bemött. Han blev arg, kände sig kränkt och osynliggjord. Det visade sig sedan när hyresavin damp ner i brevlådan att han betalade 3800kr utöver den egentliga hyran. Dåliga erfarenheter av att bo i andra hand hos (personer som hyr av) allmännyttan gör att han helt enkelt inte vill vara beroende av dem eller ha någon relation till dem över huvud taget. Respondentens housing pathway är alltså färgad av de sociala praktiker som upplåtelseformen har inneburit. Två ideologiskt färgade paketlösningar som utgör *representationer av rummet* - bostadsrätten och allmännyttans hyreslägenheter - är båda icke-alternativ. Det ska sägas att det inte bara har med erfarenheter att göra, utan om en ovilja att "fastna" i stan och därför inte realisera drömmen om att äga sitt boende på landet:

Det finns ju ... finns ju folk som .. därute som har en massa olika idéer om hur man gör. Det kan ju va saker på hjul. Eller det kan va nåt ute i skogen eller ja. Det finns det. Så jag hade liksom, hela tiden haft en tanke om att jag ska bygga nånting eget. Ehm... för att för att då också kunna äga ditt eget boende. För det gör du ju inte annars. Ehm.. och också då liksom kunna hålla nere kostnader, ja. Så att jag tror att, det har alltid funnits en sån idé hos mig att jag ska göra det, och; eh, om jag köper eller om jag får ett förstahandskontrakt, så har jag på nåt sätt övertygat mig själv om att... det är inte bra, för då kommer jag aldrig realisera den här idén om att *jag själv* ska lösa den här situationen. På ett alternativt sätt liksom. Mm.

På senare tid har han lämnat idén om att leva en alternativ livsstil bakom sig men han vill ändå bo i hus och på så sätt lösa själva boendesituationen på ett, som han ser det, alternativt sätt. Allra bäst har han trivts när han när han hyrt hela eller delar av villor– vilket han härleder till uppväxten i en villa på en ö i skärgården. Just vilka *rumsliga praktiker* som olika boendeformer ger upphov till spelar stor roll för respondenten; det som han söker är ett boende där man kan gå rakt ut i en trädgård och ha ett utrymme utomhus som är privat. Att bo i lägenhet innebär att man går från att vara inomhus i sin privata svär till att plötsligt vara ute i offentligheten, vilket han ogillar. Men även när han är inne i lägenheten, hemma hos sig själv, påverkar de *rumsliga praktikerna* hur boendet upplevs:

Eh man har liksom inte heller människor där, där, där, och där (pekar på väggar, tak och golv). Och det behöver ju liksom inte heller vara för att man själv är känslig för andra människor utan andra människor kan vara väldigt känsliga för *dig*. Och jag... jag spelar alltid hög musik, typ, sånt. Och tycker liksom att eh... tycker liksom folk som bor i lägenhet eh ...det finns folk som bor i lägenhet som man har hamnat i konflikt med eh, mer eller mindre, där man liksom undrar; varför bor du i stan i en lägenhet om du tänker att du inte liksom... om du tänker att du ska liksom vara i din egen lilla värld liksom och inte höra när nån annan faktiskt lever och existerar?

Att hamna i konflikt med grannarna för att man spelar hög musik är ett exempel på hur det sociala rummet kan ta sig ända in i det egna hemmet, och respondenten upplever en frustration över att bo vägg i vägg med andra människor som enligt honom inte förstår vilka sociala regler som gäller för den aktuella boendeformen. Att köpa en villa i eller nära stan har han inte råd med, och det enda sättet att bo så som han vill göra vore att hyra en del av en villa av en privatperson. Snart ska han förmodligen ändå läsa en utbildning på annan ort och där finns det boende att få tag på, varför han inte bemödar sig med att leta efter ett hus att hyra just nu. Hur han ska bo i framtiden lämnar han öppet så att *”tillfälligheterna kan få styra”* alltså underförstått att när han hittar någon att dela sitt liv med så kommer boendet av avgöras av dem tillsammans.

Exemplet ovan visar hur bostadsvalet kan utgöra en sorts förhandling mellan olika alternativ utifrån preferenser och restriktioner, livsplanering och den sociala produktionen av rummet.

”Lotta, 56 år”

Lotta använder speciella strategier för att uppnå det som just hon ser som välfärd. Respondenten är kvinna i femtioårsåldern som bott i Majorna-Linné under i princip

hela sitt vuxna liv. Sin första lägenhet hyrde hon i andra hand som 20 åring, och den låg i Sandarna. Sedan dess har hon inte rört sig långt; hon har bott på olika adresser belägna mellan Sandarna och Linnégatan. Hon har klarat av att stanna i samma geografiska område under lång tid genom en kombination av strategier; att bo i andra hand, nyttja möjligheten att få förtur pga särskilda skäl (graviditet), och genom att genomföra byten på hyresmarknaden ett flertal gånger. För henne har just *platsen* hela tiden varit av central betydelse och hon har gjort vad hon har kunnat för att få vara kvar genom att förändra boendet efter livets olika faser. Lottas housing pathway ska också få illustrera hur förändringar i bostadsområdets sociala kontext under boendetiden kan leda till att man stannar kvar trots att man inte hade tänkt göra det när man flyttade dit. Den ska också visa hur hon själv också förändrat sina preferenser under boendetiden på grund av sociala praktiker på platsen.

Vid ett tillfälle, tidigt i bostadskarriären när hon bodde i Linné, blev hon och hennes dåvarande sambo erbjudna två lägenheter; en i Haga och en i Majorna. De valde en nybyggd lägenhet i Majorna för att den var lite billigare än den i Haga. Sedan bytte de sin lägenhet mot en ännu billigare lägenhet, och sedan till en större när de fick tillökning. När de gick skilda vägar flyttade hon till sin nuvarande lägenhet. Den är nyrenoverad och lite dyrare än genomsnittet men belägen i ett äldre hus vilket hon uppskattar. Linnéstan var vid den tiden då hon och hennes före detta flyttade till Majorna mer präglad av cafékultur och uteliv. Majorna var då lugnare, och hon upplevde det som mer barnvänligt. Hon tänkte länge att hon skulle flytta tillbaka till Linné när barnen flyttat ut eftersom hon uppskattade café- och restaurangutbudet, men blev trots allt kvar i stadsdelen. Att det blev så hör delvis ihop med att också Majorna fått det här utbudet av krogar och restauranger och caféer som hon tyckte om i Linné i samband med att områdets popularitet vuxit. Men att hon blivit kvar beror också på hon uppskattar andra aspekter av boendet idag. Kanske på grund av åldern, men det är också något som har vuxit fram i samspel med miljön genom de *rumsliga praktiker* som boendet erbjuder:

Nu tycker jag nog att det jag uppskattar mer nu det är ju de här gröna små områdena. Jag bor nära en liten, liten park, Mariebergsparken där. Att kunna gå ut och lägga sig och sola och dricka kaffe och läsa en bok 25 meter från där jag bor är mycket mera värt idag än att det bara är nära till ett café eller till ett krogutbud. Så jag tycker att det som är med Majorna det är ju dels att det finns ganska stort utbud när det gäller handel, men framför allt att det är grönt, mycket insprängda grönområden och att det är låga hus. Alltså jag har insett att jag tycker bättre om att det blir mer ljusinsläpp.

Det där ljusinsläppet och grönskan mellan husen uppskattar hon mer nu för att hon haft möjlighet att upptäcka det. Hon fortsätter jämförelsen mellan Majorna och Linné med att Majorna har lägre hus och bredare gator och är därför ljusare, man behöver inte bo på översta våningen för att få ljus in i lägenheten, och de låga husen

och gårdarna skapar en möjlighet till större gemenskap och trygghet som hon också uppskattar mer nu. Det är tydligt hur både de sociala praktikerna och representationernas rum samspelar och skapar symboliska värden som ljus, trygghet och gemenskap. När hon pratar om andra platser som hon inte uppskattar använder hon begreppen mörker och otrygghet. Hur det samspelar med representationer av rummet återkommer vi till i ett senare avsnitt – det kräver en längre utläggning och har fått en egen rubrik.

Vidare betyder hyresrätten som upplåtelseform mycket för respondenten. Att bo relativt billigt i hyrelägenhet har gjort att hon kunnat ha ett arbete inom något som hon brinner för trots att löneutvecklingen varit dålig. Att hon har kunnat byta boende efter behov men ändå vara kvar i området utan att behöva ta de risker och kostnader som hon uppfattar att ett bostadsrättsinnehav är förenat med, likaså. Boendeformen har varit en förutsättning för att hon ska kunna bo just i Majorna över huvud taget. Gentrifiering och marknadshyror utgör två ständigt närvarande hot, och det är frågor som verkligen engagerar henne, det återkommer hon till flera gånger. Hon tillhör den generation som upplevt hur det var att bo hos allmännyttan när man kunde få förtur till lägenheter om man hade särskilda skäl tex vid graviditet och skillsmessa, vilket gör att hon fortfarande ser hyresrätten som flexibel, trots att hon vid flera tillfällen fått uppleva raka motsatsen:

[...] Nä men generellt sett så kan jag ju säga att under hela min vuxenperiod så har det faktiskt inte varit lätt om man vill ha i de områdena som anses då vara lite mera attraktiva.

Nä men alltså när jag skilde mig och jag var lite desperat ett tag då tänkte jag att jag får nog bara bita i det sura äpplet och ta ett lån och köpa en bostadsrätt då för att jag hittade ju ingen lägenhet.

Just nu befinner hon sig i en knepig sits. Hon behöver flytta av ekonomiska skäl, men att byta en dyr lägenhet mot en billigare i samma storlek i samma område är svårt, om inte omöjligt. Hon har sparat ihop åtta års registreringstid på boplat och hoppas att tiden ska räcka när det blir dags att gå i pension:

Så att... det kommer nog vara problematiskt och jag ska säga att det har egentligen aldrig varit riktigt lätt att få tag på en lägenhet.

Just nu är alltså inte boendeformen så flexibel som den en gång har varit. Hon ligger ett år efter vad som krävs i registreringstid (2018 var registreringstiden vid kontrakt hos allmännyttan i majorna i genomsnitt nio år) och möjligheten att komma ikapp är liten eftersom kötiden ökar varje år. Bostadsrätten som boendeform däremot, är absolut inte flexibel menar hon, för den skapar inlåsnings effekter:

Eh men bostadsrätt för mig är egentligen, ett mer ofritt val än hyresrätten. Du sitter kvar en längre tid i samma boendeform

[...] det blir en väldigt tröghet i systemet därför att det finns inte då den här så kallade marknaden då när du vill sälja eller köpa såhär va, så att eh... och sen tycker jag då om jag ska vara ärlig att dom bostadspriserna som det idag e, för en bostad har ju bara ett värde så länge det finns en köpare ju. Sen kan ju jag ha betalt fem miljoner för den men jag kan ju inte räkna med att jag ska få fem miljoner för den när jag flyttar därifrån, utan den har bara det värdet den har om det finns en köpare till ...

Däremot har bostadsrätten varit en bra affär för de som köpte för 30-40 år sedan, påpekar hon. De har fått låga boendekostnader, men det tåget har ju gått och nu är priserna skyhöga. Vilka boendeformer hon förespråkar rent generellt handlar inte enbart om vilka reella möjligheter hon haft utan desto mer om *hur hon tolkar de olika alternativen som finns på marknaden*, något som för hennes del verkar vara ideologiskt betingat. Om hon hade haft möjlighet att köpa, och det hade varit mer lönsamt för henne på sikt, så hade det förmodligen ändå inte blivit så. Det kan också vara fråga om ett sätt för henne att motivera att hennes val i livet varit rätt – åtminstone ur ett moraliskt perspektiv:

alltså jag har varit på besök på Island och så där väldigt många äger sina lägenheter och den inlåsningseffekten vi pratade om den är väldigt framträdande där så för det blir en väldigt tröghet i systemet därför att det [...]

Nu kan hon inte ta en sådan risk med tanke på sin inkomst, och särskilt inte strax före pensionen:

så att då kan jag tycka att det är väldigt mycket pengar, som man särskilt när man är så pass gammal som jag är då att eh... jag ska ju ändå blir pensionär här om tio tolv år eller nåt sånt där och får en radikalt försämrad inkomst. Och... vid det laget har ju inte jag hunnit betala av nånting av ett så stort lån. [...] Så att eh nä rent ekonomiskt så skulle det nog inte löna sig då tänker jag. Jag skulle få väldigt höga boendekostnader och då låser det in mig i det... jag som kanske hellre skulle egentligen nu vilja gå ner lite i tid för att göra andra saker i livet medan jag fortfarande har ork, att köpa skulle tvinga mig till att vara kvar i arbetslivet på hundra procent kanske två tre år längre än pensionen av ekonomiska.... Såatt ... nej.

En klar restriktion – hon har ingen möjlighet att välja någon annan boendeform, åtminstone inte om hon ska bo kvar i samma område. Att bo just i det här området är viktigt för henne och en hyreslägenhet med låg hyra är en förutsättning för att det ska vara möjligt att bo kvar. Den lägenhet som hon bor i nu ligger i ett hus uppfört 1915 och hon uppskattar Majornas historia och autentiska karaktär, något hon utvecklar både när hon ger sin syn på andra områden i staden och på vad hon uppskattar med miljön i Majorna. Hon har således hittat en lucka i systemet -

bruksvärdesprincipen håller hyrorna nere i ett område som hon själv uppskattar *just på grund av dess autenticitet och läge* – två kvalitéer som under en längre tid inte kunnat höja hyran. Hon använder argumentet om ”låg teknisk standard” och förespråkar att allmängiltiga kvalitéer (som hon inte själv tycker är så viktiga) ska vara hyresnormerande men när just *lägesmomentet* naggas i kanterna blir hon orolig – det är en kvalité som betyder någonting för henne själv:

Mitt hus som är från 1915 alltså över hundra år gammalt det är ju naturligtvis betalt många gånger om vid det här laget och det finns naturligtvis också ... för standardmässigt så ligger ett så gammalt hus på en lägre standardnivå än ett nybyggt men läget har ju kommit att spela en allt större roll. Så en viss justering eller en smygjustering mot marknadshyror har ju ändå pågått. En anpassning till liksom det som kallas för attraktivitet då. Och där är ju, där finns det ju ett sånt lägesmoment i... och det gör ju också att de här områdena, successivt, Majorna har under de här 30 åren gentrifierats stegs för steg, inte så brutalt som Haga gjorde på åttiotalet, inte så brutalt som Kville gjorde nu på tvåtusentalet men: det pågår definitivt en förändring.

Bruksvärdesprincipen innebär att just de faktorer som utgör attraktivitet för respondenten är outnyttjade i ekonomiska termer. En strategi som hon använder för att skydda sig själv är politisk kamp – kampen mot marknadshyror. Att man väljer att skydda sina egna intressen är inte ett dugg konstigt och det är ingenting jag ifrågasätter utan någonting jag tar upp som ett exempel på hur individer på kreativa sätt anpassar sig till bostadsmarknaden och hittar kvalitéer som ännu inte kan omsättas i pengar eller påverkas av policy.

Det ska sägas också att valet av upplåtelseform, boendeform som bostadsområde verkar vara kopplade till identitet – i det här fallet hör det ihop med upprätthållandet av en identitet som utgörs av vänsteridentitet och miljömedvetenhet. Många livsval går ut på att distansera sig från bilden av sig själv som privilegierad – åtminstone behöver det framställas så i efterhand. Ett ”problem” ur det perspektivet är att respondenten under uppväxten bott i en villa i Askim:

det kanske är bortskämt, eh medelklassbortskämt, sådär, (skrattar) men alltså, jag kan känna så att - Askim - jag tyckte inte det var mysigt heller. Det är inte heller nån så där jättetrevlig stadsdel, faktiskt.

Hon skäms även över att hon rört sig i ett så litet område sedan hon flyttade hemifrån;

Sen har jag ju då dessvärre i mitt vuxna liv inte rört mig så långt härifrån - utan det är Sandarna... från Sandarna till Linnégatan ungefär va, så att eh, det är väldigt litet område jag har rört mig

i som vuxen. Eh men jag bor i hyresrätt och har gjort det hela tiden. Vilket känns ju rätt bra [...]

Även om hon inte har rört sig särskilt långt – så har hon förutom sina tio år i Askim som barn alltid bott i lägenhet, och hon bor nu i hyresrätt, (dubbelt bra – moraliskt sett) vilket ”förmildrar” omständigheterna. På samma sätt används identiteten som en miljömedveten individ som förmildrande omständighet; när hon ritat ut sitt rörelsemönster på kartan och ser att hon inte rör sig särskilt långt ifrån bostadsområdet till vardags:

Det ser väldigt tråkigt ut, usch vad inskränkt jag känner mig! Inte alls nån spännande människa som hittar ... [...] Men jag tror också att det handlar om det, eftersom jag inte har bil så blir det ganska nära. Jag tar mig inte så långt med kollektivtrafik.

Ett alternativ är förstås att det delvis rör sig om en intervjuareffekt – det enda respondenten vet om mig är att jag läser hållbar stadsutveckling och det kan därför hända att hon vill framstå som lite extra miljö- och klassmedveten under intervjun.

”Daniel, 25 år”

Livsplanering kan vara väldigt målmedveten eller av mer spontan karaktär, i varierande utsträckning över tid (Clapham, 2002). Olika delar av ens liv kan vara föremål för långsiktig planering och andra få likna ett tillfälligheternas spel (ibid). Det som kanske kännetecknar den här respondentens livsplanering är att den är målmedveten – han ska vara framgångsrik och han är beredd att arbeta hårt för att uppnå det. Sedan han gick ut gymnasiet har han arbetat och tjänat bra med pengar, lika mycket som en vuxen man som försörjer en familj, påpekar han. När han flyttade till Göteborg hyrde han en lägenhet i första hand på Rundradiogatan i Högsbo. Där var det fint och han tyckte om det, men när han blev erbjuden en tjänst i Malmö sade han upp lägenheten och flyttade till Malmö. Han trivdes inte i Malmö och beslutade sig för att flytta hem igen. När han skulle flytta tillbaka var han tvungen att köpa en lägenhet – kötiden räckte inte på långa vägar till något i stan, och i förorten vill han inte bo, något som vi ska utveckla längre ner under en annan rubrik.

Han bor därför i en bostadsrätt, en etta, i ett höghus i Majorna. Han är ekonomisk i bemärkelsen sparsam. Det hör ihop med målmedvetenheten. När han skaffar familj vill han ha ett hus vid havet och lägenheten han bor i nu som han egentligen tycker är för liten ser han som en investering. Han hoppas att värdeökningen ska hjälpa honom att kunna köpa något större i framtiden. Att köpa var ett nödvändigt ont, men också ett medel för att uppnå något. När han såg annonsen på Hemnet såg han att den befann sig utanför trängselskatt-tullarna vilket innebär att han sparar 800 kr i månaden – en blygsam utgift kanske, men ett bra tillskott till sparandet. Eftersom

han är bilburen – något annat har han inte tid med för han jobbar måndag till söndag och reser mycket i arbetet – är det smidigt för honom att ha parkering precis utanför och hans rörelser i staden går via leder och motortrafikleder för det mesta. Vänner träffar han långt ifrån hemmet ibland annat Angered, Trollhättan eller Mölndal. Miljön precis runtom boendet hör inte ihop med sociala praktiker på det sätt som det gör för de övriga respondenterna. Han nyttjar gymmet och mataffären. De sociala praktiker som äger rum på barer och caféer fyller istället en symbolisk funktion för honom; de signalerar ordning, trygghet och status.

”Luka, 32 år”

En annan respondent kom till Sverige när han var åtta år gammal. Familjen flydde från en stad i forna Jugoslavien (nu Bosnien) på grund av kriget. Släktingar som arbetskraftsinvandrat till Sverige före kriget rekommenderade dem att bosätta sig här, och det var på den vägen de valde att komma just hit. Familjen bosatte de sig vid Mariaplan, så respondenten är så gott som uppvuxen i Majorna. Vägen till en egen lägenhet gick via en vän som skulle flytta från sin lägenhet:

Jag visste att en kompis skulle flytta. Han berättade att den lägenheten var... privat hyresvärd för det är hos en sån jag bor då. Ehm. ... och då tjatade jag mig till den. Fast eh det visade sig att lägenheten var i ett horribelt skick så det var inte bara vinst i det. Började med att renovera lägenheten i en väldigt lång tid, och hyresvärden vägrade betala.

Lägenheten har han sedan hållit fast i sedan han flyttade hemifrån. Han vill bo kvar nära familjen och helst ville han bo i Majorna. Förklaringen är enkel – han känner sig rotad där. En rumslig praktik som påverkat det sociala rummet är idrotten:

Nä men det är ju förknippelsen med... allting. Alltså under uppväxten så var det väldigt, jag gissar att det är så i varje område, men det var väldigt att eh.... Vad man än gjorde, inte vad man än gjorde men mycket av det man gjorde, gjorde man nånstans... man var som en representant för den här stadsdelen. På ett eller annat sätt. Och alla andra var det, det fanns ju... man spelade i fotbollslaget som hette nånting, men man var tydlig med att fotbollslaget var från *Majorna*. Det... det fanns en patriotisk känsla över området, skulle jag säga. Speciellt under min uppväxt, jag vet inte om det är likadant idag men... bland kidsen... i hög och mellanstadiet, men för oss var det väldigt noga.

Jag tycker jag har tur att jag känner folk i spretiga åldrar och så har man lärt känna deras vänner och även då att jag har sysslat med idrott har ju hjälpt till för det blir ju väldigt sammansvetsande.

Att han i tjugooårsåldern inte funderat över andra platser att bo på är inte så konstigt. Han hade turen att få tag på en lägenhet väldigt tidigt och behövde således inte heller fundera så mycket kring det. Under fyra års tid bodde han i Stockholm men behöll lägenheten i Majorna – den var inte lätt att få tag på, och han har dessutom renoverat den själv med egna pengar. Huruvida han hyrde ut lägenheten vitt eller svart vet jag inte, men i vilket fall lär han ha förstått utifrån hur bostadsmarknaden såg ut att det var bäst att behålla den om han någonsin skulle vilja flytta tillbaka. Det är i vilket fall ett exempel på hur den låga rörligheten på bostadsmarknaden skapar ytterligare inlåsnings effekter. Erfarenheten av att arbeta i Stockholm, som han tycker är en väldigt vacker stad, har gjort att han kan tänka sig att bo där i framtiden. Det har också öppnat upp för att man kan bo på andra platser över huvud taget. Även om han trivs idag är han inte helt främmande inför tanken på att flytta i framtiden, om arbets- eller familjesituationen förändras:

Ja. Men sen ska jag inte lova att jag gör det, men eh... ja alltså vilja... det är ifall man skulle behöva flytta för att Vad fan vet jag? Sambon eller livet kräver det. Typ i form av jobb, barn eller nånting sånt här. Men jag är inte den snubben som vill ha hus och komma hem och rensa ogräs och sånt. Nä jag är för trött efter jobbet.

De symboliska betydelserna, representationernas rum, kan han inte förklara på annat sätt än att han känner en koppling till platsen, som uppstått över tid. Minnen verkar vara av central betydelse för den här upplevelsen: *"Nä men det är ju förknippelsen med... allting"*. Det finns något särskilt i Majorna som gör att han helst vill bo där om han får välja – men han tror inte det har med den fysiska miljön att göra. Det finns finare platser miljömässigt och arkitektoniskt, tycker han. Han tror istället att det har med uppväxten att göra och säger kort och gott om Majorna att:

det är väl som föräldrar till ett barn: alla är *speciellare*

"Sandra, 28 år"

Sandra har fått sin nuvarande lägenhet genom boplat. Hon flyttade till Göteborg från en ort i Dalarna där hon vuxit upp i enfamiljshus i bostadsrättsform och i villa. Hon pratar lite föraktfullt om den estetiska utformningen av husen där hon växte upp; likadana, uppradade, tråkiga. Hennes föräldrar bodde i Bergsjön när hon föddes och flyttade till Dalarna när hon var två månader gammal. Hennes mormor bodde i Majorna. Att hon föddes i Göteborg gör att hon känner att hon har en koppling till staden: *"Så jag har alltid tänkt att egentligen skulle jag ha växt upp här, om de inte hade gjort den där grejen"* , *"Så att då, det har jag ju på nåt sätt velat rekonstruera"*. När hon flyttade hemifrån flyttade hon därför till Göteborg. Hon

bodde först i andra hand i Kortedala i ett halvår. Sen bodde hon inneboende hos ett äldre par i Härlanda. När hon sedan skaffade pojkvän flyttade de ihop och bodde i en lägenhet som de hyrde i andra hand – igen i Kortedala. De hon umgicks med hade inte heller så lång kötid så de bodde också i Kortedala och på Hisingen bland annat. Hon umgicks en del med sin kompis som också bodde i nära och trivdes bra med området; hon tyckte det var fint med femtiotalshusen i tegel, varierad och fin natur, det fanns ett friskis och svettis nära. Om man skulle träffa andra kompisar fick man åka in till stan och hon upplevde restiden som lång. Förhållandet tog i vilket fall som helst slut och hon blev tvungen att hitta något eget. Då hade hon tre och ett fyra års kötid (ungefär) hos SGS studentbostäder och hon sökte en studentlägenhet på Älvsborgsgatan i Majorna som hon fick:

när jag såg annonsen för älvsborgsgatan *och fattade var det låg* (!) ehm, så tänkte jag ju ”ja, HEMSKT gärna!”. (skrattar) och jag kommer ihåg sen när jag hade fått den så var jag där för att kolla in den, „.... Utifr- alltså bara kolla in området. Och... blev ju helt entusiastisk bah, ”kan man bo såhär?” ”kan jag ha liksom tre minuter till älven?” ”kan det va såhär fint och mysigt?” så jag var ju väldigt glad, det var liksom inte såhär ”jahopp, ja här kan man ju bo” utan, det blev väldigt snabbt nånting väldigt positivt. Men sen var jag också väldigt glad över massa andra saker som hände i livet just då, så...men det var en känsla av *flyt* liksom, allt går bra och jag får dessutom en *egen* lägenhet i Majorna.

[...] det var första egna lägenheten, eftersom att, ja den jag hade innan med min första pojkvän kändes ju som en första lägenhet, men ... eftersom det tog slut mellan oss ett halvår efter att vi flyttade in, så.... tog jag liksom tillbaka den känslan och investerade den i den här lägenheten på älvsborgsgatan.

Lyckan över att få en egen lägenhet i ett område där hon visste att det var svårt att få lägenhet tillsammans med andra saker som hände i livet förstärkte den där känslan av flyt. Lyckan förstärktes också av att hon träffade en ny kärlek – som flyttade in. De letade lägenhet i Majorna i två års tid och eftersom de då hade lång kötid på Boplat fick de till slut en lägenhet i Sandarna. Hon beskriver att när hon fick den där första lägenheten, studentlägenheten, i Majorna på Älvsborgsgatan så var det som en dröm, men när jag ber henne utveckla varför det var som en dröm hänvisar till minnen av platsen som hon skapat först efter att hon flyttade dit, som byggts upp av rumsliga praktiker, över lång tid:

Vad var det som gjorde att det kändes som en dröm?

När jag tänker på den frågan så ser jag Älvsborgstaden framför mig. Ehm, där jag gick varje dag. Där är det ju inte så mycket butiker i nedersta planet, men det har varit det, förr när min farmor bodde där, då fanns det ju liksom små butiker överallt. Men – husen är ju jättemysiga, landshövdingehuset är

jättemysiga, och det finns en allé med träd, och sådär att spårvagnen går i mitten och... ja men det är vackert liksom! Det är en miljö som jag... en stadsmiljö som är vacker.

Här spelar också en annan människas minnen in – hennes farmors. Hon har berättat för henne om hur det var att bo där förr i tiden. Respondenten är också insatt i planeringsdiskursen om den täta blandstaden och det förstärker hennes känsla av den här platsen som "rätt" – den tickar alla boxar, åtminstone gjorde den det från början innan butikerna försvann. Hon är dessutom intresserad av arkitektur – och framförallt äldre hus, vilket också kan tänkas påverka hur hon upplever platsen och ser den som passande för henne.

Att köpa har hon inte funderat på, det beror delvis på grund av att hon varit student, men det handlar också om hennes uppfattning om att olika upplåtelseformer som lämpliga i olika åldrar:

Inte så mycket pengar. Och... det är väldigt svårt att säga hur jag hade varit om jag hade haft de pengarna. Då hade jag antagligen tänkt annorlunda. Men... det har inte gjort mig nåt. Det har ju löst sig på ett annat sätt och jag... min syster skaffade ju bostadsrätt när hon var 19. Och nåt i det tycker jag bara är helt *skruvat*. ... det känns lite förhastat och... *åldersinadekvat*, som det heter på psykologiska... alltså bara nånting man inte borde göra (skrattar) vid den åldern liksom.

När jag frågar vad hon tror att hon hade gjort själv om hon haft pengarna till en kontantinsats, är svaret att hon kanske hade köpt en lägenhet vid det här laget, om hon inte hade fått tag på den hyreslägenhet som hon bor i nu. Hon ser bostadsrättsinnehav som en som en sista utväg, något man bara gör om det kniper. Att låna pengar är förenat med en risk som hon helst inte vill ta:

Alltså att vi har en så trevlig lägenhet ändå. Själva grejen att låna pengar känns ju lite obehaglig helt enkelt.

Nu ska hon och sambon flyttade till Gotland:

vi ska flytta. I januari. Fast då flyttar vi inte *från* Majorna utan då flyttar vi *till* Gotland. Så hade jag... hade vi inte flyttat... så hade vi bott kvar liksom tillsvidare. Vi skulle ju inte välja en annan stadsdel liksom om vi ska bo... centralt. Men. Vi har ändå bestämt oss för att lämna... alltihop.

Att de flyttar till Gotland har med bådass karriärer att göra, och det beror också på att det varit en dröm sedan länge att bo på Gotland, i den historiskt präglade miljön i Visby.

”Camilla”

”Camilla” är uppvuxen i Masthugget, en stadsdel som gränsar till Majorna. Hur hon upplevt och känt inför de platser hon bott på är tydligt kopplat till andra omständigheter i livet. När hon flyttade hemifrån bodde hon hos sin pojkvän i en pytteliten lägenhet i Lunden. Vad hon tyckte om att bo i Lunden är sammanflätat med livssituationen just då:

Ja-a. jag vet inte jag var så nykär så jag hade kunnat bo var som helst tror jag! (skrattar) Så. Så ... det var ju lite småmysigt. Ändå. Det är ändå nog en del av stan som jag hade kunnat tänka mig att bo i, så, men eh.. [...] det är bättre här.

Även om hon tyckte om Lunden vill hon hellre bo i Majorna. Hon har alltid velat bo i Majorna, säger hon. Varför det är så verkar vara kopplat till rumsliga praktiker;

Jag vet inte. Det... det kan ju ha vart: jag jobbade på en förskola i Majorna när jag gick på gymnasiet, eller ja, jag hoppade av gymnasiet först och så fick jag jobb. Ehm... Och då tyckte jag alltid att det var så mysigt... och vi gick ofta till den här lekplatsen på gröna gatan. Och en av mina kollegor bodde just i de här husen på gröna gatan, jag är osäker nu på om det är min gård eller gården brevid, det kommer jag inte ihåg... och då vet jag att jag sa det att ”i de där husen ska jag bo när jag blir stor”. Så, så... blev det!

Hon befann sig i ett socialt sammanhang som hon tyckte om, som var mysigt, när upplevde den här platsen; platsen är det fysiska men också situationen. Dessutom bodde hennes kollega där. Det kan också höra samman med att just det här hände i just vid den här tiden i hennes liv. Gissningsvis kan det vara så att när hon precis hoppat av gymnasiet, vilket kanske kändes tufft, uppenbarade sig en ny möjlighet, ett nytt liv: man kan bo i Majorna och jobba på en förskola - och trivas. Således kan det också ha med identifikation att göra; ”jag kan leva det livet som hen lever”. Hur hon sedan kunde hamna på precis den adressen som hon upplevde som så mysig i tonåren, har delvis med tur att göra. Varken hon eller sambon hade lång kötid på Boplats, så hyreslägenhet fanns överhuvudtaget inte på kartan, inte ens i utkanten av stan. De började leta efter något att köpa och tittade på både lägenheter och hus i ytterområden. Men så hände det:

Nä det var faktiskt, det är en spännande historia, nämen det är faktiskt så att det var på ett bananskal... jag om min man hade en, jag flyttade in hos honom i en pytteliten lägenhet och så skulle vi ha barn [...] Och så vart det liksom kaos. Eller kaos... panik liksom, ”vi måste ju få plats med ett skötbord i alla fall!”, ja, och så skulle vi kolla och så var det, så visade det sig att det

var en kvinna i mamma och pappas kvarter då, som skulle sälja sin lägenhet, och det var sånt där, ja, hon hade massor av skulder och såna här grejer, så hon fick inte sälja den för mer än, vad det verkligen, annars, kronofogden skulle ändå ta resten, såna där grejer då. Så den var väldigt billig.

På så sätt fick de möjlighet att köpa en centralt belägen lägenhet till ett väldigt överkomligt pris, och så var de plötsligt inne på bostadsrättsmarknaden. Om hon hörde talas om den här lägenheten genom sina föräldrar eller om den bara råkade befinna sig i föräldrarnas kvarter är oklart. Hur hon upplever Majorna idag och hur hon tänker kring boende i framtiden, har dels med livssituationen att göra. Hon arbetar i Majorna, och eftersom de har flera barn vill hon ha tid att spendera med dem. Det är dessutom smidigt att bo nära sina föräldrar som kan sitta barnvakt då och då. Det har också med rumsliga praktiker att göra, och hur det i det sociala rummet uppstår symboliska värden så som frihet och trygghet:

mycket tror jag det är .. alltså närheten till vattnet. Man kan ju gå ner där vid Röda sten och... bara sitta och låtsas att man är nån helt annan stans [...]

Ska ni bo kvar här?

Ja jag tror det. Ja men det blir ju så, alltså ibland... man drömmer ju om hus i .. periodvis. Men sen så tänker man ju att det är rätt mycket att... sköta och det är liksom trädgård och det är massa så. Och sen tänker jag... alltså nån gång e ju barnen stora och hur kul är det då att sitta i ett stort hus liksom. Eh nä. Och sen känns det på nåt sätt tryggare att bo i lägenhet man har liksom grannar väldigt nära och det är... även om det är sällan man är ensam hemma, men, om man är ensam vuxen hemma så vet man ju ändå att jamen på andra sidan dörrn där så har jag en annan familj jag kan knacka på liksom eller så...

Åter igen ett exempel på hur det sociala rummet som utgör det lilla grannskapet tar sig hela vägen in i den egna bostaden; att grannarna finns på andra sidan dörren gör att hon känner sig trygg när hon är ensam vuxen i sin lägenhet.

”Bengt, 74 år”

Bengt är pensionär, äger en bostadsrättslägenhet med sin fru och är ordförande i föreningen. Hur det kom att bli så är en lång historia. Han kommer från Dalarna från början. Han är uppvuxen i hus, och har en gång byggt ett eget hus. Medan han byggde huset bodde han i en hyreslägenhet, vilket var hans första erfarenheten av

att bo i lägenhet. Hans arbete har varit porten till en annan värld bortom den lilla industriorten i Dalarna:

jag var sån här jädra fanatiker alltså, jag skulle ALDRIG tänka mig å flytta från det stället, jag trivs så bra, det är så jädra bra. Och då hade man.... Man hade byggt opp alltihopa med kompisar å... var ute mycket och så. Sen börja... jobbade jag utomlands, i FN. Så jag var borta sju månader på Cypren. Första resan jag gjorde, då vände man helt och hållet på, vad sjutton, träffade man andra människor än vad man umgicks med i industriorten [...]. Man fick andra vyer. Ett annat *tänk*. Dessutom träffa jag en kvinna där som jag gifte mig med så småningom också i och för sig, det hör ju till saken. Det var ju det som gjorde att jag kom till Göteborg. Från början.

De flyttade sedan till en centralt belägen lägenhet på Kvarnbergsgatan, någonstans 1982 eller 1983. Där bodde de i ungefär åtta innan de flyttade till en villa i Torslanda. När de sedan skiljdes var han tvungen att hitta något eget. Han ville bo centralt, eftersom han trivdes bra med det när han bodde på Kvarnbergsgatan. Bengt är väldigt social, tycker om att vara ute på krogen på quiz och träffa folk. Han träffades en kvinna men det var egentligen inte läge att flytta ihop:

Alltså jag hade egentligen inte bestämt att jag skulle flytta ihop med henne då men eh när det vart aktuellt egentligen. Jag for ju hit och dit, som man gör.

Som man gör?

(skrattar) ja, hehe, som man gör när man inte bestämt sig, när man ligger precis i brytningen med ... och så vidare va. Ja nä men jo jag for ju runt där, jag hade ju, jag hade en lägenhet på Gråberget, en jädra fin lägenhet fast, eh, ja en stor, på gång alltså, nyrenoverad. Men... det var så att jag, då var jag ju liksom ensam eller fränskild och då, då ville inte dom, för samtidigt höll jag på å sälja den andra lä- eh villan va, Torslanda, så då ville inte dom låna ut pengar förrän försäljningen var klar. och det var ju en process. Så att eh innan, hur var det där nu då, innan ja just det innan vi fick den såld, jag och förra, så hade ju den gått naturligtvis.

Bengt har varit, aktiv inom politiken och föreningslivet, och suttit i bolagsstyrelser genom åren och har därför ett stort och, det ska sägas – resursstarkt - kontaktnät. I det här fallet har det dock inte hjälpt honom att få tag på en lägenhet. Han hade svårt att låna pengar medan villan låg ute till försäljning och därför kunde han inte köpa den där bostadsrätten som han hade ”på gång” på Gråberget (om det innebär att han nyttjat sitt kontaktnät för att få nys om den framgår inte). Egentligen hade han inte lust att köpa någonting, säger han dessutom. Rätt var det var dök en möjlighet upp:

Så. Då bodde ju hon i tvåan. Sen helt plötsligt var det, stötte vi ihop med en granne, dom höll på å släpa litegrann med möbler och så och då frågade vi dom ”vad, eh, vad håller ni på med, ska ni flytta?” ”jaa, vi flyttar nu” och då ringde hon, hon har ju bott så länge här. Så hon ringde HSB då och frågade om vi, kan inte jag få ta över den lägenheten? Och sen hänvisade hon till att hon bott i samma svale hela, nästan hela sitt liv. Jo så hon fick ju första tjingnen direkt. Så då fick vi den, som hyreslägenhet alltså.

mm.

så det var på det viset jag kom in här. Så då sa vi det att då kan vi ju lika gärna flytta ihop då (skrattar)

Att han ville bo i Majorna från första början härleder han, såhär i efterhand, till att det ligger centralt och att han hade lite bekanta där från föreningslivet och politiken där. Det är svårt att veta vad det egentligen berodde på. Det kan ha spelat roll att han tyckte att lägenheten som han var intresserad av var särskilt fin. För honom är nämligen nytt och fräscht väldigt attraktivt och den var nyrenoverad. Om han flyttar någon gång så skulle han gärna vilja bo i något nybyggt. Eftersom han byggde villa på 1970talet och nu har hand om en fastighet, kan det ju handla om både estetik och att han tycker att det är praktiskt, att det är ordning och reda på saker och lätt att underhålla. För tolv år sedan ombildades fastigheten och paret köpte sin lägenhet. I början var det en del turbulens i bostadsrättsföreningen, som han bidrog till att synliggöra:

Och som tur var kan jag säga så vart ju jag och en grannes son, som också bodde här, eh, revisorer. Så vi börja på och rota i och fundera på, vad sjutton håller han på med. Och det var ju... fruktansvärda historier. Så fick ju en sk länsstyrelsegranskning då. så vi fick ta hit revisorer då och allting och det visade ju sig, han hade förskingrat en jädra massa pengar...

Det hela var en stor härva, och när den nystats upp fick styrelsen gå. Bengt blev ordförande och har sedan dess lagt mycket tid och energi i att få ordning på föreningen och fastigheten. Han är en riktig eldsjäl - har själv inrett föreningens gemensamhetslokal, ramat in och satt upp fotografier som han har tagit på olika platser runtom i Göteborg, fyllt en bokhylla med böcker som man kan låna eller ta hem om man vill - *”det ökar ju lägenheternas värde också, plus att det blir trivsammare såklart, om man har lite sånadär runtomkringgrejer”*. Bengt sköter också uthyrningen av några lokaler utmed gatan. Han bevakar vilken typ av verksamheter som fungerar och vilka som inte gör det:

När det gäller affärer. De hade en möbelaffär här för ett tag sen, den gick ju ... hade den i kanske tre år eller nåt sånt där. Det går

inte, såna affärer funkar inte här, det är ju köpcenter som gäller för såna där grejer. Och sen...såna här nagelfirmor. Hur sjutton ska dom kunna sitta å leva, köpa, hyra dom dyra lokalerna för att sitta och klippa naglar?? Nä, inte *klippa naglar* (skrattar) men vad de håller på... och en gång var det en som skulle, trodde han skulle kunna sälja ost va, en *ostaffär*. *Vem sjutton köper*, dom köper alltid en ost när dom, dom flesta, när dom, när dom handlar mjölk eller nåt annat? Massa såna här konstiga affärsidéer alltså. Men nu blev det en sushi, sushirestaurang här vi hade en kiosk här på torget. Och den gick inte, gick inte för dom... hade inget spel kvar. Och då går det nästan inte att ha en kiosk ju. [...] De fick för sig dom skulle sätta igång med sushi, sushirestaurang va, herregud sa jag, va sjutton, vi har den där som är på andra sidan gatan också, så. Som har lite gäster. Ja men vi satsar på det. Dom gjorde ingen reklam eller nånting, dom satte opp en skylt bara. [...] *Och ta mig fan har dom inte fått en tio tjugo stycken* som är där och äter lunch alltså. Jag förstår inte, folk måste ju gilla sushi. Och jag är inte så jätteförtjust i det.

Här återberättar han delvis en dialog med en annan bostadsrättsförening som hyr ut lokaler i området. Det pågår ett laborerande om vilka verksamheter som kan tänkas passa in och gå runt – som i sin tur påverkas av hur Bengt ser på vad som är lämpligt eller inte i den här kontexten. Nagelfirmor – hur kan det gå runt? Möbler – hör hemma på köpcentrum, ost – köper man i mataffären, sushi – gillar folk ens det? Hans åsikter utgör här en representation av rummet som påverkar de rumsliga praktikerna i området.

Hans rumsliga praktiker påverkas mycket av de verksamheter som ligger i närheten. Han tränar till exempel fem gånger i veckan på lokala gymmet som ligger på andra sidan gatan från hans bostad. Bengt har också genom att bo i området kommit att ta del av det lokala kulturlivet, vilket är något han verkligen uppskattar – det är där han tar del av den lokala ”majornakulturen” som är en av anledningarna till att han trivs i området. Han pratar länge om olika lokala pubar med livemusik, öl från lokala mikrobryggerier och billig mat. Lokal historia, om hur Majorna såg ut förr i tiden, är också något han intresserar sig för – kanske eftersom han vill ha den här kopplingen till platsen som hans fru har. Han tycker mycket om miljön som är präglad av landshövdingshusen – men vill inte bo i ett själv. Eftersom han är pensionär tar han sig tid att promenera väldigt mycket runtom i stadsdelen, ofta med sin fru, och när vädret tillåter åker de till havet. Han har haft ett par vänner som ägt båtar genom åren:

Sen just det här med som jag sa förut närheten att komma till havet gör ju att man, vi vill gärna gå ut, jag har haft en kompis, eller jag har en kompis rättare sagt som har haft båt, så vi har ju varit ute varenda sommar i ja... 12 år kanske.

Att det är nära till havet, men samtidigt en stadsdel där många röstar åt vänster – gör att han kan få tillgång till utflykter i skärgårdsmiljö utan att behöva bo nära de som han inte identifierar sig med. Mer om det under en annan rubrik.

”Ali, 20 år”

Den sista respondenten är nyinflyttad i området, han har bara bott i Majorna i 4-5 månader. Han är Afghan och har kommit till Sverige som flykting. Under uppväxten har han bott i både lägenheter och hus, och han har flyttat mycket. Han har bott utomlands under en period och sen flyttat tillbaka till Sverige:

Sen har jag varit också lite fram och tillbaka. Jag flyttade härifrån igen. Till ett annat ställe fast det vill jag inte nämna, jag har bott där flera år. Sen typ flyttade jag tillbaka hit för några år sen. Det vart så fram och tillbaka du vet. Det är därför jag säger att jag har bott här ett tag, du vet. Fast jag har kommit hit för länge sen.

Här förklarar han för mig hur det förhåller sig, efter att ha svarat ganska vagt på flera frågor rörande uppväxten. Vad som är sant och inte vad gäller hans uppväxt är inte helt lätt att veta. Den inledande delen av intervjun, som ska fungera som enkla uppvärmningsfrågor, är inte så enkla för Ali att svara på. Han väldigt hemlighetsfull och lite skeptiskt inställd till varför jag vill veta så mycket om hans liv. Han uppger till exempel att han inte tycker om att bli igenkänd på stan, och han vill inte säga namnet på den ort där hans föräldrar bor. Att han flyttat till Göteborg ska bero på att han kommit in på en utbildning. Han berättar ett yrke som han studerar till, men han vill inte säga var i staden den utbildningen äger rum. Det verkar som att han levt som illegal flykting i Sverige under en tid eller att han tom fortfarande gör det. Att han verkligen bott med sina föräldrar är inte helt säkert. Han uppger att han bott en tid i Herrljunga, att han mestadels har bott i västra Götaland, att han precis flyttade hemifrån - men hans föräldrar bor ”nära Uppsala”. Det kan också vara så att han skyddar dem. Under den senare delen av intervjun, som handlar om hur han upplever olika platser, är han mycket mer avslappnad och berättar fritt. Det är den delen av intervjun som jag trots allt bedömer som tillförlitlig – de frågor som han svarar på där kan inte röja hans identitet. Om att bo i hus säger han:

Jag tyckte om det fast det var.... I och med att det var ett gammalt hus så var det mycket kallt på vintrar. Och så fick vi betala höga elräkningar. Så det var därför jag inte gillade stället, huset, speciellt mycket (skrattar)

Att han, som då var ett barn, minns de höga elräkningarna kan bero att han faktiskt inte bodde där med föräldrarna – men det kan också bero på att de levde med så pass liten ekonomisk marginal att han som barn tydligt märkte av det, eller att det

bråkades om pengar hemma. I vilket fall som helst är det hans erfarenhet av att bo i hus, och han den typen av erfarenhet delar han säkert med många andra.

Han bor nu i andra hand tillsammans med en annan person. Han vill helst inte bo i Majorna över huvud taget. Allra helst vill han bo på Hisingen, där han har bott en gång förut. Han trodde inte att han skulle bo i Göteborg någon gång framtiden - sånt kan vara svårt att veta när man är 20 år gammal och lever ett kringflackande liv, så därför har han inte betalat sin avgift till boplats, varpå hans registreringstid nollställdes. Ali säger också att hans liv är "lite stökigt just nu". Hur han använder närmiljön är begränsat av kylan (det är december), resten av berättelsen i citatet nedan verkar vara uppdiktat:

Nja alltså. Nu är det jättekallt och jag är aldrig ute, nästan. Det enda jag gör är, jag går och studerar och sen jobbar jag kanske ibland och sen... ja. Tränar och sen är jag hemma eller hos mina föräldrar. Jag är inte i Majorna och umgås med folk liksom, jag bara är i lägenheten.

Är han hos föräldrarna ibland? Bor de nära Uppsala? Han säger senare att han har tränat boxning förr i tiden och att han hoppas kunna göra det igen när han liv är i ordning. Vad han jobbar med, går också att utläsa i flera av hans berättelser om vad Majorna är för plats och vilka rumsliga praktiker som äger rum och är tillåtna på respektive platser:

Här... de flesta jobbar i staden liksom. Göteborgs stad. Blir du känd här i Majorna så kommer du inte få nåt bra... blir du... får du dåligt rykte här, får du ingen bra framtid i Göteborg

Du nämnde att "*man ska inte göra kaos utav det*" och man ska inte vara.... "*Hajpad*" var det va? Jag... du vet, du får förklara för mig, jag vet inte vad det betyder?

Alltså... man ska inte ha högt blodtryck du vet

Det verkar som om Ali har väldigt liten möjlighet att påverka var han ska bo och att brist på valmöjligheter, snarare än en förhandling mellan olika alternativ, är utmärkande för hans livsplanering.

DISKURSER SOM LOCKAR OCH SKAPAR AVSTÅND

VEM BOR VAR? - DISKURSEN OM KULTURELLT AVSTÅND

Ett återkommande tema i intervjumaterialet är hur grupper kopplas till olika platser. Platsen Majorna är en unik plats dels genom sin *geografiska position* i relation till andra platser, men också genom sin *sociala position* i relation till andra platser. Betydelser som de boende fäster vid platsen hör därför samman med vilka betydelser de fäster vid andra platser, något som blev tydligt under analysen av materialet. Respondenterna ordnar ofta platser utifrån dikotomier, samt utifrån erfarenheter av andra platser. För att exemplifiera något används ofta andra platser som exempel på motsatsen.

Ibland beskriver respondenterna det som att människorna i Majorna skiljer sig från människor på andra platser rent generellt, ibland från människor i utpekade stadsdelar. En respondent lyfter fram väldigt specifika erfarenheter av situationer där hon fått den upplevda skillnaden på ”folk och folk”, bekräftad:

Vad är det för folk som bor här?

Det är blandat, det är det. Så, men eh... det som jag kan tycka är lite konstigt det är det, om man är ute och promenerar, så går man där i Majorna och tittar liksom folk i ögonen och man kan säga hej till folk man inte känner och... börja prata med nån på hemköp liksom... sen räcker det att man kommer liksom till Djugårdsgatan/Bangatan där nånstans, då ska man plötsligt titta ner i marken och då ska man *verkligen* inte prata med nån! Det är så konstigt. Ja så det... det känns... det är likadant om man e på lekplatsen så e det nåt barn som skadar sig eller nåt så e de den vuxna som, som är närmast hjälper till, men gör man det på nån annan lekplats så blir det liksom ”rör inte mitt barn!”. Så, så att det...

Hur man förväntas bete sig i den offentliga miljön beror i det här fallet på vilken sida av en specifik gata man befinner sig. Här är olika beteenden tydligt kopplade till specifika platser – det finns ingenting i citatet ovan som gör att vi kan dra slutsatsen att hon menar att människorna i sig är olika på olika platser, utan det enda hon säger är att det finns sociala koder för hur man beter sig i det offentliga rummet som i sin tur är kopplade till specifika platser. Att det kan handla om hur hon ser på människorna som bor i respektive områden blir synligt först när citatet ses i ett större sammanhang. Hon är uppvuxen i delområdet Masthugget, som gränsar till Majorna, och gränsen mellan Majorna och Masthugget går precis längs med Bangatan, som nämns som skiljelinje i citatet ovan. När jag frågar om det är några skillnader mellan var hon är uppvuxen och var hon bor nu, så svarar hon att ”folk är trevligare här”.

Hennes rörelser i rummet och de gränser hon upplever kan således vara relaterad till vad som enligt henne är typiskt för majbor respektive masthuggsbor – en social kunskap som hon förvärvat både genom möten, och icke-möten (flackande blickar, tittar ner). Det är möjligt att respondenten har upplevt saker i mötet med människor i Masthugget under sin uppväxt som färgar hennes uppfattning om hur folk där *är* generellt, än idag. Rumsliga praktiker tycks in bara vara en förhandling mellan människors önskningar och drömmar respektive hur det fysiska rummet är organiserat, utan även sociala normer på en plats, genererade av de som vistas där, utgör ett ”rum” att förhålla sig till.

En annan respondent nämner att hon har märkt att det finns en lokalpatriotism och någon sorts gemenskap kring stadsdelens identitet som hon ställer sig ömsom kritisk, ömsom positiv till. Till exempel finns det t-shirts med texten ”Majorna” att köpa i nån liten butik säger hon, men *”så långt skulle jag aldrig gå”*. Lokalpatriotism betyder nog att folk trivs och det är hon försiktigt positiv till:

det finns verkligen både för- och nackdelar med nån slags bygemenskap. Fast så, fan, jag hejar ju inte på mina grannar så det är uppenbarligen inte en bygemenskap

Hon säger inte ens hej till sina grannar så patriotismen handlar inte om en bygemenskap utan om något annat, men exakt vad vet hon inte. En annan respondent menar istället att folk har en kultur av att prata med varandra i det offentliga rummet i Majorna, något han tror att man inte gör i samma utsträckning på andra platser, exempelvis Örgryte:

Vad är det som du tycker om med att bo här?

alltså det finns en *kultur* här, jag vet inte om du har märkt det, men om du går på en spårvagn i, i Majorna, *så pratar man med varann*

Ok. Mm?

Det brukar, det är så, och framför allt dom som, dom majornabor som bor här i området som är stationära eller har bott här länge, dom pratar alltid med varann. Det kan va på torget eller var, var som helst och man behöver inte känna varann men man pratar med varann ändå. Det är en *jädra* skillnad alltså, mellan här och.... Jah... om man skulle komma till Örgryte till exempel. Det är väldigt stor skillnad, kulturskillnad, men.

De sociala praktikerna skiljer sig åt, enligt respondenten, inte beroende på fysiska strukturer utan med hänvisning till lokala kulturer. Han har erfarenheter av människor som bor i villaområden, dels för att han själv har ägt en villa i Torslanda,

men också för att han träffat en del människor från ”sådana” områden genom sitt arbete:

det är fint i dom här områdena i Göteborg även om det finns en annan kultur, olika kultur om man säger så. [...] Jag har ju liksom i politiska kretsar träffat mycket folk som bor i ... ja, Särö och Hovås och dom där trakterna, Villaområdena i Frölunda, till exempel, det är *jädra flashigt* är det där. Men eh... dom är ju människor dom också.

Människor som bor i flashiga villaområden har alltså en *annan kultur*, de pratar inte med varandra i samma utsträckning som människor i Majorna, och det påverkar hur han ser på dessa bostadsområden. Även här finns alltså en uppfattning om att människor är annorlunda på en viss plats, vilket han själv nyanserar genom att säga att de ”är ju människor de också”. Han vill inte bo där menar han, även om upprepade gånger pratar sig varm om att miljön i sig är vacker och husen är fina. Han älskar att vara vid havet och i skärgården och vistas därför ofta i närheten av några av de kustnära villaområden som han nämner.

Något en annan respondent uppskattar i Majorna är befolkningen som hon beskriver som *blandad*. Hon bor i en del av Majorna som flera andra respondenter menar är mer etniskt och socioekonomiskt blandad, nära Chapmans torg. På frågan om på vilket sätt befolkningen är blandad i Majorna exemplifierar hon med hur hon upplever att hon kan känna sig utpekad och osäker i mötet med människor från andra, ”finare” delar av staden:

Det finns alla typer av människor, känns det som. Jag minns, jag gick på nån sån här öppen förskola eller bäbyrytmik eller vad det var i.. i *Vasa*, minsann. Och jag kände mig som om .. jag kom från en annan planet. Det var ju liksom de här... caffelatte-mammorna med fina kläder. De var väldigt trevliga, det är inte det. Men eh... så kom jag där med mina mysbyxor och... då vart det liksom: ”ja men var kommer *du* ifrån?” ”Majorna” ”eh... jaha?” ... ja, lite så.

Ah ok...

Men det var trevligt ändå, men det kändes liksom... ”nä jag hör inte hemma här”

Nä?

Så. Väldigt påtagligt.

I det här fallet har hon mött kategorin ”caffelatte-mammor med fina kläder” i *Vasa*, ett centralt beläget bostadsområde med mycket sekelskifteshus och en del caféer. De var trevliga men hon kände sig ändå utpekad på ett negativt sätt eftersom hon kom ifrån Majorna, som hon själv inte anser är lika ”fint” som *Vasa*.

Jag vet inte m... jag är stolt över att bo i Majorna, om man säger så, det är ju inte... jag skulle inte passa in i nån såndär *fin*... (skrattar) *fin* kvarter.

Att hon är stolt över att bo i Majorna, men att det upplevdes som en nackdel i en situation som ägde rum i en ”finare” stadsdel, med människor som hade en annan livsstil, är ett exempel på hur en del av ens identitet kan få olika värden i olika sammanhang (Jenkins, 2004; Mörrck, 1991; Gunnemark, 1998). I Vasa var det inte så imponerande att hon kom från Majorna, för att betydelsen var en annan för dem, eller för att hon uppfattade det som att det var så. Hur hon upplever mötet med ”finare folk” ska också förstås mot bakgrunden av att hon inte bygger sin identitet kring arbetslivet – hon har ingen eftergymnasial utbildning, hon arbetar deltid, hon har flera barn och hon gjorde aldrig karriär som skådespelare vilket hon beskriver som sitt drömyrke. Därför kan boendet få en relativt stor roll i hennes identitetsprocess. En försiktig gissning är att det i mötet med människor som bor i område i centrum, som har högst fastighetspriser i hela Göteborg, uppstod en krock mellan de som lever i ett sammanhang där karriären värderas högt, och hon, som kanske gör det, men ännu inte förverkligat sin dröm. Det finns också politisk/ideologisk skiljelinje. När jag frågar hur hon upplever att andra reagerar när hon talar om att hon bor i Majorna nämner hon också att hon fått reaktioner som visar på att Majorna har en fattigdomsstämpel: *”jaha Majorna, jaha men det är där som det är högst socialbidrag och, de är de som tar alla pengar, där finns alla problem och... och så”*. Men, påpekar hon, det beror mycket på vem man frågar:

En del säger ju liksom “åh vad mysigt!” och “Å, då har du nära till Slottsskogen och då har du nära till röda sten” och “där finns så många mysiga fik”

Att vara majbo kan tänkas få olika värde i olika sammanhang. Hon delar det upplevda kulturella avståndet till ”finare folk” med några av de andra respondenterna, som också de har förutfattade meningar om människor som bor i just ”finare” områden, särskilt villaområden, så som i Örgryte, Långedrag/Fiskebäck, Särö, Hovås och Askim. En respondent har bott i Torslanda, och där menar han att det finns en speciell mentalitet, en kultur av främlingsfientlighet, som han inte tycker om:

Alltså Torslanda det är... det finns alltså lite för... dom är så jädra ursvenska på nåt vis. Dom *hatar* invandrare. Det ska bara va svenskt här och det är så jädra... jag gillar inte mentaliteten riktigt där. Och det där har ju med hur man sätter ihop samhällen att göra, egentligen har man alltid bara haft bostadsrätter där, och det är ganska så täta volvomänniskor som bor där, det blir på ett speciellt sätt.

”De” är inte som honom - ”de” är ursvenska och ”de” hatar invandrare. Platsen anses vara dominerad av en grupp med rasistiska åsikter – en naturlig följd av att ”täta volvmänniskor” samlats på en och samma plats. En annan respondent skulle vilja hyra en bostad nära havet men det rimmar illa med hans arbetarklass-identitet:

sen har jag ju tänkt typ om jag ska hitta nånstans att bo så har jag tänkt att, eftersom jag nu är från skärgården hit ut då där folk typ bor i villor liksom, så eh har jag tänkt att men man kanske kan hyra du vet, en våning eller en stuga som nån har bredvid alltså i sin kåk utåt hit då...

Fiskebäck? Långedrag?

Mmmmja. Fast samtidigt, samtidigt så har jag ju det här arbetarklass-komplexet då.

Ja just det.

Ja precis. så att det är väl typ lite *såhär*... (paus)

Han är uppvuxen i en villa vid havet på en ö med en tydlig arbetarklass-identitet, och därför upplever han att Majorna logiskt för honom att bo i:

Men det finns en ganska stark, finns ju en ganska stark arbetarklass-vibe ute på Hälso. Och så är det väl inte på alla öar, eller utan mer eller mindre då. Men liksom så som jag har växt upp, mina föräldrar och liksom dom som har vart omkring, så är det liksom det är så... *arbetarklass-vibe*. Och det är det ju, det känner jag ju, det har jag ju alltid känt i Majorna också liksom. Så det har alltid känts, det har aldrig känts som att de har stått emot varandra på nåt vänster. Utan det är bara det att det här är *stan*. Och de e det inte därute.

... i nästa andetag säger han att han egentligen vill bo i hus:

för jag vill ju helst inte bo i lägenhet. Utan jag vill ju bo i hus. Ja. Så dom gångerna som jag har trivts bäst när jag har bott nån annanstans än där jag är uppväxt då så är ju det när jag har hyrt liksom i... del i hus. Ja. Och inte i lägenhet.

Hans ”likar” är alltså andra som också har en arbetarklass-identitet, och han väljer delvis sitt boende utefter var de bor någonstans även om det innebär att han får bo i lägenhet, vilket han egentligen inte tycker om. Det ska poängteras dock, att det här är respondenten som hoppar mellan andrahandskontrakt och har gjort det hela sitt vuxna liv – han har det inte lätt på bostadsmarknaden och har bott hos vänner ibland när han blivit utan bostad på kort varsel. Han är alltså inte helt fri att välja utan det är tillfälligheterna som styr var han hamnar och hur boendet ser ut. Nu när han hyr

in sig i en verkstad i Majorna så är han mer beroende av att bo nära den och då är en faktor, ”platsen” så att säga låst, och boendeformen blir sekundär. När jag frågar om vad han får för reaktioner när han berättar var han bor någonstans får jag svaret ”*alltså de flesta jag pratar med dom... dom vill ju bo här eller bor här redan*” – och det är också på så vis han har lyckats återkomma till Majorna periodvis. När jag frågar varför han har bott kvar i stadsdelen så beror det delvis på vilka han träffat, och på att stadsdelen vuxit på honom över tid:

Men.. jag tror att det enda det har att göra med egentligen det är ju att man ... eller det är ju att jag ... har träffat människor som är härifrån. Och som gärna håller sig kring Majorna. Och det är ju egentligen bara därför. Ehm... och jag tror att när jag letar efter ställen att bo på så är det ju *absolut här*. Och det har liksom, jag tror att... bara av den anledningen att det blev så, så har det också gjort att det är här jag trivs liksom.

Det visar också graden av polarisering i Göteborg - vissa träffar nästan uteslutande människor från en specifik stadsdel! En annan respondent uttrycker att hon nog skulle kunna trivas i Bergsjön till exempel om hon flyttade dit men att det inte finns någonting förutom naturen som lockar, och hon tycker inte om arkitekturen. Utöver det upplever också hon just ett kulturellt avstånd:

Jag fattar att jag skulle kunna trivas där. Det finns en mysig sjö, det är lite kuperat, finns lite skogsområden, men åter igen: arkitekturen är bedrövlig och jag tror inte att det finns så mycket offentliga lokaler som jag skulle känna mig hemma i, liksom. Ehm. Inte den typen av fik och annat. [...] Men om fler som jag med mina intressen och min kulturella bakgrund skulle flytta dit så skulle det ju... hända grejer.

Det finns inte *rätt sorts* fik. Det här är något hon har erfarenhet av eftersom hon bott i närliggande området Kortedala. När hon pratar om hur det var att bo där i jämförelse med Majorna utvecklar hon sitt resonemang lite:

Så det är faktiskt rätt miljömässigt spännande! Men det finns ju liksom inga sociala sammanhang för mig, förutom friskis och svettis, liksom. Det finns ingen pub jag hade gått till eller nåt fik jag hade satt mig på, ehm. Så det är väl mest liksom att min användning av det offentliga rummet var mer begränsad eller framför allt mindre social, kanske. Fast... ja... det skulle jag ändå säga. Nu umgås jag ändå med mina vänner i min närmiljös offentliga rum. Men då, skulle jag hänga med folk, om jag inte träffade mina vänner som bodde i Kortedala så åkte jag ju in till *stan* liksom.

Majorna erbjuder ett liv med rumsliga praktiker som hon uppskattar; att cykla till stan och plugga på café till exempel. Vilken grupp som approprierar en miljö syns

på verksamheterna och det finns olika typer av fik som apellerar till olika grupper av människor. Möjligheten att leva så som hon lever i *stan* med puben eller caféet som sitt vardagsrum, fast i en förort, ses alltså som obefintlig inte bara på grund av bristen på sådana verksamheter över huvud taget utan också på grund av verksamheternas *karaktär*, ifall de skulle finnas. En förutsättning för att hon skulle trivas är att fler med hennes ”kulturella bakgrund” bodde där – fler av hennes likar. På samma sätt tror hon att det kan kännas i Majorna om man har utländsk bakgrund:

Att det inte är bättre.. integrerat? Ja du menar att det är sån brist på mångfald i de här...? Ja alltså det verkar ju ha att göra med tillgång till ekonomiska medel, liksom. Det är för dyrt. Eh, det är för långa kötider. Men det blir ju också någon sorts självuppfyllande profetia, ehm, jag bara gissar liksom att, eh, det finns människor som bor i Angered som skulle kunna bo någon annan stans, till exempel i Majorna, men de skulle inte känna sig hemma där. Eh för de... skulle vilja gå till andra caféer typ.. aa.

En annan respondent är av samma uppfattning, för henne är det för få svenskar i Bergsjön för att hon skulle känna sig hemma där:

ibland när jag skulle hälsa på en kompis i... Bergsjön, [...] då kände jag liksom som att ... man sitter på spårvagnen och... och ju längre ut man kommer så känner man så: ”är jag i Sverige?” liksom, det, det, alla pratar... jag förstår absolut INGENTING, inte för att ... jag har ingenting emot invandrare men det blir så såhär konstigt för m ... man känner sig inte *hemma*.

Nä?

Så. Så där skulle jag inte vilja bo.

Respondenten i citatet ovan vill inte utveckla varför, och jag kan inte dra några slutsatser om vad hon tänker om människor där eller huruvida hon uppfattar ett kulturellt avstånd eller inte, men vi kan konstatera att hon inte känner sig hemma när runt omkring henne pratar på språk som hon inte förstår. En annan respondent menar att människor är trevligare på Hisingen:

folket är lite trevligare där liksom. Dom är lite mer energisk liksom! Och det är blandat utländskar och svenskar.

Han har har i sin tur svårt att känna sig hemma där de flesta är ”svennar” utan vill hellre bo i ett blandat område. Områden där det bor ”svennar” är lugna och tråkiga, medan i områden där det är blandade etniciteter beskrivs människorna som energiska och trevliga.

Respondenterna har teorier om vad som gör att Majorna är så etniskt homogent. En av dem är intressant för att den visar hur respondenten tänker om sig själv och om "de andra". Hon har bott i Majorna i tjugonio år och bott på sju-åtta olika adresser under tiden, i både nyare och äldre hus. Enligt henne är det mest personer med svensk bakgrund som bor i landshövdingshuset, medan de med utländsk bakgrund främst bor i höghuset; vita björn från miljonprogrammet, kring Chapmans torg, vid hängmattan. Förklaringen hon ger är enkel:

Man har liksom inte en historia om varför man ska bo där. Det är ju faktiskt *sämre* standard. Plus att det är oftast ganska små lägenheter och har man då flera barn så.... Det finns nästan inga fyror och femmor i landshövdingshuset.

Efter uppskattningsvis trettio år i landet är man tillräckligt försvenskad för att faktiskt vilja bo i landshövdingshuset, menar hon, *"för då har man fått en svensk identitet och man kan berätta någonting med den historien"*. Varför hon säger just trettio år är för att de personer med utländsk bakgrund som hon observerat i Majorna är bland annat chilener och turkar, som bott i Sverige i uppskattningsvis trettio år. Respondenten utgår här ifrån sig själv sina egna skäl till att vilja bo just här. Hon vet och ser att husen är gamla och det lockar henne dit, men hon antar att andra människor istället utgår ifrån vad som är bra och dålig standard. Respondenten har lagt märke till att nästan bara är blonda barn på gården där hon bor, i ett över hundra år gammalt landshövdingshuset. De flesta barnfamiljer som bor där är trångbodda, så hon tror inte att efterfrågan på att bo där är särskilt stor bland personer utländsk bakgrund (som hon antar vara barnfamiljer). De flesta (svenskar) som bor trångt med flera barn i ett landshövdingshuset kanske inte bor så för att de absolut inte har råd med fyra rum och kök, utan för att de vill bo i just det området. *"Har du inte den relationen till Majorna och den platsen så kanske inte... då kanske du hellre väljer en fyrrummare så alla barnen ska få plats"*, resonerar hon, *"och då får du flytta till de här lite mera funkis eller miljonprogramshuset som finns"*. Här talar hon utifrån egen erfarenhet; hon har själv bott i ett nyare hus när hon hade flera barn.

Avslutningsvis kan nämnas att flera respondenter upplever frågan om hur de ser på att bo i olika stadsdelar, då de är etablerade där de bor idag, som väldigt hypotetisk och svår att förhålla sig till. De flesta som uttryckt sig om människor i villaområden ovan har inte själva ekonomiska möjligheter att bosätta sig där om de skulle vilja, och kanske är just tillgången till ekonomiska resurser något som avgör var man känner sig hemma:

Det är ju lite svårt att tänka sig att man skulle ha jättemycket pengar. Då kanske man skulle känna sig hemma ... i Långedrag eller nånting.

AUTENTISK STAD – MODERNISTISK... VADÅ? - OM PLANERINGSIDEALENS BETYDELSE

Representationer av rummet - i form av diskurser om såväl den kvarterstadens förträfflighet som miljonprogrammets misslyckande – hade inverkan på några av respondenternas rumsliga praktiker och de symboliska värden de gav olika platser. Den autentiska, historiska staden med sina äldre hus, traditionella sätt att utforma miljöer, osv, är högt värderad. Det finns äldre bebyggelse av kulturhistoriskt värde i Majorna, och det är uppskattat av flera av de som bor där. Man kan förvänta sig att det bland de som bor i äldre bebyggelse också finns de som är medvetna om och uppskattar dess autentiska kvalitéer, och som sökt sig dit just därför. Att människor trivs i en sådan miljö, och uppskattar den, och att de väljer den framför andra typer av bebyggelse är ingenting att vara kritisk till egentligen. Det är ju jättetrevligt! Det blir problematiskt när den här miljön konstrueras som motsats till andra miljöer, och när åsikter om vad som är en attraktiv miljö respektive en oattraktiv miljö baseras på tankar om orsak och verkan som, även om de är relativt obeforskade, blir så pass befästa att de blir till objektiv sanning - en hegemonisk diskurs. Några respondenter har en förkärlek för det historiska och uttrycker sig väldigt föraktfullt när de pratar om såväl det modernistiska arvet som nybyggda områden. Ett par av respondenterna argumenterar för att den fysiska miljön i Majorna och sättet den är utformad på skapar sociala värden som de menar inte kan uppstå i en miljö som ser arkitektoniskt annorlunda ut. Ofta lyfts Majorna fram som det positiva exemplet på något medan en annan plats får representera exempel på motsatsen; ett polariserat tänkande, där ”den goda staden” – tät, mysig och levande - målas upp som direkt motsats till modernistiskt planerade områden finns hos ett par av respondenterna.

I vissa fall går skiljelinjen vid arkitektur som uppförts långt tidigare än vid Miljonprogrammet. Här är ett exempel på hur en respondent sorterar stadsrummet utifrån epoker. Redan vi funktis börjar attraktiviteten att dala:

Sen är det nog att jag laddar vissa tidsperioder och tänker att... arkitektur från den tiden är liksom trevligare. Ljusare, högre i tak, ehm... ja jag är nog ganska jag är nog snudd på fördoms...full, liksom. Fast nu bor vi i ett funkishus och det är ju jättetrevligt inuti liksom så att det... och utanpå är det ju jättetråkigt. [...] Det går att gå att trivas i mycket mer än vad jag tror, ehm, men, men om jag ska drömma, så vill jag ju gärna bo i ett så gammalt hus som möjligt.

Husen är hierarkiskt inordnade efter ålder. Kortedala, där hon bott, får ändå tummen upp om man jämför med 1960-1970-tal:

Jag gillar de där femtiotalshusen ändå om jag jämför med typ fula sextiotalshus i Gärdsås eller nåt sånt där. Ehm. Tycker det är ganska charmigt.

När hon ombeds rita in vilka områden som hon anser är så pass centralt belägna att hon kan tänka sig att bosätta sig där, så är det inte bara avstånd som styr utan också huruvida bebyggelsen är från miljonprogrammet eller inte:

Då vill jag ändå säga att... jag skiter i att Högsbo rent avståndsmässigt inte ligger längre bort än det här men det *känns* ändå annorlunda.

Varför känns det annorlunda i Högsbo?

Ehm. Arkitekturen. Ehm, att det är lite miljonprogramsfeeling, och att det ligger lite ”off”. Och att liksom stadsstrukturen inte längre finns, alltså att gatunätet är liksom tydligt tydligt annorlunda, tydligt sånt där modernistiskt kusligt ideal. Hus-i-park-känsla liksom. Fast att det är inte riktigt *e* så, vissa delar av Högsbo är ganska trevligt men, jag generaliserar ju bort det.

Här är respondenten tydlig med hur övergången mellan områden med ”stadsstruktur” och den modernistiska arkitekturen bildar skarpa gränser i mentala kartan - områden som ligger centralt men som inte har den önskade gatustrukturen väljs bort, och den delen av staden som utgör tänkbara boplatser blir mindre. Respondenten använder sig av begrepp som visar att hon är insatt i den postmodernistiska planeringens ideal och kritik; ”hus-i-park”, ”modernistiskt kusligt ideal”, att ”stadsstrukturen inte längre finns”. För att någonting ska anses vara ”stad” så måste det följa en viss struktur. Majorna definieras som stadsmiljö utifrån just strukturen:

Där är det ju inte så mycket butiker i nedersta planet, men det har varit det, förr när min farmor bodde där, då fanns det ju liksom små butiker överallt. Men – husen är ju jättemysiga, landshövdingehusen är jättemysiga, och det finns en allé med träd, och sådär att spårvagnen går i mitten och... ja men det är vackert liksom! Det är en miljö som jag... en stadsmiljö som är vacker.

... trots att det inte är så mycket butiker i bottenplan som det en gång varit, vilket kanske egentligen är kriteriet för ”stad”. Kanske vägs det upp av alla fik och pubar. Trähusen tillskrivs symboliska värden, ”mysighet”, och stadsmiljön är ”vacker”. Ett annat kriterium för att en miljö ska anses vara ”stad” är att det måste vara en del av en sammanhängande bebyggelse utan ”mellanrum”:

För jag var van vid Kortedala, som är mysigt på många sätt, men det är ju liksom inte en... det är inte så jag föreställer mig en *stad*. [...] Bara det att man åker så långt och att man *lämnar* – och det är ett stort *mellanrum* mellan det man kallar för staden då och det område man bor i. Det är det jag är uppvuxen med och det var *inte det jag ville ha när jag flyttade till Göteborg*.

Just det nu har vi allt det här som, som... som är inom Göteborgs kommun men som känns så *fruktansvärt* otillgängligt för att man får åka spårvagn liksom i *evigheter*. Det är ju liksom alltså nånstans här, går ju liksom smärtgränsen, för här sitter man på spårvagnen och så bah öööh kommer *aldrig* fram, då fattar man ju att *jag är inte i stan längre*. Nu är det nåt slags pendeltåg fast i spårvagnsform.

Förorten är inte *stan*, och spårvagnsturen dit är som ett *pendeltåg*. Man vet inte riktigt hur man ska kategorisera en miljö som inte är ett villaområde utanför staden, men som inte är en del av den sammanhängande bebyggelsen i innerstaden. Notera också att även bebyggelsen i Kortedala tillskrivs ”mysighet”. Även väldigt centrala bostadsområden kategoriseras på detta sätt och väljs bort delvis på grund av epoken det hör till:

Och jaa.. Masthugget tyck.. äh! Jag har inte fattat grejen med Masthugget. [...] jag uppfattar det som extremt otillgängligt tror jag för att det är en sån himla uppförsbacke, och sen tycker jag att de här nybyggda husen också, som klättrar uppför backen där, att de är... [...] Ja men om jag var tvungen att bo i Masthugget skulle jag ju bo i gamla.

Det så kallade ”nya Masthugget” från miljonprogrammet går alltså bort. När respondenten utvecklar varför hon inte tycker om den här tidens arkitektur uppenbarar sig också att hon ibland läser in betydelser i miljön baserat på vilka människor hon observerat där:

Så där, vid Gamlestan alltså, där går ..

Där går nån slags gräns bort mot ehm... mot Angered som bara gör att det känns... eh... alltså jag tycker ju helt enkelt bara att det är en dum idé.

(paus)

... att bygga så?

Att bygga så, ja. Jag tycker det är en jättedum idé. Ehm och jag tycker ju att, dagens läge liksom att det bor folk där för att de

inte får bo nån annan stans... jag fattar att de liksom gör nåt bra av det liksom men att, men att bilda såna lågstatusområden... säger ju mig att det är nåt *fel* på dem liksom. För ett område som är tillräckligt attraktivt *blir också blandat*.

Respondenten menar att ett område som är tillräckligt tilltalande rent estetiskt inte kommer att domineras av den grupp människor som av olika anledningar inte har möjlighet att välja något annat ställe att bo på. Ett område som är tillräckligt attraktivt kommer även att attrahera andra grupper, en social blandning borde uppstå automatiskt eller naturligt. Att det mestadels bor personer med låg inkomst och utländsk bakgrund i ett område (vilket jag antar vara det som hon menar med "lågstatusområde") blir således en typ av indikator för att det *måste vara något fel på själva miljön*. De som kan avgöra om ett område är attraktivt antas vara *alla andra än de som faktiskt bor där*. De som trivs där sitter inte på några egna sanningar, utifrån andra måttstockar än hennes egna, utan de *"gör nåt bra av det"*. Men i nästa stund rättar hon sig själv, diskursen stämmer inte riktigt med den diskurs om ekonomisk orättvisa som hennes vänsteridentitet utgörs av:

Men sen tänker jag ju också nånstans att .. det kanske aldrig kommer att gå att bygga bort sånt. Alltså det kanske alltid kommer att finnas ehmm ett Saltholmen och ett Angered. Alltså det även om det arkitektoniskt inte var så stora skillnader så kanske det ändå skulle liksom skapas... de här oattraktiva områdena.

Här spånar respondenten fritt och jag vill inte gräva för djupt i vad som skulle menas med "oattraktiva områden" om allt annat var lika, för jag tror inte att hon själv hade tänkt färdigt och jag själv ställde inga kontrollfrågor för att säkerställa validiteten i just detta påstående - men citatet visar hur hon pendlar mellan olika diskurser medan hon tänker högt. Hon återgår sedan till diskursen om modernistisk stadsplanering som både fel och fult:

Men jag tycker liksom att det är... man, man GÖR inte så, det, det vittnar om alltså jag förstår det ju som nåt sorts brott mot en gammal tradition av hur människor lever ihop och organiserar sitt boende. Ehm... nånstans där jamen vid trettioalet och framåt. Och det liksom... det skapar ett helt annat... liv. Och jag tycker inte att det är ett, ett... *trevligt* liv, som jag vill leva. Ehm.. Och sen e det också bara fult liksom. Men jag fattar att estetik inte är en lätt grej utan att den influeras av en massa andra saker.

Varför en skiljelinje dras just vid 1930 talet skulle jag tro beror på de estetiska förändringar som skedde i samband med funktionalismen med putsade fasader och rena linjer, som respondenten tycker är fult, medan hon tycker illa om senare bebyggelse dels av estetiska skäl men också på grund av skala, funktionsseparering etc. Det som byggts efter 1930 talet ställs emot det gamla, traditionella sättet att

bygga på; det går att urskilja tankar hos respondenterna om att vad som är ”onaturligt eller storskaligt, kommer uppifrån” är dåligt och vad som är ”naturligt, traditionellt, småskaligt,” är bra – ett romantiserande av äldre sätt att organisera stadsrummet på. Nyare estetiska ideal (eller sätt att planera och bygga?) utgör ett ”*brott mot en gammal tradition av hur vi organiserar vårt boende*”. En annan respondent ger sättet som Majorna är utformat ett romantiskt sken:

Medan Majorna är som sagt var det är ju byggt på det *gamla*. Det är egentligen Haga också, att det är egentligen de *gamla stigarna*. Och det gör ju att det ändå skapas de här *mötena i gatuhörnen*”

Det som kanske är intressant här är att citatet illustrerar hur representationen av rummet (stadsplaneringen) skapar förutsättningar för sociala praktiker (i det här fallet möten i gatuhörnen) som respondenten tillskriver ett stort värde. Den miljö som hon föreställer sig ha vuxit fram ”organiskt” (som en stig) skapar förutsättningar för dessa sociala praktiker, och det är något som hon värderar lite högre just på grund av hur hon tänker sig att dessa förutsättningar har kommit till. Respondenten ovan, som har arbetat i flera miljonprogramsförorter, beskriver kvalitéer i dessa, både vad gäller naturen och den sociala sammanhållningen, men det dröjer inte länge innan hon kommer in på det negativa med arkitekturen:

[...] alltså jag kan gilla Hammarkulle-andan, så va, det finns så himla många härliga människor och ett engagemang och, jag jobbade i Lövgärdet – fantastisk natur, Vättlefjäll och Surtesjön och sånt där liksom *svindlande*! Och sen liksom kommer man från Majorna på vintern, det är ju grådaskigt slask, och så kommer man upp till Lövgärdet och så liksom oj! Här var det liksom snö?! Det är tre fyra grader kallare där. Eh, och höstarna var ju *fantastiskt färgsprakande* och sådär. Men det finns nån... nånting så fruktansvärt tråkigt - är arkitekturen.

Vi kommer in på förortstorg och genast dras jämförelser med Majornas autentiska karaktär:

Hammarkullen har ju ändå, man har karneval, man har folkets hus, där finns det ju ändå lite mera men... men när jag jobbade där var det också det här *känslan* av att det var, det stora flertalet människor *skyndade sig därifrån*.

Medan går du i Majorna, [...] i och med att det följer gamla gångstigar, och, så *träffar du folk i hörnena*, det är liksom så det är gjort för att du träffar folk och *möts*. Och jag tror att det finns en sån, generellt en större *trygghet*, och då stannar man och pratar. Så att det är... jag tror inte det bara handlar om att man känner varandra så himla väl utan arkitekturen jobbar också för det, det är öppet, det är bredare gator, det är lägre hus, det är omvårdat med fina rabatter, sen är det jättemycket klotter och det

är mycket droger och det är massa skit i Majorna också. Men det finns nånting i stadsplaneringen som *främjar mötet*. Medan man, i de här områdena med stora dystra hus som stirrar ner såhär, alltså du känner dig *liten*, du vågar inte riktigt, jag tror det. Jag tror att många inte riktigt känner sig bekväma.

Att det finns en karneval, ett folkets hus, en "Hammarkulleanda" som hon beskriver med värme, övertygar henne inte om att människor stannar och pratar "i de här områdena" utan ändå tror hon, på grund av på hur hon själv upplever arkitekturen, att människor inte stannar till och hejar på torget på samma sätt som i Majorna, där hon menar att arkitekturen jobbar för och underlättar möten. Det hon argumenterar för är förvillande likt idealet om den täta blandstaden med korta kvarter där livet utspelar sig på gatan, blandat med ett intresse för den autentiska staden och tankar om att det *naturliga ofta är det bästa* hämtad ur diskursen om ekologisk hållbarhet. De sociala praktiker som hon beskriver ger också upphov till det symboliska värdet *trygghet*. Att det är en symbolik hon kopplar till bebyggelsen (och inte bara till mötena i sig) framgår av att hon läser in det omvända i en annan miljö – en miljö som hon ser som en motsats. Där är det husen som stirrar på henne. Samtidigt är det inte så enkelt att alla områden med Majornas struktur och utseende är omtyckta av respondenten. Hon exemplifierar med olika platser och kommer på i samtalet att det krävs något mer än korta kvarter för att det där "livet" som hon söker efter ska uppstå:

Och egentligen så borde kanske samma sak vara inne i centrala stan men där... men det är ju rätt dött. Alltså där är så lite bostads... jag tänker vallgatan och magasinsgatan och sådär. [...] Men det är inte så mycket folk som har bott... så det skapas inte det vardagslivet. Utan man tar sig dit och så tar man sig därifrån. Medans i Haga och Majorna så *cirkulerar* livet. Och egentligen så skulle det ju lika väl kunnat ske på Redbergsplatsen, Gamlestan, men det känns inte riktigt som att det får *fäste*. Jag tror det var så förr, i de områdena och även Haga då, men det känns som att i Majorna är det enda stället som det fortsätter.... Och det är väl för att gentrifieringen har gjort... har ändå skett så pass långsamt medan dom andra mera drastiskt förändrats.

Genomgående är det Majorna som "lever" medan andra områden, oavsett om de har liknande bebyggelse, gatustruktur eller karaktär, inte har det där lilla extra som krävs för att livet ska få fäste. Vissa platser antas ha haft det men förlorat det. Hon fäster betydelser vid den fysiska miljön som går att härleda till romantiska ideal om det historiska och traditionella, det naturliga och organiska, men kan inte applicera sina tankar om orsak och verkan på andra platser. Samtidigt läser hon också in att det inte finns "det där livet" i varken Gamlestan eller vid Redbergsplatsen. Livet som borde uppstå där till följd av arkitekturen och gatustrukturen - finns inte, menar hon. Även dessa platser tillskrivs alltså betydelser av respondenten, med skillnaden att

dessas inte motiveras utifrån arkitekturen. Platserna fungerar istället som *mystiska undantag från regeln* - vilket hon "löser" genom att istället hänvisa till diskursen om gentrifiering.

Bilden av förortsmiljöer som "öde" och "döda" "människofientliga" finns hos ett par respondenter:

Ja men de här hemska punkthusen. Hus-i -park, alldeles öde... ehm. Alltså en känsla av att folk är *placerade* där liksom. Så här vill människor inte *bo*, egentligen. Man fick för sig det på sextiotalet och sen har ju folk bara fått anpassa sig för man måste ju ha nånstans att bo. Det är en känsla av att det är en människofientlig miljö.

Samt:

Ehm... när jag kom till lövgärdet och skulle börja där, och hoppade av vid Lövgärdets torg då, jag tänkte gud nu har jag kommit in fel, jag har kommit in på baksidan! Tänkte gud, nu, undrar hur jag hittar ut härifrån nu då? och så inser jag att nämen du e på torget, *det här är det som är torget*, och det var bara ståljalusier, det var liksom... och då låg det massa hot på en del lokaler, eh, det var liksom nergånget, fanns ingen alltså varken staden eller näringsliv var beredda att satsa på det området och det, då... när det blir så dött så signalerar det ju också att alla människor som kommer därifrån på eftermiddagen eller när dom slutar sina jobb, de bara går igenom torget och hem. Man stannar liksom inte och pratar med nån, så det blir väldigt, döda öde ställen.

Samtidigt belyser hon det senare citatet att hon inte ser det som enbart arkitekturs fel om torget inte fungerar, utan att det krävs ett engagemang från näringsliv, stad och föreningar; det är mänskliga aktiviteter som gör skillnad. Dock återkommer hon till att arkitekturen sätter förutsättningarna för socialt liv och därför antas inte den trygghetsskapande sammanhållning som finns i Majorna finnas i exempelvis villaområden Askim heller:

Men jag har nog svårt i de här miljonprogramsområdena att hitta en slags mysighetsfaktor, som jag då, det kanske är bortskämt, eh medelklassbortskämt, så där, (skrattar) men alltså, jag kan känna så att Askim - jag tyckte inte det var mysigt heller. Det är inte heller nåt sånt där *jättetrevlig* stadsdel, faktiskt. Sen finns det fina strövområden, det är nära havet och skogen, och så där va. Men där är det ju så att där är ju alla inne i sin trädgård. Där finns det ju inte heller det här *mötet* egentligen va. Du träffas inte spontant på det sättet heller. Utan alla kör till sitt hus och så ställer man sin bil där och så går man in där och så är det liksom inte så mycket. Så det finns inte där här, grogrunden för en, det som jag tänker är grogrunden för en riktig trygghet.

Här blir arkitekturen och hur den fungerar ett spelkort som hon kan använda för att upprätthålla sin identitetsposition som icke fördomsfull: hon tycker inte om höghusen i miljonprogrammet men hon tycker ju faktiskt inte om överklassens villaområden heller; inget utav dem har det liv och de möten som hon söker. Genomgående konstrueras torget och gatan med sina gatukorsningar som de *rätta* mötesplatserna. Att exempelvis villagatan, brevlådan, trädgården eller hemmet kan vara ställen där människor socialiserar med varandra i ett villaområde, finns inte med i ekvationen. Att gång- och cykelvägen, gården, grillplatsen, hemmet, föreningsokalen, biblioteket, etc kan vara de mötesplatser som nyttjas i miljonprogrammen finns inte heller med i ekvationen. Genomgående antas möten ske på det sätt som möten sker i Majorna - eller inte alls. Torget, gatan, parken, hörnen. De två respondenter som däremot har erfarenheter av att bo i multietniska förorter under sin uppväxt använder istället begrepp som "full rulle dygnet runt", respektive "energiskt" för att beskriva det sociala rummet i förorten.

Tryggheten är återkommande, just för den här respondenten. En viktig betydelse som hon fäster vid platsen Majorna är just trygghet. För henne är det intimt förknippat med liv och rörelse, och de möten som uppstår, och att alla hälsar på alla på gården. Något som är typiskt för Majornakulturen enligt respondenten är "att vi gör oss till" dvs att de boende engagerar sig i samhällsfrågor i hög utsträckning, som till exempel i projektet att göra Majorna till en ekologisk stadsdel. De nöjer sig inte med att diskutera rabatter eller fasadfärger. Hur trygghet och boendeinflytande definieras i Majorna respektive i andra områden som hon har arbetat i, är något hon reflekterat över:

Det är helt klart, det känns ju så att när jag har jobbat runt, att det är olika frågor att även om folk vill ha trygghet så definierar man trygghet på olika sätt. Här definierar man trygghet som frihet ifrån klimatångesten och hotet till exempel eller att det skulle vara skönt att slippa den här jävla valfriheten med olika telefonbolag. Det hade varit en riktig frihet! Medan man i andra områden kanske är mycket mer inne på att det funkar inte i vad heter det tvättstugorna, nä men att man är mer inne på *sin egen gård*. Man lyfter kanske inte blicken till de här strukturella...

[...] Därför att folk är, de vill ha högre inflytande kring gentrifieringen och hoten från marknadshyror och klimatpåverkan, alltså frågor som kanske inte egentligen har så... vanligtvis inte har så mycket med fastigheten att göra. Medan i andra områden så när man pratar inflytande pratar man om färger och rabatterna och att det kanske inte finns en bra parkeringsplats i närheten så att det är helt andra frågor och jag tror att... jag tänker väl att det som är med Majorna är väl att alltså fastän vi har de här gårdarna som är mysiga och sådär så tror jag att hela stadsdelen blir som ett slags vardagsrum, dels

för att vi är trångbodda – vi *måste* vara ute, det finns väldigt få balkonger. Och det är väldigt få hus, så, väldigt få har trädgård, det innebär att det blir ett möte ute i området och då tror jag också att blicken höjs, på, för då, pratar vi kanske inte om din rabatt hemma på din gård, stannar du på din gård så är det din rabatt du pratar om eller att nu har ungarna inte städat efter sig, eller nåt sånt där va, men i och med att du träffas kanske i parkerna eller du träffas runtomkring så, så lyfter samtalet till att omfatta hela stadsdelen.

Det ligger säkert någonting i det hon säger - det kan hända att områdets struktur med gårdar och få balkonger bidrar till en känsla av gemenskap. Att samtalet i större utsträckning handlar om hela stadsdelen därför att man möts på platser som är gemensamma, kan det också ligga någonting i. Om man pratar med någon som inte bor på samma gård kanske samtalet lättare leds in på det man har gemensamt, exempelvis. Det som hon dock inte reflekterar över här är maktperspektivet. Utbildningsnivån är hög och det kan därför tänkas att det bor en hel del människor som antingen arbetar med, eller är utbildade att arbeta med, samhällsfrågor, ekonomi, information, teknik, miljö och så vidare. Att dessa frågor kommer upp under trygghetsarbetet och arbetet med boendeinflytande är alltså inte så konstigt och med tanke på vilka som bor där; det är människor som är vana att kunna ifrågasätta och påverka agendor, och som förmodligen hade gjort det oavsett hur gatustrukturen såg ut. Den yngsta respondenten, nyligen inflyttad till Majorna, har en annan syn på hur det förhåller sig med maktrelationer i staden:

Det blir... man hör inte om Majorna liksom i nyheter. Det står inte på tidningen liksom om Majorna. Så det... sånt område är det. Och de flesta som bor här, de flesta jobbar i *staden*. Om du åker till Bergsjön de flesta jobbar som vanliga arbetare liksom, Angered, Bergsjön. Eller egen företagare, så. Fast det är inte så många som jobbar i staden. [...] Du kan säga att det är Majorna som styr hela Göteborg. Det är så.

Kanske är det lättare att få syn på maktstrukturer när man ser dem utifrån och framförallt när man själv utsätts för dem?

Även de respondenter vars argumentation tydligast färgats av postmodernistiska ideal, gör undantag från regeln. Alla äldre typer av bebyggelse uppskattas inte. Ljus, rymd och grönska är tre saker som en respondent har upptäckt att hon uppskattar. Linnéstadens täta kvarter, där hon bott förut, ser hon tillbaka på som mörkt. I Majorna är det ljusare i lägenheterna eftersom husen är låga, gårdarna är stora och gatorna vida:

Så jag tycker att det som är med Majorna det är ju dels att det finns ganska stort utbud när det gäller handel, men framför allt att det är grönt, mycket insprängda grönområden och att det är

låga hus. Alltså jag har insett att jag tycker bättre om att det blir mer ljusinsläpp. Det är mycket mörkare i Linnéstan. Och jag uppskattar ljuset mera. Jag har insett att det... Så det ... de här nya kvartersstäderna som växer fram med väldigt höga hus väldigt tätt, eh för mig är det en mardröm! För det är inte säkert att alla bor på översta våningen och har tillgång till solen utan...

Samtidigt är respondenten långt ifrån konsekvent i sin berättelse, hon får inte riktigt ihop hur arkitektur, social sammanhållning, och känsla av ljus hänger ihop, vilket visar sig när hon pratar om andra platser som också är ritade av Albert Lilienberg. Andra platser med låg bebyggelse och breda gator beskrivs som mörka. Hon exemplifierar med olika platser för att förklara hur hon känner inför platserna och vad det kan bero på men kommer under tiden på att diskursen passar ihop med hennes egna uppfattningar om platserna - den är inkonsekvent:

Olskroken och ... jag har haft kompisar som har bott på Lars Kaggsgatan och... Redbergsplatsen och egentligen så är det ju... rent husmässigt, arkitektoniskt... så är det ju inga fel. Och samma med Gamlestan, det finns ju också liksom landshövdingehus-stilen. Men jag har inte, det har känts... så.. ja det har känts *tungt*. Eh.. Majorna är inte så dominerat av, alltså den delen är så dominerad av vägar. Skf. Det har känts mera tungt. Industriellt. Fattigare kanske? Fast Majorna var ju liksom.... Min farmor trodde ju att jag hade kommit på obestånd när jag skulle flytta tillbaka till Majorna, så att... så den fattigdomsstämpeln fanns ju i Majorna förr också. Och inte *minst* Haga som var *rena misären*. Så jag vet inte men det finns nåt *tungt, mörkt, tungt* över arkitekturen och jag tror att det är att det är så dominerat av SKF och att det är... trafik. Mycket det är stora mot och... alltså vi har, vi har ju Oskarsleden här men... jag tänker inte på den. För man går inte ner till älven *där* ändå... utan det är ju naturligtvis en anpassning hade det varit möjligt så hade vi väl varit där. Så egentligen stämmer ju inte den analysen jag har gjort...

Just området kring Redbergsplatsen och Gamlestan som hon pratar om i citatet ovan är en plats där hon själv har bott när hon var liten. Det finns stämningar kopplade till miljön som hon såhär i efterhand inte kan relatera till varken arkitekturens typologi (landshövdingshus), områdets rykte (fattigdomsstämpel) eller ljusförhållanden (breda gator). Men i hennes mentala karta så är platserna ”tunga”, ”mörka”, ”industriella” och ”fattiga” – trots att de till största delen består av landshövdingshus precis som området hon bor i nu.

Alla respondenter är inte med i jakten efter den autentiska lägenheten i det autentiska huset, och alla tycker inte illa om 1960-1970-talets bebyggelse. En respondent som är uppvuxen i Masthugget berättar om varför hon ville flytta till Majorna och beskriver sitt höghus med värme:

Jag har alltid velat bo i Majorna

Vad kommer det sig, tror du?

Jag vet inte. Det,... det kan ju ha vart... jag jobbade på en förskola i Majorna när jag gick på gymnasiet, eller ja, jag hoppade av gymnasiet först och så fick jag jobb. Ehm... Och då tyckte jag alltid att det var så *mysigt*... och vi gick ofta till den här lekplatsen på gröna gatan. Och en av mina kollegor bodde just i de här husen på gröna gatan, jag är osäker nu på om det är min gård eller gården brevid, det kommer jag inte ihåg... och då vet jag att jag sa det att "i de där husen ska jag bo när jag blir stor". Så, så... blev det!

Husen på Gröna Gatan som hon hänvisar till, som hon idag bor i, är inte de landshövdingshus som flera andra beskriver som så mysiga, utan tiovanings- och trevaningshus från 1960-70 talet, uppställda i u-formationer så att de bildar öppna gårdar. Respondenten bor högt upp i ett tiovaningshus och hon har utsikt över hamninloppet "*om man ställer sig upp på tå i soffan och sträcker på sig*". Kvarteren är byggda rationellt och enligt modernismens principer och de respondenter som värnar om det autentiska skulle kanske beskriva dem som "fula" eller "människofientliga". Men respondenten som bor där tycker det är fint och mysigt och uppskattar utsikten.

Respondenten som är uppvuxen i Trollhättan köpte sin lägenhet i ett hus från samma tid för att den var fin, och säger inget mer om husen eller miljön förutom att det finns restauranger, närbutik och gym. En tredje respondent har byggt ett eget hus på 1970talet, haft villa i Torslanda och bor nu i ett likadant höghus som hon på Gröna gatan. Han uppskattar landshövdingshusen i området och tycker de är väldigt fina men trivs bra där han bor och skulle vilja bo i en lägenhet i ett nybyggt hus i framtiden. En fjärde bor med sin flickvän i ett funkishus i Sandarna, ett stenkast från föräldrahemmet i landshövdingshus, ... och skulle vilja ha ett till rum så att svärföräldrarna kan bo bekvämt när de kommer på besök (säger ingenting om husens autenticitet).

Sammanfattningsvis verkar kritiken mot modernismen på ett kraftfullt sätt påverka vilka betydelser respondenter fäster vid platser med bebyggelse från miljonprogrammet *i den mån de är informerade om den*. Det är tydligt därför att de som inte känner till diskursen inte resonerar likadant. Exempelvis uttrycker respondenterna att de vill ha social sammanhållning, närhet till innerstaden, lugn, ljus, rymd och grönska - men tror av olika skäl att det inte finns i miljonprogramshus, nästan oavsett var i staden de ligger eller vilka som bor där. Samtidigt finns också de som väljer bort miljonprogramsområden om de ligger i områden som är överlagrade med andra betydelser; kriminalitet, språk man inte förstår, brist på möjligheter.

VIDRIGT OCH ÄNGSLIGT – OM HÅLLBARHETSDISKURSENS BETYDELSE

Diskurser om lokalism och miljö, som att leva och handla lokalt, promenera/cykla, distans till konsumerism och miljöer som skapats för konsumtion är genomgående i materialet. Majorna ses som en frizon där man dels slipper konsumtionshets och storskalig bebyggelse, men också en plats där man kan få tag på allt man behöver. Att Majorna är som en småstad med närhet till allt och att man nästan inte behöver lämna Majorna för någonting, är något som flera uppskattar. Att bo där man kan cykla eller gå anses vara bättre än att bo någonstans där man är beroende av att använda kollektivtrafiken. En av anledningarna är förstås att det är en form av rekreation för de boende. Det kan också vara att strävan efter det miljövänliga sättet att leva ger upphov till att människor tävlar om de lokaliteter där den hållbara livsstilen är möjlig.

Platser som representerar det ohållbara – så som centrala shoppingstråk, evenemangsstråk och köpcentrum – undviker man att vistas i och man vill inte heller behöva passera det; de blir effektiva barriärer. De mer centrala delarna av staden, som Vallgraven och Brunnsparken försöker flera av respondenterna undvika, av lite olika anledningar:

Jag *aktar* mig ju för att behöva åka in hit (vallgraven).

En annan respondent:

Det är vidrigt, du vet.

Ytterligare en respondent:

Ja det är ju sällan jag besöker nånting nu. Finns det nånting som jag inte tycker om? Det är ju, JA, absolut. Här är ju HELT HEMSKT (vallgraven). USCH! Jättehemskt verkligen.

Det är så... folksamling och det är så smutsigt. Och det är ... det påminner mig, om jag är i USA till exempel vilket jag har varit, varit i Philadelphia till exempel och det är ju en väldigt nergången stad, och jag tycker mig liksom se det här igen liksom att folk... *hopar sig*. Och jag förstår inte... jag förstår inte det här eh... det är samma när jag är i Stockholm jag jag... har så svårt att förstå det här behovet av att alla ska vara på samma plats och alla ska stå och trängas och alltså... jag tycker att det känns

ehm väldigt *ängsligt*. Eh.. och det ser inte ut som att folk trivs heller när dom springer på tuben och knör med varandra liksom. Jag har väldigt svårt för det här behovet liksom. Eh och det ser jag här. Och det är trångt och det börjar bli nergånget. Så det gillar jag inte.

Och du menar att folk tycker ändå inte om att vistas där, så varför är dom där..?

Ja det är ju såklart min projicering liksom. Fast jag tänker ju absolut så. Fast sen så kanske jag tänker att ”dom kanske *vill* vara här” och då är det ju *ännu* värre! Då undrar jag liksom ”vafan håller ni på med?” liksom.

Trängseln i innerstan är inte omtyckt, och människorna som tycker om att vistas där är både ängstliga och grundlurade. Även köpcentrum beskrivs i väldigt negativa ordalag och dem vill man helst inte behöva se eller passera. Det är sociala rum som det inte är accepterat att tycka om. Hur respondenterna uppfattar dessa platser påverkar deras rumsliga praktiker på så sätt att de i vissa fall helt enkelt försöker undvika platserna. Vad det här kommer av är inte lätt att veta, men möjligen en kombination av diskursen om ekologisk hållbarhet, och egna upplevelser av miljön som stressig och otrevlig. I exemplet ovan har erfarenheten av en annan plats, som respondenten tycker liknar centrala Göteborg, påverkat. En annan respondent beskriver hur köpcentrumet Kupolen i Borlänge konkurrerade ut verksamheterna i den gamla stadskärnan, och blev det nya centrumet i staden. Det visar sig även påverka hur hon ser på stadsdelen Frölunda, bland annat:

Är det delvis därför du känner sån avsky mot köpcentrum? Eller är det andra saker?

Ja men det är också för att det är så fult och otrevligt tror jag. Alltså. Ehm... Det får konsumtion att framstå som så vidrigt som det faktiskt ÄR. Eh vilket jag inte alls får känslan av när jag går i små butiker vid Grönsakstorget till exempel, eller ok *lite* den feelingen, men det är lättare att hålla det ifrån sig. Men på ett sånt typ av ställe så får jag domedagskänslor. Och att bo i ett sånt område där man känner att ”jag är i det här köpcentrums upptagningsområde”, bara det känns ju obehagligt typ.

Hur hon känner inför Frölunda torg och områden runt om har inte bara med förakt mot konsumtion att göra, det handlar också om att hon inte tycker om modernistisk planering och arkitektur som vi gått igenom ovan. Dessa två diskurser hör ihop eftersom den ena uppkommit som en kritik mot den andras brister ur ett hållbarhetsperspektiv. Fasan inför det som betraktas som motsatsen till det autentiska och hållbara målas upp med entusiasm och gestikulationer, ibland pratar respondenterna om detta så länge och med sådan iver att de tappar tråden. Här berättar samma respondent om hur hon upplevde Frölunda första gången hon såg det, en kväll i november:

[...] och jag minns när spårvagnen liksom kommer fram till Frölunda och då så är spårvägen lite upphöjd och såna, de här stjärnformade punkthusen och så var det liksom ljus och det såg ut... alltså det såg ut som FA-AN! det såg ut som en, det såg ut som i en *dystopi*, i nån sorts sciencefiction film, alltså lite *blade runner*, lite så liksom.

[...] nu kommer vi till det: jag skulle nog fan ALDRIG vilja bo HÄR (pekar på Frölunda). Högsbo höjd går bra, men ALDRIG, aldrig i närheten av Frölunda torg alltså, fy FAN. [...] Det är en känsla av att det är en människofientlig miljö. Och så jävla deppig! Och så det här *fruktansvärda* stora köpcentrumet.

Frölunda torg?

Aa. Så jävla obehagligt. Det förknippar man ju också bara, eller jag förknippar det med... en typ av småstäder liksom. Där det inte finns nån riktig stadskärna.

Huruvida hon tyckte precis så just då och om hon var medveten om diskursen vid händelsen är oklart, och det kan röra sig om en efterkonstruktion, men det färgar uppenbarligen vad hon anser om platsen idag. En annan respondent kritiserar nybyggda områden med samma entusiasm, men det är oklart om han är medveten om att kritiken mot modernismen är det som gett upphov till den diskurs som underbygger det nybyggda områdets typologi. Han uppfattar i vilket fall att det rör sig om en massproduktion av en idé eller ett koncept, en sorts paketering:

Kvilletorget är ju såhär, ja det har ju alltid varit såhär ett jävla SKITSTÄLLE liksom, hatade ju, HATADE ju Hisingen när jag var liten. Eller det var då för att jag pluggade ute på Lindholmen och så fick jag ju åka buss då varje dag ut ifrån skärgården och in då. så jag har ju, har ju liksom åkt... färdats igenom allt hela tiden. Och liksom, det är bara så slitet, och det är deppigt, och kville där är ju liksom såhär ja men bakom, jag menar du står vid liksom vid polisstationen eller var du än är liksom, och så kollar du bortåt liksom där är det ju bara massa jävla det är ju bara massa såna jävla industrilokaler liksom där folk typ har biltvätt och liksom,... det kändes inte liksom som... det känns liksom inte som ett ställe som man *bor* på liksom. Tyckte inte jag. Och så nu liksom så, så spottar dom ut liksom såhär *fräscha* såhär lite småmoderna lägenhetshus som jag tycker är *hemska*, och så liksom en restaurang i varje hörne liksom...

Varför tror du de gör det?

Ja så gör dom överallt. Jag tänker att dom gör bara som alla andra. Det är ju liksom så ser det ju ut ö-... Och så är det ju när

man är i stockholm, för sthlm är så jävla stort. Det spelar liksom ingen roll var man kommer för det ser typ likadant ut överallt. Det är liksom samma grej, de bygger nya hus och så är det restauranger i botten och så liksom *pang pang pang*. Och så och så köper alla sina lägenheter och så typ har de eh,... har de såhär balkonger och de stansar ut några fallande löv liksom såhär, du vet, det är mycket sånt. Jävla sjukt konstig stämning liksom.

För det första har respondenten upplevt platsen från ett bussfönster, många gånger över lång tid utan att faktiskt känna till någonting som är positivt med platsen. Men han är också kritisk till vad aktörerna som förändrat platsen har gjort med den och vilken grupp de riktar sig till när de gör det – så känslan av platsen som hemsk, består. Den här kritiken handlar till stor del om respondentens upplevelser av ”baksidan” av bostadsmarknaden; husen byggs för en särskild målgrupp och estetiken, ”de fallande löven” i de massproducerade elementen får samma symboliska funktion som klockorna på väggen i den stylade lägenheten han en gång hyrde (se avsnittet ”hur hamnade de här?” längre upp). Fräscht, småmodernt, och massproducerat är symboler som får representera att byggnaderna enligt respondenten är smaklösa. De byggs för att husera människor som har pengar men som saknar kulturellt kapital. Genom att nedvärdera dessa symboler hamnar han istället i ett överläge: han har inte råd att bo där men det gör ingenting för han vill ändå inte bo *smaklöst*. Representationen av rummet – att det byggs dyra lägenheter enligt ett massproducerat koncept – påverkar respondentens sätt att se på platsen. Det är alltså inte så enkelt att lyckad stadsbyggnad går att reducera till huruvida människor tycker om varierade fasader, gröna tak, korta kvarter eller verksamheter i gatuplan.

"A GOOD FIT" – OM IDENTIFIKATIONENS ROLL

Respondenterna har en ganska tydlig bild av vilka som bor i Majorna samt hur de tänker att människor utifrån uppfattar området. Hur den bilden ser ut varierar förstås något mellan respondenterna. De lägger vikt vid olika saker. Genomgående, med få undantag, beskrivs området som att det karaktäriseras *av människor som delar egenskaper med respondenten själv*. Akademiker menar att området karaktäriseras av att de flesta är akademiker, arbetare menar att arbetetarkulturen är identitetsskapande, drogliberala menar att drogliberala åsikter är typiskt, kreativa menar att kreativitet är typiskt, de som har en vänsteridentitet menar att de flesta röstar rött, miljöpartister menar att miljöpartister är typiskt, etc. Det i sig talar för att identifikation spelar roll vid valet av bostadsområde, men det kan också bero på att människor befinner sig i olika sammanhang och därför exponeras för, och uppmärksammar, olika fenomen. Att lyfta fram att man delar egenskaper med övriga boende i området kan också vara ett sätt att legitimera att man hör hemma på platsen – att den är en "good fit". Det intressanta i sammanhanget är att samma fenomen och iakttagelser uppfattas på olika sätt av olika respondenter beroende på deras erfarenheter och vilka de vill vara. Flera exempel på det kommer att utvecklas nedan.

Att det är mycket droger och alkohol, och mycket missbrukare, är något nästan alla tar upp under intervjuerna, och det är helt klart något som bidrar till områdets identitet och karaktär. De flesta tycker att det ger dem något, att det är positivt:

framförallt första året när vi bodde i sandarna, så... var det ganska vanligt att det gick förbi människor som var uppenbart drogpåverkade, som typ skrek och betedde sig konstigt. Det ...kändes lite *mysigt* på nåt sätt? Antagligen som nån sorts kontrast till det här städade... ehm... jag ska inte säga tillrättalagda livet men, men det, eh... de som är väldigt måna om, liksom hur de för sig och, ja.

Och:

[...] alltså man kan ju inte gå utanför dörren utan att möta nån som... inte mår så bra, mm.

mm. hur känns det? Att bo nära dem?

Det ... e ... *livet!*

De två respondenterna ovan säger ungefär samma sak men sett utifrån deras livssituation och sociala status *säger de två helt olika saker*. För den första, unga, högutbildade personen som precis fått sitt första arbete efter studierna, behövs dessa

människor för att området inte ska kännas alltför anpassat till den egna gruppen – en tolkning av detta påstående är att respondenten vill att hennes bostadsval ska resultera i att hon hamnar i ett socialt blandat område så att hon inte ska känna sig alldeles för privilegierad – det stärker hennes identitetsposition som solidarisk och mån om de svaga i samhället. Samtidigt som hon vill hamna i ett högstatusområde, vilket vi återkommer till nedan, vill hon att det ska finnas en blandning av människor. För den andra respondenten, deltidsarbetslös med flera barn, betyder det något annat – att bo nära människor som inte mår så bra, och som hon identifierar sig med för att hon också kämpar, gör att hon känner sig trygg; här är hon accepterad som den hon är och ingen kommer att döma henne för klädsel, livsstil etc. En respondent som själv är drogliberal och som är uppvuxen i en förort i Trollhättan reflekterar över att inställningen till människor med missbruksproblematik är annorlunda i Majorna än på ”andra ställen”, där toleransen inte är lika hög:

Alltså folk har ju även en bild utav Majorna, där det är mycket... alltså att det är lite halvflummigt folk här också. Samtidigt som att, samtidigt som folk liksom mer.. *accepterar* det flummiga på ett annat sätt än om jag skulle säga att jag skulle bo ute i Hisingen, där är det flummiga människor fast de inte accepteras på samma sätt, som folk som bor här.

Vad kommer det sig då?

Jag tror att det är, jag tror att det är för att folk har mer... eller har högre årsinkomst och så vidare. Mer folk som är sysselsatta kanske. Eh och att det, att inte... att polisen inte är här liksom stup i kvarten.

Det kan tolkas som att om man ”har sitt på det torra” genom att ha ett fast arbete, så är det accepterat att vara lite drogliberal. I områden där polisen ständigt är närvarande kan det vara mer känsligt att hålla på med narkotika eftersom man då målas ut som anledningen till den polisiära närvaron, medan det i Majorna är mer accepterat därför att det inte innebära några större konsekvenser för områdets rykte. Som flera respondenter nämnt är utsatta människor alltså ett välkommet inslag i Majorna, de fyller en funktion för de boendes identitetspositioner, medan det i en förort kanske snarare utgör ett hot mot densamma, när människor vill bli av med en stigmatisering av platsen de bor på. Samtidigt tror han att de som bor i det finare villakvarteren västerut kanske skulle bry sig mer, och se det som störande:

[...] Nä men alltså det är ju att det är mycket droger i omlopp. Folk använder sig av olika droger. Eh. Och att det är mycket folk som dricker alkohol, mycket alkisar. Det är la det som är det flummiga, skulle jag säga. Sen att det... det känns som att folket här inte heller bryr sig så mycket om det. Mer än om ... man kanske skulle bo ute i Fiskebäck eller Långedrag.

En respondent berättar att till och med de barn han kommer i kontakt med som slöjdlärare i Vasa har hört att det är mycket droger i Majorna:

pratar man med, jag har ju barn då liksom. Jag har inte barn, utan de här barnen som jag tar hand om i slöjden då, de frågar ju mig tex "var bor du?" "a jag bor i Majorna liksom" "aah har du knarkat liksom?" man bah, shit?!

Att det är mycket droger är heller inget som hindrar att människor upplever området som barnvänligt, menar en, som menar att många flyttar in till Majorna för att bilda familj:

det är inga 20-åringar som flyttar in, utan det är precis de där åren innan du bildar familj. Och då kanske är så att då börjar du titta på Majorna för att det upplevs som ett barnvänligt område trots trafiken, trots drogerna, trots de usla skolorna och de få förskolorna. Så det är väldigt mycket som egentligen pratar emot den bilden.

Det stämmer att det är unga människor som flyttar in, även om det är en större grupp i åldrarna 20-24 som flyttar in än vad hon tror. Många verkar anse att det är barnvänligt precis som hon gjorde när hon flyttade till Majorna med småbarn.

Något annat som många tar upp är att det är mycket konstnärer och en avslappnad atmosfär. Det märks på klädseln:

Dom brukar ju retas folk som kommer, jag har ju en son i Stockholm till exempel som kommer ner och dom gillar ju naturligtvis Majorna och dom, ungefär; "i Majorna ja där kan man gå klädd hur som helst, det är ingen som bryr sig om vad man har för kläder på sig" och det är ju, så är det ju lite. Det är ingen tvekan om att det är en viss stil på dom, det är det ju, dialekten och sen stilen. På dom på dom riktiga majornaborna.

Mm. Vilka är dom riktiga majornaborna?

Ja dom som har det här i sig.

Mer svar än så får jag inte; det är de "som har det här i sig". Han själv upplever att han står bredvid den så kallade "majornakulturen" och observerar. "Flummiga människor" är ett begrepp som används av respondenterna såväl för de drogliberala som för de konstnärliga eller hippa människorna som är utmärkande för stadsdelen.

Om du frågar min kollega om Majorna så är det ju... Flummiga hipsters som precis kommit hem från Woodstock. Men det... igen... det är ju jargongen på mitt jobb är till viss del skämtsam men har även bitar i där folk eh... antagligen tänker lite så att det

är ... man jobb... alltså ja... man är väldigt ... man är FÖR avslappnad nästan. Om man nu kan vara det.

Respondenten ovan arbetar på försvarsmakten där ordning, självdisciplin och skötsamhet är högt värderade egenskaper. Att kunna sätta ”laget före jaget” är också av väldigt stor vikt varför ett område där människors identitet är präglad av sådant som individualism, lustfylld spontanitet, kreativitet och så vidare är lätt att skämta om. När jag frågar andra respondenter om hur man vet att området är ”flummigt” är svaret enligt flera att det märks på verksamheterna, att det är mycket ateljéer till exempel, men det är också något som förmedlas via andra kanaler som inte syns i stadsrummet:

[...] jag antar väl att det är väl fortfarande nåt såhär liksom kulturnäste, liksom. Och att eh... men jag tror jag har tittat på nåt sånt här om man, det finns ju såna här eh hemsidor där man kollar upp människor. Och där har dom liksom adderat massa information där det står liksom vad folk tjänar, typiskt eller vad man röstar på, eller vad de såhär typiskt har för sysselsättning liksom. Eller fritidsaktivitet typ. Och då har man ju sökt på nån nån gång och så ser man all den här informationen och bah ha okej, ja det hade ju inte jag nån aning om heller. Men, då får man ju se då liksom att dom som bor i Majorna dom är oftast si och så gamla, nu är det ganska ung befolkning, och de tjänar inte så bra typ och de flesta e liksom eh tvärkonstnärliga typ eller intresserade av det typ. Så jag antar väl att de har rätt? För att det finns väl statistik för sånt här antar jag?

Vad han menar är att om man söker på ett telefonnummer eller en person på sidor som hitta.se så finns där också en sk ”livsstilskarta” som beskriver vilken livsstil som människor som bor i området som man sökt inom, har. Det är tydligt en typ av *medierad bild* av platsen, en *representation av rummet*, och tjänsten kan användas för att skapa sig en bild av vilken typ av människor som bor på olika platser i staden. Flera av respondenterna tror att områdets starka identitet kan bidra till att vissa människor inte känner sig hemma i området.

Jag tänker mig liksom att är man då inte liksom aktiv eller intresserad av liksom ja musik eller vad det nu kan vara liksom så har man väl ett kneg och så har man ett jobb och så har man väl andra typer av fritidsintressen liksom, och då tycker man väl inte att man passar in.

En annan respondent bekräftar det: hon upplever att hon står bredvid den konstnärliga identiteten i stadsdelen eftersom hon inte följt sin dröm om att bli skådespelare. På frågan ”bidrar du själv till Majornas identitet tycker du?”, svarar hon:

Nä jag står nog brevid. Jag skulle nog önska att jag ... drömyrke: skådespelare. Men eh... en gammal dröm men... den, den... blev inte av.

En annan respondent lyfter fram etnicitet som en viktig faktor för känslan av att passa in:

jag bara gissar liksom att, eh, det finns människor som bor i Angered som skulle kunna bo nån annan stans, till exempel i Majorna, men de skulle inte känna sig hemma där. Eh för de... skulle vilja gå till andra caféer typ.. aa.

Och ytterligare en stämmer in:

Ja för det är det som är det här, tänker jag, det luriga med Majorna. Att vi å ena sidan tycker att vi är så öppna och inkluderande och sånt där, men jag har ju hört om människor som lämnar Majorna som har kommit från norr, och har stått i kö och liksom äntligen fått en lägenhet i Majorna och sen flyttar dom tillbaka. För att dom känner sig *inte* välkomna. Och så blir man ju som majbo själv väldigt paff – man tänker men: ”vi är väl jätteinkluderande?!” men det är väl att ... alltså är det tillräckligt många av en viss grupp så blir det ändå en kamp att ta dig in. Så även om det är en vänlighet, men det kanske inte... det kanske inte räcker tänker jag. För det är ingen större blandning, av folk som bor. Och det i sig, bygger på en känsla av att du inte hör hemma där, att du inte känner dig inkluderad.

Den bilden bekräftas av en annan respondent med utländsk bakgrund som upplever att det är svårt att vara nyinflyttad i Majorna, speciellt om man har en annan bakgrund än svensk, och att det verkar vara en god sammanhållning som kan vara exkluderande för honom och svår att ta sig in i:

Folket. Alltså det, här är det... alltså folket i Majorna tycker jag de är lite... eh jag vet inte ifall de... det är för att de... alla känner varandra eller hur det ser ut i området du vet. För att, för en ny liksom bosatt i Majorna ... en person som flytta nyss hit så det är svårt att liksom kommunicera med omgivningen och hitta sig, platsa in i om... i samhället. (paus) det... kommunikation du vet är lite svår du vet mellan olika... och sen... ja det, alltså det fast det jag tycker bra området. Väldigt lugnt. Så... människor är lugna och de är inte hajpade eller liksom farliga eller nåt. På det sättet. Ifall man jämför med förorter i Göteborg så är Majorna mycket bättre än dem.

På vilket sätt är de bättre?

Det är inte farligt område, det är lugnt område. Svcnningt område.
Det är bara svenskar som bor i Majorna.

Att det bara är svenskar i området verkar för honom vara synonymt med att området är lugnt och inte farligt vilket i sig betyder att det anses vara ”bättre” än förorter. Det innebär också en viss social kontroll som han upplever att han måste anpassa sig till, han tror inte att folk i Majorna är så toleranta mot rumsliga praktiker som är accepterade på andra platser, särskilt inte om det är en med utländskt utseende som ställer till med det. Han tror att det är lättare att passa in om man är blond och har blå ögon:

Känner du att du passar in?

I området? Alla kan passa in här. Om man inte... du ska... du ska inte vara hajpad. Du måste göra det du måste liksom, du ska sköta ditt liv. Folket här är lite ... och det är *lugnt* område du ska inte vara hajpad liksom, inte göra kaos utav det, så kommer folk tycka om dig liksom. Fast det är mest att man ska vara ... *svensk*, för att inte bli utpekad. Eller det löser sig också, det... kanske i början är man lite så utpekad, så, när man flyttar in till Majorna sen... efter några år så känner alla liksom till ... en.. liksom som en som liksom har bott i stället, området. Så det.. ja.

På vilket sätt ska man vara svensk?

Blont hår, blå ögon.

Det verkar ändå som att han tror att han kommer kunna passa in ”*efter några år så känner alla liksom till ... en.. liksom som en som liksom har bott i stället, området*” men det kommer att kräva att han anpassar sig till de sociala regler och normer som gäller där. Respondenten uppfattar det som att han har ögonen på sig eftersom han sticker ut utseendemässigt. Att etnicitet kan spela roll visar sig också genom att respondenterna uttrycker att de passar in just på grund av att de har svensk bakgrund:

När du berättar för nån att du bor i Majorna: hur känns det? Vad tror du att de tänker om dig då?

Ehm ... jag tror att de tänker: ”vad förutsägbart”. Jag tror att de tänker att, ”jaha” ,”ja det var väl inte så konstigt”. Ehm...

Varför då?

För att jag, eh, ehm... är väldigt *svensk*, öh, antagligen ser svensk ut, eller ja, *obviously*, ehm.. och att jag är akademiker, att jag snart är psykolog, att jag gillar.. tycker att kultur är viktigt, att jag röstar på miljöpartiet. Ja, alla dem grejerna, bara bockar av

liksom. Ehm så det gör att jag tror att folk upplever att det hänger väldigt mycket ihop, de hade blivit mer förvånade om jag hade sagt att jag bodde i Långedrag. Ehm.. antagligen inte mer förvånade om jag sa att jag bodde i Biskopsgården, för att det är jättemånga, ehm, som gör det också som liknar mig. Men jag tror, jag tror ingen skulle bli förvånad. Alls.

Svensk bakgrund, tillsammans med akademisk utbildning, att man uppskattar kultur och att man röstar på miljöpartiet är alltså alla faktorer som kan göra att man passar in. Respondenten har en vän som bor i Biskopsgården och hon vet att vännen avundas henne för att hon bor i Majorna. Att många ”som är som hon” bor i förorten är något hon vet för att det är en klassisk boendekarriär bland inflyttare; börja i förorten, jobba dig inåt. Hipsterklädsel, akademisk utbildning och kulturella ambitioner lyfts också upp som centralt för att passa in i Majorna:

Jag tänker hur eh,... ska man vara för att passa in i den identiteten som är där?

Ehm. man ska helst ha en blå liten mössa som sitter högt upp på hjässan såhär (visar och skrattar)... ehm,... man ska ju ha... man ska ha akademisk utbildning. Det kanske är det viktigaste. Man ska ha akademisk utbildning, och så ska man ha ett jobb som man faktiskt tycker om. Ehm och så ska man ha elcykel, numera, och så ska man värdera det lokala väldigt högt. Eh men ha mycket kulturella ambitioner, oavsett om det är det man försörjer sig på eller inte så ska man liksom värdera kultur. Ehm...

Som i konst? Eller mångfald?

Njaej mer som i konst av olika slag, konst, litteratur, teater, såna grejer. För man bejakar mångfald när man pratar om sina åsikter men eh... man är ju väldigt, precis som de flesta av oss, så är man ju väldigt förtjust i att vara med sina likar, liksom, uppenbarligen, så.

Det klyschigaste symbolen; en liten mössa som sitter högt upp på huvudet, utgör en del av hennes *representationernas rum*. Det är en estetisk symbol som visar att man hör hemma i Majorna. Eftersom hon själv passar in i den där bilden, även om hon inte går så långt att hon bär mössan, behöver hon ju också visa att hon ser dubbelmoralen i att bo i ett vitt medelklassområde och förespråka integration. Även om hon säger att ingen skulle bli förvånad över att hon bor där, så vill hon inte tillhöra den mest fåfänga och politiskt medvetna gruppen; ”dubbelmoralgruppen”. Hon upplever sig själv som ”inte utanför men inte innanför”:

Ehm... så det är ju li... jag har tänkt på det när jag har suttit på fik och det har kommit småbarns- ehm föräldrar och familjer och bara ...hängt? Typ. Och så har jag jämfört med min egen uppväxt och tänkt att det här hade ju aldrig hänt. Så jag får nån

såhär... känsla av att det bor en massa livsnjutare, där. Men samtidigt så fattar jag att det är extremt, alltså, många, är väldigt fåfänga och politiskt medvetna och vänster och allt det där, så att ... det är väl... jag känner mig inte utanför. Men jag känner mig inte *innanför* heller. Ehm. Men det känns ju lite som att jag ändå kan njuta lite av konsekvenserna av att det finns en identitet, men jag upplever inte att jag aktivt bidrar till den. Fast jag säger ju till dig här nu att jag tycker att det är jättetrevligt att bo där.

Det kan delvis bero på att hon tidigare bott i förorten Kortedala och att det därför är tydligt för henne vilka som inte bor i Majorna, samtidigt som hon stärker sin identitetsposition som politiskt medveten just genom att kritisera den politiska medvetenheten i sitt homogena bostadsområde. Vilka "som är som hon" illustreras här av en äldre respondent som tillhör den äldre generationen av samma grupp;

När du säger till nån att du bor i Majorna, vad tänker du att dom tänker om dig då?

Eftersom jag är för gammal för att vara hipster så är det ju inte det, utan då är det ju då rödvinsvänstern, det är nästa. Det är den äldre befolkningen. Ehm... jag tror att man tänker eh... medelklass, socialt, akademiskt nånting sånt, vänster, ehm...

Det här med att ha ett arbete som man trivs med, att leva för arbetet, är också återkommande. Det kan vara en av anledningarna till att akademisk utbildning lyfts fram som viktigt av flera. Det är något som märks på en respondents arbetsplats:

Ja men det är väl också såhär typisk bild av Majorna, att ja men här är folk som intresserar sig för de här frågorna, då söker de sig mot de här jobben. Här är inte världsbästa lönerna, men du får en ganska stor frihet och du har ett stort utrymme för ditt engagemang i samhälls- och sociala frågor. Och då... då kommer Majbon! [...] de har sagt att de förbjuder snart folk att söka jobb från 414 området! (skrattar) [...] Men nu har det skett en liten förändring men visst är det så att tittar man så, enskilt, så är det Majorna som sticker ut, framför allt i ansökningarna, ibland är det 60-70 procent av ansökningarna som söker kommer från Majorna.

För en tredje med akademisk utbildning är det vänsteridentiteten som knyter honom till området. Inte vilken vänster som helst kanske, utan just *rödvinsvänster*;

Hur känns det att berätta för nån att du bor i Majorna? När de frågar såhär var bor du då?

Det känns väldigt rimligt, ja.

Vad tänker du att de tänker om dig då? nåt särskilt?

Jaa... det gör de ju.

Vad är det?

Näe att man är en hippie att man eh ... har testat droger att man eh ja det är mycket såna grejer. Men det får man ju, det är typ som min pappa han säger; "aaah, det är såna jävla rödvinsvänster liksom" och så...

[...] Men det finns en ganska stark, finns ju en ganska stark arbetarklass-vibe ute på Hälsö. Och så är det väl inte på alla öar, eller utan mer eller mindre då. Men liksom så som jag har växt upp, mina föräldrar och liksom dom som har vart omkring så är det liksom det är så.. arbetarklass-vibe. Och det är det ju, det känner jag ju, det har jag ju alltid känt i Majorna också liksom. Så det har alltid känts, det har aldrig känts, som att de har stått emot varandra på nåt vänster. Utan det är bara det att det här är stan. Och de e det inte därute.

Respondenten ovan är uppvuxen på Hälsö där det finns en tydlig arbetar- och vänsteridentitet som han upplever att det också finns i Majorna, men som flera menar är på utdöende. Hur man förhåller sig till att området och befolkningen kring har Kungsladugård förändrats, enligt vissa tom gentrifierats, är olika. En som vuxit upp i stadsdelen ser det som en bra sak:

Flummiga hipsters som precis kommit hem från Woodstock... tror du det är en allmän uppfattning?

Ja fast, ja fast till viss del nu för tiden är det det. Men alltså jag tycker inte det är så farligt att folk tycker så. Ett tag störde jag mig på det för det var, eller jag hade känslan av iallafall att Majorna var väldigt ...rätt. När jag växte upp. Det var ganska hård jargong, jämt nåt jävla slagsmål nånstans sådär. Nu säger folk till mig att det här blivit ett caffelatte-ställe. Då tycker jag inte ... då tycker jag faktiskt att utvecklingen gått framåt. Kan man... att det blivit ett lugnt... det ser inte jag som en nackdel. Även om jag tycker att det, det tog lite i hjärtat när, när folk sade caffelatte-barnvagns-område, men nu... tycker jag det bara är vettigt. Det låter jättebra. Inget fel med det!

Det hör möjligen ihop med att respondentens inställning till stadsdelar som har invånare med högre inkomster – det är för honom helt oproblematiskt. När jag frågar var han vill bo kommer till exempel Linné upp:

Linné tycker jag är fantastiskt fint och eh vad mer? Masthugget. Alltså Lunden är fint. Eriksberg är skitsnyggt – de har dessutom

en fantastisk utsikt över Majorna! (skrattar) Så ja det finns ganska många ställen så sätt.

När jag ber honom beskriva Linné identitetsmässigt, för att förstå vad platsen betyder för honom:

Alltså... Linné är ju som ett "finare" Majorna, I princip. Alltså de är ... om snickaren bor i Majorna, så är klassen precis ovan snickaren vad det nu må vara.. eh - arbetsledaren för snickarna – de bor i Linné. Ungefär. Alltså. Lite lite... lite *finare*, tycker jag generellt att det är. Men annars tycker jag det är ganska likt.

Ytterligare en respondent, som dock är inflyttad, har också en ganska avslappnad inställning till hur området har förändrats. Han är inte att man behöver oroa sig för att en gentrifiering är på gång riktigt än:

[...] när jag bodde på Mariaplan, och så pratade jag med min kompis, som bor vid eh Chapmans liksom, och så säger han liksom att "öhh Mariaplan e så jävla, de e ju fan gentrifierat liksom!". Och så sitter man där och så bara... alltså de har öppnat *två* fik liksom? Vet inte om jag ska säga att det är *gentrifierat* liksom? Öh men "du vet de e bara en massa lattefarsor och sånt" ja men det är det kanske mer nu än då, men jag vet inte om jag hellre hade haft fyllona där heller liksom, såhär, jag bryr mig inte så mycket tror jag. Men jag känner ju folk som liksom tänker mycket mer på sånt här. Och som kanske har mer av ett aktivt klass... klass...tänk? typ? mm.

Den sociala sammansättningen är på väg att förändras, tror en respondent, som ser med oro på hur verksamheterna förändrats:

Men i Majorna, Linné, Haga så blir det mycket krog, mycket butiker som är för en väldigt speciell målgrupp.

Vilken målgrupp?

Jag tänker att man riktar sig väldigt mycket till den urbana gruppen särskilt unga människor. Kanske dom som har ett ekologiskt miljömedvetet tänk men som också har gott om pengar. Det kostar mycket att handla kläderna i dom affärerna, och lika så med frukt och grönsaksutbudet att det oftast är ganska dyrt. Det är ekologiskt i bästa fall närproducerat, eh men du får betala väldigt mycket mer för dina tomater. Och alla har ju inte råd. Så att Majorna kommer ju bli mer homogent. Det har ju ändå varit en ganska blandad befolkning. Men jag tror att om 10-20 år att Majorna kommer att vara som alla andra innerstadsdelar i världen. Och det är väldigt synd för det är egentligen därför Majorna har varit attraktivt, det är just *blandningen*.

De flesta beskriver i inledande delar av intervjun Majorna som ett socialt blandat område, oftast i samband med att de beskriver vad det är de uppskattar med stadsdelen. När vi går in djupare på det och jag ber dem utveckla vad de menar med ”blandat” säger de flesta att det faktiskt är, kort och gott, etniskt homogent; vitt. Det är inte särskilt etniskt blandad men en social blandning finns, dvs att det finns människor i utsatta livssituationer, och variationer finns inom området, i vissa delar bor det fler personer med utländsk bakgrund tror respondenterna. En respondent tror att där hon själv bor i Sandarna finns det en del med utländsk bakgrund, men generellt sett beskrivs Majorna som etniskt ganska homogent jämfört med Kortedala där hon bodde förut:

[...] för apropå homogent så är de flesta som bor där vita. Ehm, inte bara, alltså i Sandarna så finns det ju en del invandrare, men inte alls så mycket som i Kortedala, så det är ju ... synligt liksom. Speciellt när man åker spårvagn. Om man jämför att åka spårvagn från Bergsjön och in, jämfört med Sandarna-hållplatsen och in, så, är det ofta man inte ser någon med mörk hudfärg eller med hijab eller nåt sånt. Så att det är liksom en, visuell skillnad som jag förstår inte tänker på till vardags men jag tänker ju på det om jag är någon annan stans och det inte är så.

En ung man med utländsk bakgrund som har erfarenhet av att bo i en annan stad i ett mer etniskt blandat bostadsområde beskriver hur segregerat han upplever att Göteborg är jämfört med där han är uppvuxen. Majorna beskrivs som den ena av två poler:

Eh... jag bodde vad heter det ett område, det heter Herrljunga. Det var väldigt liten jämfört med Göteborg. Och nästan alla kände varandra, eller alla visste vilka de var. Alltså folket som bodde i samhället. Sen.. ja. Det var inte så mycket rörligt i området. Inte så mycket att göra liksom. Ibland ... ja. Mm. Ungdomar var tvungna att åka till Borås eller Göteborg, för att hitta på aktiviteter. Eller på saker de ville göra. Allt möjligt fanns inte i området, jämfört med Göteborg. Så, så det är det som är skillnaden. Och människor det var från olika folkgrupper, svenskar och utländska och från alla länder. Fast där är det inte så stor skillnad mellan svenskar och utländskar, som det är i Göteborg. Göteborg är ... eh... alltså det skiljer sig från område till område. Inte där.[...] väldigt blandat du vet, blattar och svenskar (skrattar) - inte som i Göteborg. Här i Göteborg, Majorna, det bor inga blattar typ. Fast om man drar till Angered eller Bergsjön där bor det inga svenskar.

På frågan om var han skulle vilja bo vet han direkt; Lundby. Där är befolkningen mer blandad, vilket han tycker om:

Alltså det... det.. nästan var som helst du vet. För det, det området jag tycker om det är inte... det är för att det eh... folket är lite trevligare där liksom. Dom är lite mer energisk liksom! Och det är blandat utländskar och svenskar. Och det är inte så farligt område heller du vet. Fast i Majorna är det tråkigt, du vet.

Han beskriver under intervjun Biskopsgården som en plats som andra tror är farlig. Han säger att han inte tror att det är så farligt där om man inte är kriminell själv. Majorna beskrivs som lugnt men tråkigt. Han är medveten om att många människor anser att Majorna är ”bättre” än andra områden, och antar under intervjun också att jag som intervjuar honom tycker det, och han anpassar därför sitt sätt att prata om platsen. Lundby ser han som någonting mittemellan, och det är en plats där han känner sig hemma. Det i sin tur beror säkert på att han har bott där förut. Att den ena platsen beskrivs som tråkig och den andra full av energiska trevliga människor, kan bero på att de olika platsernas rumsliga praktiker, vad som är tillåtet och inte, upplevs väldigt olika – den ena mindre tillåtande än den andra.

Flera av respondenterna beskriver hur de anser att människorna i Majorna har en speciell kultur av att prata med varandra i det offentliga rummet, något som också hör ihop med en utpräglad lokalpatriotism. En respondent som är uppvuxen i Majorna beskriver kulturen såhär:

Alltså jag... vet inte vad det beror på eller nånting men jag tror att eh... alltså det är nog kopplat till historia, ett arbetar- ... arbetarområde med mycket stolthet i vad de gör, även det de gjorde kanske inte var superavancerat. Och... på den vägen är det, det har bara liksom spritt sig från generation till generation. Det är ju... men... att vi har någonting utöver det vanliga det... isåfall är det mer den här *känslan*: alla enas om att den finns. Men jag vet inte vad det är. Det känns ju som att alla har bestämt sig, som bor här, att det här är en speciell plats att bo i. Och så har alla skrivit på inofficiellt bara att det är så, men vad som är så speciellt, så säger man bara, det är bara en härlig känsla men, det är ju, det är ju... det är ju fint och det är vackert och sådär men jag menar... det finns väl andra ställen som är så, som inte har just den här patriotismen i det, som jag skulle uttrycka det.

Han jämför också med andra platser och städer som han egentligen tycker är finare rent estetiskt, tex stadsdelar i Stockholm, och menar att det inte finns något utöver det vanliga i Majorna, förutom en mental inställning hos de som bor där, en sorts lokalpatriotism. En annan uttrycker att han inte vet hur kulturen blir kvar eftersom det flyttar in så mycket nytt folk men det ”*sitter i väggarna på nåt vis*”. En tredje berättar om hur och varför han själv bibehåller jargongen och patriotismen, att det handlar om en ”beef” mellan människor på olika platser, som hänger kvar från barndommen:

Sen så träffar man, sen så brukar det vara lite kul då liksom för att jag har ju kompisar som bor i Guldheden då liksom. Och då säger jag ju det då liksom att ”det är väl för fan ingen som vill bo *därrupe* liksom”, så att då har man liksom såhär en ”beef”. HAHA! Det är skitlöst! [...] men eh... vi tycker ju att det är kul då. Men det kanske hänger kvar då i och med att jag är från Hälsö. Då fanns det ju identitet då beroende på vilken ö man kom ifrån, och sen så när alla slås ihop då på eh högstadiet då kommer ju alla från olika ställen, och då har man ju aldrig träffat varandra och så kommer man från ”sin” ö liksom, man kommer från Hälsö, ok, du kommer från Öckerö, ok typ, bah, vad betyder det liksom. Så att jag tycker ju det är lite småkul då å vara lite så småstadspatriotisk liksom.

En till har det patriotiska ”i sig”:

jag blir gärna patriot där jag bor. Jag tyckte faktiskt om, i början, om Torslanda också.

En annan respondent, som är uppvuxen i Trollhättan, vill bo i Göteborg för att han uppskattar vad han kallar ”det spektakulära”– något som representerar en motsats till hur han är uppvuxen, i en invandrartät förort med, som han beskriver det, mycket tristess och kriminalitet: ”*mycket barn, mycket föräldrar, mycket parabler*”. En kort tid bodde han i Malmö men trivdes inte där utan flyttade tillbaka till Göteborg:

Eh sen eh som sagt så flyttade jag till malmö

Ja?

Och.... Ja-a. (suck) Vad ska jag säga om det? Det var i närheten av Rosengård så det var ju likadant. Halvstökigt och lite sådär. Eh a-a. Så jag sökte mig tillbaks till Göteborg mer för att eh.. jag tyckte att man höll en högre nivå här.

Ja. På vilket sätt?

Sättet man klär sig, bilarna man kör, målen i livet... eh, vad man gör på fritiden. Sådär. Ja. Jag föredrar det mer spektakulära.

Att boendet i det här fallet utgör en viktig del av identifikationen, tillsammans med andra delar av livsplaneringen, är det alltså inga tvivel om. Respondenten säger i nästan ordagrant samma sak som Clapham (2002): ”*The meaning attached to a house may be part of a personal identity and lifestyle, which include type of employment, choice of clothing, type of car owned and so on*”. För den här respondenten handlar det också om att få slippa vara den som samhället stigmatiserar, att själv definiera sin identitet. På frågan om varför han inte vill bo

närmre sina vänner i exempelvis Angered, dit han ändå åker för att umgås med dem, är svaret att det är lika långt till stan med spårvagn från Angered som det är till stan med bil från Trollhättan, och därför *"kan man lika gärna bo i Trollhättan i så fall"*, och det vill han inte. Att det ligger långt bort är såklart en faktor, men respondenten vill på ett tydligt sätt inte identifieras med *förorter*. Att det kan vara stigmatiserande att vara uppvuxen i ett utpekad område är inget respondenten säger explicit. I början av intervjun säger han att han kommer från området Sylte men senare under intervjun när han är mer avslappnad kommer det fram att hans föräldrahem ligger i Kronogården, ett område som uppmärksammats mycket i medier på grund av kriminalitet och upplopp. Sylte och Kronogården hålls isär av en motorväg, och båda är miljonprogramsområden men namnet Sylte har inte förekommit i medier i samma utsträckning. Att respondenten väljer att säga Sylte istället för Kronogården, kan bero på den negativa uppmärksamhet som riktats mot Kronogården och en ovilja att associeras med det. Han är framgångsrik, med fast jobb och bostadsrätt trots sin unga ålder (25) och han vill det ska synas; därför föredrar han det spektakulära. Vidare är han nöga med att påpeka att han inte har valt att flytta till Majorna specifikt för någon *"Majornakultur"*. Han är till synes väldigt rationell i sitt val av bostad. Eftersom han arbetar väldigt mycket värderas bekvämligheten högt. Närhet till arbete, gym och mataffär avgjorde. Lägenheten var fin och låg dessutom precis utanför tullarna för trängselskatten, vilket innebär en ekonomisk fördel då han kör vil till sin arbetsplats som ligger i en angränsande kommun. Däremot ligger det tillräckligt centralt för att erbjuda ett folkliv, med restauranger och barer, möjlighet till *rumsliga praktiker* som i sig mest verkar ha en symbolisk dimension. Han vistas inte där, och vännerna träffar han på andra platser, men han vill ändå ha dessa sociala rum nära. Vad det betyder för honom är nära kopplat till uppväxten i förorten. När jag frågar hur Majorna skiljer sig från där han är uppvuxen svarar han:

Alltså... den största skillnaden är la att folk är mer upptagna här och kanske lever på sena kvällar efter jobbet eller på helgerna. På dagarna ser man ingen, hör man ingen. Området där jag bodde eller växte upp på där var det ju liksom.... Full rulle dygnet runt. Bara på att eh på kvällarna så satt inte folk på restauranger eller pubar utan de satt ute på parkbänkarna och tjöta. Eh. Ja-a. så, men nu är man ju... i ett annat stadie i livet också och då var det ju antingen att man stannade kvar och så sitter man på en parkbänk på kvällarna eller så sitter man på en restaurang på kvällarna. Och som sagt så väljer jag det spektakulära och då är det restaurangen som gäller.

Att det är lugnt vissa tider och livat andra tider, är något som signalerar att det är ett *"lugnt område"* (han menar med låg kriminalitet eller *"bus"* eller *"stök"*) med ordningsamma människor. *"På dagarna ser man ingen, hör man ingen. Området där jag bodde eller växte upp på där var det ju liksom.... Full rulle dygnet runt."* är ett exempel på hur *rytmer i tidrummet* kan få mening och vara bärare av symbolik, i det här fallet säger det någonting till respondenten om vilken typ av människor

som bor där och vilket typ av liv som man kan leva på platsen. Han beskriver genomgående området som tryggt och lugnt. På samma sätt som miljonprogramsförorter är likvärdiga för honom verkar Majorna dock vara likvärdigt andra innerstadsområden, och han är inte ute efter det som är specifikt för Majorna, utan det som är generellt för innerstadsstadsdelar med hög status.

Till skillnad från respondenten ovan som associerar ”full rulle” med upplopp och hög polisiär närvaro, uppskattar och söker andra respondenter det som de kallar för ”liv och rörelse”, men ger det en helt annan innebörd. En respondent uppskattar att Majorna ”lever dygnet runt”, vilket för henne betyder något positivt, hon söker ”liv” (med vilket hon menar hon möten, rörelse) och tycker det lugna är tråkigt:

Haga är ganska dött. Ehm, det är mer ett bostadsområde, de har *en* gata som lever men resten är ganska... medan majorna har ett blandat liv och en blandad befolkning vilket gör att stadsdelen erbjuder liv lite mer dygnet runt tänker jag.

För henne är liv och rörelse något positivt, och med de orden menar hon att människor rör sig i rummet, stannar och pratar med varandra. Att man umgås om varandra dygnet runt ser hon som positivt, det ingår också i diskursen om den täta blandstaden, som vi ska återkomma till längre ner. Att det skulle vara rörelse dygnet runt är något som respondenten menar signalerar att människor känner trygghet, vilket hon ser som väldigt attraktivt.

Att Majorna är ett högstatusområde är något som man kan få signaler om inte bara i det fysiska stadsrummet utan också via olika kanaler på nätet, som medierade bilder av platsen. Hur lång kötiden är för en hyreslägenhet, sänder signaler om det, och det i sig kan vara något som ger en känsla av att man vill bo där. Här berättar en respondent om hur hon kände när hon fick sitt första lägenhetskontrakt i Majorna:

Ehm, jag minns inte riktigt vad jag, tänk- men jag, - JA – jag tyckte att det var häftigt. Det kändes ju som att jag fick komma till ett häftigt ställe så uppenbarligen tyckte jag att det hade högre status, ehm, vilket ju också förmedlas till en genom att det är svårare att få lägenhet där. Ehm, jo, jag tyckte ju att det var ett högstatusområde och inte på ett liksom mismatchande sätt som jag hade känt om jag hade liksom dimpt ner i ... jamen Hagen eller nåt sånt där, utan det kändes ju som att ja, det här är ett högstatusområde *men jag passar här*. Den känslan fick jag ju.

Det är inte hög status att bo där på samma sätt som det är hög status att bo ett villaområde, men det är hög status på grund av att lägenheterna är svåra att få tillgång till; för vissa är lägenheterna eftertraktade på grund av sin sällsynthet, precis som Mörck (1991) fann på 1990-talet. Att hon passar där, men inte i villaområdet Hagen, beror på att Majorna är ett område med låga hyror och människor med samma värderingar (politiska, ideologiska) som hon själv. Det uppfattas av

respondenten som en "good fit" – den passar i den uppsättning av roller som hennes identitet utgörs av.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

HUR KAN RESPONDENTERNAS BOENDEPREFERENSER FÖRSTÅS UTIFRÅN DERAS HOUSING PATHWAYS?

Precis som Clapham (2002) menar så fann också den här studien stöd för att människors boendepreferenser är subjektiva - de är beroende av vilka erfarenheter som de har i bagaget. Genomgången av respondenternas *housing pathways* visar hur bostadsvalet utgör en del av respondenternas livsplanering. Det innebär att faktorer som deras arbetssituation, erfarenheter av olika typer av lägenheter och hus, upplåtelseformer och bostadsområden, identifikation, ideologi och vilken tidsålder de vuxit upp i (kanske mer än deras ålder?) spelade stor roll för hur de bosatt sig genom åren och vad de föredrar idag. Upplåtelseformen verkade bara delvis vara ett resultat av respondenternas ekonomiska förutsättningar och kontaktnät - framför allt var den ett resultat av respondenternas förståelse av bostadsmarknaden och hur olika alternativ uppfattades av dem ur ett moraliskt/ideologiskt perspektiv. Bostadsrätten var en bra investering för *en* respondent, medan den ansågs som oflexibel, dyr, ett nödvändigt ont, respektive ”åldersinadekvat” av andra respondenter.

Det verkar som om respondenterna konceptualiserar platsen de bor på som en motsats respektive en förlängning av tidigare boendeformer eller bostadsområden. En respondent från skärgården liknar Majornas lokalpatriotism vid gnabbet om de olika öarnas identitet som han vuxit upp med och känner sig hemma med. För en respondent som vuxit upp i ett miljonprogramsområde och valt att flytta därifrån är betydelsen av Majorna främst att det är förortens motpol. Förorten är en plats som representerar sådant som brist på möjligheter, människor som inte gör som de borde och ett liv som han inte ville leva. Centralt belägna områden i Göteborg får representera lyckade människor som arbetar hårt och betar sig ”som de borde”, vilket syns ”*på bilarna de äger, sättet de klär sig, målen i livet*” – ett citat som är förbluffande likt vad Clapham (2002) skriver om identitet: ”*The meaning attached to a house may be part of a personal identity and lifestyle which includes type of employment, choice of clothing, type of car owned and so on*” (Clapham, 2002, s 65). För den här respondenten är det inte så specifikt Majornakulturen eller bebyggelsestrukturen i Majorna som lockar - platsen är bara en av flera platser man kan bo på som symboliserar att man har lyckats i livet, en motsats till förorten som för honom symboliserar det motsatta. Det syns på att det finns caféer, barer och restauranger där människor vistas efter jobbet och på *rytmerna i tidrummet*; det förs liv vid vissa tider men det är tyst mitt på dagen när människor är på sina arbetsplatser, till skillnad från hans uppväxtort där det var ”*full rulle dygnet runt*”. En annan respondent illustrerar hur hårfin den socioekonomiska kodningen av platser kan vara: ”*om snickaren bor i Majorna, så bor arbetsledaren i Linné*”.

Majorna symboliserar alltså olika saker för olika respondenter. För en respondent som vuxit upp i Majorna representerar platsen en sorts hembygd; en plats som blivit hemma på grund av allt han upplevt där över tid och allt han förknippar platsen med. Han vet inte varför platsen är så speciell för alla inflyttare – den är inte finare än någon annan plats enligt honom själv, det råkar bara vara här han vuxit upp. En annan respondent skiljer sig från mängden genom att han över huvud taget inte vill bo i Majorna utan vill flytta därifrån så fort som det bara är möjligt. Enligt honom är Majorna en plats där människor som arbetar för staden bor (tjänstepersoner på Göteborgs stad), medan de med för respondenten ”vanliga” arbeten bor i exempelvis Angered, Hisingen och Bergsjön. För respondenten med längst boendetid i Majorna är platsen överlagrad med symbolik gällande klass och ideologi som går tillbaka till tiden då Haga var rivningshotat. Att bo i Majorna symboliserar att hon tillhör en grupp som tar avstånd ifrån villalivet och som istället uppskattar det kulturella, livfulla och kreativa bostadsområdet med en blandad befolkning, även om hon erkänner när vi gräver djupare att befolkningen inte är så blandad som hon skulle vilja att den var. Kampen mot marknadshyror och gentrifiering, och möjligheten för människor att leva en hållbar livsstil som inte är exklusiv utan för alla plånböcker genomsyrar hennes berättelse, och det överlagrar de platser hon pratar om under intervjun. Vad platser betyder för respondenterna skiljer sig åt – beroende på deras olika erfarenheter – och housing pathways har därför varit ett väldigt bra analysinstrument för att förstå och belysa komplexiteten i respondenternas boendepreferenser.

VILKA DISKURSER OCH ÖVERLAGRAR DE PLATSER SOM RESPONDENTERNA FÖREDRAR, RESPEKTIVE VÄLJER BORT?

De diskurser som var mest framträdande i materialet var den postmodernistiska planeringsdiskursen, diskursen om kulturellt avstånd, samt diskursen om hållbarhet som uttrycktes som förakt mot nybyggda områden och synligt kommersialiserade platser.

Den postmoderna planeringsdiskursen trädde fram på så sätt att några av respondenterna hade långtgående tankar om hur den fysiska utformningen av gatunät och bebyggelse påverkar de rumsliga praktikerna på en plats, och att de sorterade eller rangordnade platser därefter. Utifrån Lefebvre (1991) kan man tänka sig att de har rätt i att platser har sina egna socialt producerade rum – men inte att det skulle vara kopplat till arkitektoniska typologier på det förenklade sätt som de ger uttryck för. Logiken var densamma som i den Jane Jacobs-inspirerade stadsbyggnadsdiskursen om den goda staden: om korta kvarter sammanfaller med att människors möts – då måste meandrande gångbanor i förortsmiljö vara ödsliga platser där människor inte möter varandras blickar; om jag själv trivs i mitt bostadsområde med låga hus och breda gator – då måste de som bor i områden med

höga hus i större skala, och precis som jag själv, uppfatta den storskaliga miljön som hotfull och otrygg. Det binära sättet att tänka kring stadsbyggnadsideal och vad de antas ge upphov till som Tunström (2009) fann i sin analys finner jag alltså i det insamlade materialet för den här studien. Diskursen om stadsmiljön i förorten som ful och icke fungerande är alltså en betydelse som respondenter kopplar till miljön. Respondenterna använde sig av begrepp som visar var dessa idéer kommer ifrån; *modernistiskt ideal*, *hus-i-park*, *blandstad*, *kvartersstad*. Precis som Tunström (2009) säger resulterar en stadsbyggnadsdiskurs inte enbart i skapandet av ny bebyggelse som följer diskursens logik, utan *den leder också till specifika sätt att konstruera konceptet stad på*. Det finner vi också exempel på i materialet; ”mellanrummet” mellan innerstaden och förorten är inte vad man ser framför sig som ”stad”, man ”åker spårvagn fast i pendeltågsform” osv. Planering är en diskursiv praktik och genom textproduktion blir också planerare skapare och upprätthållare av diskurser. Diskursen om förorten som icke fungerande och innerstaden som dess autentiska motpol kan utgöra en av anledningarna till att förorten strategiskt väljs bort av vissa - den påverkade respondenterna *i den mån de var medvetna om den*. Sättet som diskursen ordnar tänkandet i dikotomier är också ett exempel på hur bortväljande och tillväljande är kopplat. Både Majorna och förorten är överlagrade med symboliska betydelser som är varandras motsatser; stad- icke stad, levande - dött, vackert – fult, gulligt – skrämmande, tradition - avbrott, att mötas - titta bort, sol - skugga, trygghet - rädsla. Det är dock viktigt att påpeka att diskursen om den täta, historiska staden som överlägsen andra arkitektoniska typologier, däribland modernismen, påverkar *men inte helt och hållet* styr dessa respondenters uppfattning om olika platser. Helt andra tankar och erfarenheter gör inspel, som skiljer olika platser av samma ålder och struktur åt. Exemplevis uppfattas området kring Olskroken och Redbergsplatsen som mörkt, industriellt och inte så levande av en respondent trots att bebyggelsen och gatustrukturen liknar den i Majorna, och till och med ritades av samma arkitekt. Även Gamla Masthugget (som till större delen består av landshövdingarhus) var ointressant att bo i för en annan respondent som i övrigt vurmade för Majornas bebyggelse och struktur. Linné uppfattades av en respondent som mörkt att bo i eftersom husen är högre och ljusinsläppet i lägenheterna därmed sämre. Höghus var generellt inte omtyckta – förorter med lägre bebyggelse ansågs därför bättre – som Kortedala och delar av Biskopsgården.

Att respondenterna orienterar sig i staden utifrån politiska/ideologiska såväl som etniska skiljelinjer var tydligt. En sorts territorialitet i staden finns helt klart. Platser kopplas till de människor som antas bo eller vistas på platsen i fråga. Utifrån vilka de själva vill vara väljer respondenterna "sina" platser. Vissa platser anses tillhöra de som är "svennar" – blåögda och blonda – medan andra områden är "blandade" och mer tillåtande. Personer med utländsk bakgrund antas av några respondenter ha andra preferenser än de med svensk bakgrund vad gäller allt ifrån bostadens storlek och byggnadernas historia till utformning av sociala rum så som caféer, detta av "kulturella skäl". Man säga att ett uppfattat kulturellt avstånd till olika grupper påverkar hur platser uppfattas av respondenterna. "Finare" villaområden föraktas av flera, på grund av "kulturen". Olika platser sociala rum beskrevs på olika sätt av olika respondenter. De som själva vuxit upp i förorter byggda under miljonprogrammet beskriver platsernas sociala rum som "livliga" i positiv bemärkelse respektive "aktivt dygnet runt" i negativ bemärkelse, medan de som inte själva bott där eller har mer begränsad erfarenhet av sådana områden använder begrepp som dött, farligt, fel, dystopiskt och människofientligt för att beskriva bostadsområden uppförda under miljonprogrammet, även om de talar gott om naturen och människorna där.

Även hållbarhetsdiskursen genomsyrar flera respondenters tankar om olika platser. Exempelvis anses Majorna vara en bra plats att bo på eftersom att det är lätt att anamma en miljömedveten livsstil om man bor där. Man bor så pass nära den delen av centrala Göteborg där studier och arbetsplatser äger rum att man kan cykla till vardags, och åka kollektivt behöver man endast göra i undantagsfall. Att bo i Majorna innebär att man slipper passera de platser som förknippas med kommersialism så som Brunnsparken, Nordstan, Frölunda torg, Vallgraven och evenemangsstråket. De "hyperkommersialiserade" platserna utgör på sätt och vis barriärer i stadsrummet för några av respondenterna. Flera respondenter var även kritiska till nybyggda bostadsområden så som Kvillebäcken och Norra Älvstranden. Vid första anblick var den främsta kritiken att de uppfattade dessa platser *fula*, rent estetiskt. Enligt Lefebvre (1991) är också estetiska uttryck bärare av symbolik, om än på flyktiga och subtila sätt, och vid närmare anblick kommer också det fram i intervjuerna. Återigen träder ideologi och klass fram ur berättelserna. Flera respondenter vänder sig mot det nybyggda eftersom de uppfattar det som massproducerat och likartat – det ser ut som alla nybyggda hus i till exempel Stockholm eller andra städer runt om i Europa. Förtätning, gentrifiering, skyskrapor och skrytbyggen kommer då på tal. Kvillebäcken har enligt några respondenter byggts för människor med tjocka plånböcker. Eftersom husen de är så höga och står så tätt blir ljusinsläppet för dåligt längre ner i husen – rena mardrömmen – alla har ju inte råd att bo högst upp, påpekar en som bott i ett hus i liknande skala och ljusinsläpp i Linné. Både de aktörer som planerat och byggt området såväl som målgruppen kritiserar; *"Det är liksom samma grej, de bygger nya hus och så är det restauranger i botten och så liksom pang pang pang. Och så och så köper alla sina lägenheter och så typ har de eh, har de såhär balkonger och de stansar ut några*

fallande löv liksom såhär". Att de uppfattar området som omysigt, ocharmigt, småmodernt, fräscht (i negativ bemärkelse), sterilt eller rentav fult, verkar inte bero på bebyggelsens fysiska utformning utan på *vad denna utformning symboliserar*. Att kalla området för *fult* kan vara en form av försvar; genom att nedvärdera estetiken hamnar respondenterna istället i ett överläge. Det är alltså inte så enkelt att lyckad stadsbyggnad ur ett socialt och estetiskt perspektiv går att reducera till huruvida gemene människa trivs bland varierade fasadmateriäl, gröna tak, korta kvarter eller verksamheter i gatuplan; alla dessa saker är bärare av symbolik som betyder olika saker för olika människor och i olika tidsperioder. Pris och hyresnivå spelar definitivt in här – det kommunicerar med all tydlighet *för vem* man har byggt.

VILKEN ROLL SPELAR PROCESSEN IDENTIFIKATION FÖR RESPONDENTERNAS FÖRSTÅELSE AV OLIKA PLATSER?

På vilket sätt processen *identifikation* påverkar den sociala produktionen av olika platser har berörts på flera sätt ovan. Sammanfattningsvis kategoriserade respondenterna platser utifrån föreställningar om vilka människor som vistas där samt utifrån idéer om hur dessa människor är. Om identifikation innebär att definiera "vem som är vem", kan man säga att en stor del av den sociala produktionen av rummet går ut på att definiera "vem som bor var". Flera sade att de vill bo nära sina likar – vilket i sig säger ganska mycket om identifikationens roll! Respondenterna lyfter även fram delar av sin egna identitet som typiskt för området de bor i; akademiker menar att akademiker är utmärkande för stadsdelen, de som identifierar sig som vänster menar att en vänsteridentitet är typiskt, de drogliberala menar att hög tolerans mot människor som brukar olika substanser är typiskt, de kreativa menar att kreativitet är typiskt, de med arbetaridentitet menade att området var färgat av en arbetarklassmentalitet, de utåtriktade menar att utåtriktade människor som pratar med varandra i det offentliga rummet är typiskt etc. Även om alla dessa saker samtidigt kan vara typiska, tenderade respondenterna alltså att lägga märke till sådant som gjorde att de själva passade in. Det kan också helt enkelt handla om att man är mer uppmärksam på sådant som man känner till sedan tidigare.

Få ville bo där fastighetspriserna är höga, vilket främst berodde på att respondenterna inte ville identifiera sig med de människor som bor där. Även det kan vara en form för försvar. Långedrag, Fiskebäck, Örgryte, Vasa och Askim användes som exempel på platser där det bor människor som är annorlunda än dem själva, som har en annan kultur eller som inte har en vänsteridentitet. Flera respondenter ogillar "kulturen" där men skulle egentligen vilja bo i ett hus nära havet.

De flesta hade lagt märke till att det finns en del människor med sämre ekonomiska förutsättningar och/eller missbruksproblematik i Majorna. Alla respondenter utom en tog upp under intervjun att det bor få med utländsk bakgrund i Majorna. Hur

respondenterna förhöll sig till dessa två saker var olika och även här spelade identifikationen in på olika sätt. Även om de flesta ville bo nära sina likar fanns det i vissa fall en gräns för hur homogent de kunde tänka sig att bo. I de fall respondenterna själva ansåg att de tillhörde gruppen akademiker eller medelklass och samtidigt identifierade sig som individer som är måna om de svaga i samhället behövdes inslaget av utslagna människor för att området inte enbart skulle utgöras av deras (priviligerade) likar. Två respondenter lyfte dubbelheten i att personer som säger sig vara politiskt medvetna samlas i ett område där många tycker likadant och där det dessutom bor väldigt få med utländsk bakgrund. En respondent oroade sig för en gentrifiering och menade att området snart kommer att ha förlorat den sociala blandning som var själva lockelsen för henne från början – ”*snart kommer Majorna bli som alla andra innerstadsstadsdelar*”. En annan respondent som vuxit upp i ett Majorna som han uppfattade som väldigt stökigt på den tiden välkomnade istället utvecklingen mot en stadsdel med mera ”caffelatte och barnvagnar” och mindre ”stök”. En annan respondent uppskattade att det fanns människor i området ”som inte mår så bra” för att hon känner sig trygg i deras sällskap. Hon själv skulle inte passa in i ett ”finare” område som exempelvis Vasa. Där kände hon sig mindre värd medan i Majorna är det ingen som dömer henne, upplevde hon. Att vara majbo (= en som bor i Majorna) kan få olika värde i olika sammanhang; *flummiga hipsters*, *rödvinsvänster* eller *socialbidragstagare* var några negativa tankar som andra människor kunde tänkas ha om majbor. I övrigt kunde det som var typiskt för området också upplevas negativt just eftersom det utgör en klyscha; akademiker och miljöpartist med elcykel, och en liten mössa som sitter högt upp på huvudet exempelvis – för vissa gäller det därför att med stor precision hålla sig undan de mest stereotypa symbolerna. Det är slående hur uppmärksamma respondenterna är på sådan symbolik. Att den egna identiteten kan få olika status i olika sammanhang kan också vara en av anledningarna till att respondenter känner sig mindre bekväma på platser som de kopplar till andra politiska ideologier eller andra ”kulturer” än den egna – där andra värderingar än de egna är normerande får deras identitet kanske inte samma sociala status. En ung respondent med utländsk bakgrund beskrev till exempel hur man ska vara för att passa in i Majorna; ”svennig” och inte ”hajpad” – området beskrivs även som tråkigt. På frågan om var han ville bo istället var svaret att han ville flytta till ett område med människor av blandat ursprung där han menade att folk var trevligare och mer energiska – det vill säga ungefär motsatsen till den bild av platsen Majorna som respondenten presenterade.

NYA FRÅGOR OCH VIDARE FORSKNING

Den här studien visar att hur vi förstår olika platser är ett resultat av en social produktionen av rummet, det vill säga att plats är nära sammanflätat med idéer om andra människor, om ideologier, kulturer och klasstrukturer. En plats är mer än en samling materia i rummet och mer än en serie koordinater. En plats utgörs också av

människors minnen - både egna och medierade – men inte enbart minnen av specifika fysiska platser utan även avtryck av människor och tankeströmningar inom akademi och samhällsdebatt. På så sätt är platsen textuell – ett samspel mellan det faktiska, fysiska och den som upplever. Var tid har sina symboler vilket gör att även olika generationer kan ha vitt skilda uppfattningar. Estetiska detaljer är symboliskt laddade med olika betydelser som är flyktiga - men kraftfulla. De sänder signaler om större samhällsfenomen och maktkamper av olika slag. En så enkel sak som några klockor på en vägg i en bostadsrätt sänder ett budskap om sociala orättvisor och kommersialism. En mössa buren på ett särskilt sätt kan kommunicera så mycket som att man är akademiker, miljöpartist, elcyklist, kulturellt intresserad och kreativt lagd – men bara just nu, just där. Vi har tittat närmre på ett mindre geografiskt område och hur människor som bor där uppfattar sin omgivning. Det är långt ifrån enkelt, ja till och med omöjligt, att paketera och kommunicera den myriad av erfarenheter, idéer och intryck som gör den här platsen till Majorna för dem. Vad platsen representerar är helt beroende av vem man är själv, vem man vill vara och vad man har varit igenom – en människas housing pathway och platsförståelse. Platser som ser nästan likadana ut för mig som utomstående uppfattas av respondenterna som väldigt olika varandra av många olika skäl – andra människor bor där, platsen är lokaliserad annorlunda i förhållande till andra platser som de har en relation till, platsen har en annorlunda historia, upplåtelseformen är ideologiskt färgad osv osv.

En typ av miljö som uppfattas av de flesta respondenterna som relativt likartad oavsett var den ligger, och det är miljonprogramsområdet. Jag skriver det i bestämd form för att respondenterna i den här studien tenderade att prata om flera miljonprogramsområden samtidigt som om de vore en och samma plats – den symboliska betydelsen var densamma. Inte utan undantag förstås – några nämnde platserna vid namn ibland, för att gruppera dem och dra dem över en kam några minuter senare. Att områden stämplas som ”särskilt utsatta områden” har möjligtvis bidragit till att upprätthålla bilden av alla miljonprogram som en och samma (farliga) plats. Men att huskroppar stirrar och skrämmer – hur är det ens möjligt? Representationen av rummet – i det här fallet representationen av modernistisk arkitektur inom forskning och samhällsdebatt – har paketerat dessa hus och gator i en enkel och kommunicerbar logik. Begrepp som hus-i-park, satellitstad, kvartesstad, blandstad mm försöker fänga, förenkla och kategorisera för att förklara. ”Titta så dåligt det fungerar – titta så bra motsatsen fungerar” argumenteras det, vilket antas bero på gator, skala, hus och täthet medan sådant som makt, ideologi, klass och sociala orättvisor lämnas utanför ekvationen. Det finns vad jag vet inte någon empirisk forskning som visar hur det sociala livet påverkas av olika typer av gatustruktur oberoende av sådant som vilka som bor där och vad platsen betyder för dem och för andra. Det tycks inte heller behövas – argumenten rimmar så bra med de egna upplevelserna att fördelarna med konceptet blandstad eller nackdelarna med modernismen inte behöver styrkas med hjälp av forskning för att få genomslag inom planeringsdiskursen. Frågor jag vill ställa med den här studien är *vems upplevelser*

är det? Vems rumsliga praktiker, vems sociala rum och vems symboler är det som används som mall?

Varför behövs den här studien? är en annan fråga som snurrat i huvudet under uppsatstiden, *vad har det här med hållbarhet att göra?* en annan. Till slut har jag landat i att det behövs kunskap om hur vi uppfattar olika miljöer för att förstå vad som ligger bakom att vissa platser konsekvent väljs bort och varför de anses vara sämre livsmiljöer. Är det verkligen *rummet* som är problemet – eller är segregationen snarare något som uppstår socialt? Kanske är det både- och.

Visst är det, som Andersson, Bråmås och Hogdal (2010) menar, till viss del ett resultat av segregationen, alltså segregationsgenererad migration, som avoidance behavior handlar om. Men resultatet av den här studien visar att miljonprogramsområden inte enbart väljs bort baserat på vilka som bor där och områdets sociala status utan även på grund av hur den byggda miljön har framställts diskursivt – som ohållbar, ful, farlig och asocial. Den visar också att när kvartersstaden framställs som den ultimata livsmiljön bidrar det till dess attraktionskraft – och det blir en sorts segregationskraft. Planerare, arkitekter, politiker och forskare som skapar planeringsdiskurser och ideal har stor inverkan på hur olika platser fogas samman till en och samma plats i våra mentala kartor. Att påfund som urban sprawl, satellitstäder och externa köpcentra är dåliga för miljön behöver dock inte betyda att det inte finns kvalitéer i modernistiska bostadsområden som främjar social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Utifrån Lefebvres (1991) perspektiv kan det tänkas att dessa miljöer, tillsammans med de människor som bor där idag, har sina unika socialt producerade rum – som särskiljer en miljonprogramsförort från en annan. Hur ser de som vuxit upp i olika miljonprogramsområden på sina bostadsområden och på resten av staden? Vilka betydelser överlagrar dessa platser?

Får jag lov att så ett tankefrö?

Får jag lov att lansera den snudd på galna idén att varje plats är unik?

*

REFERENSER

Andersson, E., Borgegård, L-E. & Fransson, U. (2001) Från Babylon och Chicago till Fittja. I: Magnusson, L (red) Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden (s 83–114). Umeå: Boréa Bokförlag.

Andersson, R (2001) *Skapandet av svenskglea bostadsområden*. I: Magnusson, L (red) Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden (s115 - 153). Umeå: Boréa bokförlag.

Andersson, R., Brattbakk, I., & Vaattovaara, M. (2017). Natives' opinions on ethnic residential segregation and neighborhood diversity in Helsinki, Oslo and Stockholm. *Housing Studies*, 32(4), 491–516.

Andersson, R., Bråmås, Å. & Hogdal, J. (2010). *Fattiga och rika - segregerad stad: flyttningar och segregationens dynamik i Göteborg 1990–2006*. Göteborg: Göteborgs stad.

Berg, M. & Popp, J. (2014) *Jan Popp och hans mamma Alice – sjuttio års kamp för kamp för värdighet i utkanten av Göteborg och Sverige*. Göteborg: A-Script Förlag.

Brusman, M. (2008). *Den verkliga staden? Norrköpings innerstad mellan urbana idéer och lokala identiteter*. Linköping: Tema kultur och samhälle, Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur. Linköping: Linköping Universitet.

Bråmås, Å. (2007). *Etnisk diskriminering på bostadsmarknaden - en forskningsöversikt*. Institutet för bostads- och urbanforskning. Arbetsrapport. Institutet för bostads- och urbanforskning. Uppsala: Uppsala universitet

Boplats Göteborg (2018) *Boplats i siffror*. Tillgänglig:
<https://nya.boplats.se/om/statistik#tre>

Boverket (2010). *Socialt hållbar stadsutveckling*. Available at:
<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling/> [2018-09-11]

Clapham, D. (2002). *Housing Pathways: A Post Modern Analytical Framework*. *Housing, Theory and Society*, vol. 19 (2), pp. 57–68. DOI:
<https://doi.org/10.1080/140360902760385565>

Ericsson, U., Molina, I., Ristilampi, P.-M., Sverige, Integrationsverket & Riksantikvarieämbetet (2002). *Miljonprogram och media: föreställningar om människor och förorter*. Stockholm; Norrköping: Riksantikvarieämbetet; Integrationsverket.

- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Guevara, B. (2014). *Segregation - utbredning, orsaker, effekter och möjliga åtgärder: Ett kunskapsunderlag om segregation inom projekt KAIROS*. (Mistra Urban Futures Paper 2014:3). Göteborg: Mistra Urban Futures.
- Gren, M., Hallin, P.-O. & Molina, I. (2000) *Kulturens plats - maktens rum*. Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Gunnemark, K. (1998) *Hembygd i storstad – om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser*. Göteborg: Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Göteborgs stad (2018) *Göteborgsbladet 2018 - Statistik och Analys*. Available at: [http://statistik.goteborg.se/Statistik/Faktablad/Goteborgsbladet/Goteborgsbladet-20171/, /Statistik/Faktablad/Goteborgsbladet/Goteborgsbladet-20171/ \[2018-10-18\]](http://statistik.goteborg.se/Statistik/Faktablad/Goteborgsbladet/Goteborgsbladet-20171/, /Statistik/Faktablad/Goteborgsbladet/Goteborgsbladet-20171/ [2018-10-18])
- Göteborgs stads statistikdatabas (2018) Tillgänglig: <https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/statistik-och-analys/goteborgsbladet/hamtastatistik/statistikdatabas?uri=gbglnk%3A201883152926117>
- Jenkins, R. (2004) *Social Identity*. Första utgåvan. London: Routledge.
- Johansson, Thomas & Sernhede, Ove (2006) *Den industriella epoken: Göteborg och Malmö. En bakgrund* I Johansson, Thomas & Sernhede, Ove (red) (2006). *Storstadens omvandlingar. Postindustrialism, globalisering och migration*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos
- Jörnmark, J., Forsemalm, J. & Palmås, K. (2015) *Göteborg - mellan segregation och kreativitet*. Tangent Förlag.
- Karjalainen, P. T. (1998) *Place and intimate sensing*. Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift 27:1998
- Kärholm, M. (2004). *Arkitekturens territorialitet: till en diskussion om territoriell makt och gestaltning i stadens offentliga rum*. Lund: Lund Universitet.
- Lefebvre, H. (1991) (1974): *The Production of Space*. Översatt av Donald Nicholson Smith, Blackwell, Oxford: Blackwell publishing

Lilja, M. (2015). *Det bästa för mitt barn: nyblivna mödrar i den delade staden*. Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap. Örebro: Örebro University.

Lindén, J. (1991) *Förbannade solgårdsungar!* Norstedt förlag.

Loit, J. (2014). *En stad i världsklass – hur och för vem? En studie om Stockholms sociala stadsplanering*. Uppsala: Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.

Magnusson, L. (2001) Invandring och segregation: en bakgrund. I: Magnusson, L (red) *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden* (s 21). Umeå: Boréa bokförlag.

Mattson, K (2010) Kulturavstånd eller avståndskultur? - föreställningar om de Andra inom svensk invandrarforskning. I: Gren, M., Hallin, P.-O. & Molina, I. (2000) *Kulturens plats - maktens rum* (2010). (s. 127-152). Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion.

Molina, I. (1997). *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet [Racialization of the city] : [ethnic residential segregation in the Swedish Folkhem]*. Department of Social and Economic Geography. Uppsala: Uppsala University.

Mörck, M. (1991). *Storstadens livsstilar och boendekarriärer : en etnologisk intervjuundersökning från 80-talets Göteborg*. Göteborg: Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Rodenstedt, A. (2014). *Living in the calm and safe part of the city: The socio-spatial reproduction of upper-middle class neighbourhoods in Malmö*. Uppsala: Department of Social and Economic Geography, Uppsala University.

Sveriges Allmännyttan (2018) *Historiska epoker*. Tillgänglig: <https://www.allmannyttan.se/historia/historiska-epoker/>

Tunström, M. (2009). *På spaning efter den goda staden om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*. Örebro: Örebro Universitet.

Winther Jørgensen, M. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Österberg, T. & Sjöblom, J. (2013) *Rurban utveckling på Lindängen – Applicering av konceptet "bygdeutveckling" i ett urbant perspektiv med fokus på medborgarinflytande och lokal ekonomi*. Institutionen för urbana studier. Malmö: Malmö Högskola.

BILAGOR

INTERVJUGUIDE

Namn

Ålder

Utbildning/yrke

Upplåtelseform, lägenhetens storlek

Civilstatus samt hushållets storlek

Hur länge har du bott i Majorna?

----- *Uppvärmning, bakgrund, tid och erfarenhet som faktorer*-----

Kan du berätta om var du är uppvuxen någonstans och var du har bott i ditt liv?

Varför flyttade du till Majorna?

Hur såg vägen dit ut?

- Kötid på boplat, vad gjorde du under tiden?
- sparande till bostad, etc.
- vad hade du att välja på? Hade du möjlighet att köpa? Hyra?

Kommer du ihåg vad det var som fick dig att flytta just hit och inte någon annan stans?

Fanns det andra områden som du ville bo i? Varför? Varför inte?

Kände ni någon här innan ni flyttade hit?

Om andra hand: finns det andra, tryggare alternativ för dig, som du valt bort?

Kötid? Sparande?

Om låntagare: hur tänker du kring investeringen?

-----”Vad det *innebär* att bo här? ”-----

Berätta om Majorna.

Hur är det att bo i Majorna?

- Trivs du?
- Varför?/ inte?

Umgås du med andra i bostadsområdet?

Hur är lägenheten? Hur är föreningen / hyresvärden?

-----Majornas identitet-----

Hur känns det att berätta för någon att du bor här?

Vad får du för reaktioner när du berättar att du bor här? Om några alls...

Vad tror du att de tänker om dig då? Tror du de tänker något särskilt?

”Majorna har en egen identitet” har man ju hört

- Kan du beskriva den identiteten?
- Passar du in?
- Vem passar in?

-----Andra platser i staden-----

Var i Göteborg känner du dig hemma?

Finns det andra delar i eller utanför staden kan du tänka dig att bo?

- Vad är det som gör att du kan tänka dig att bo där?

- känner du dig hemma där? Varför?
- Vad är typiskt för det området?
- Var känner du dig trygg resp otrygg?
- Var rör du dig i vardagen?
- Var är det centralt att bo?
- Var är centrum? Vad vill du bo nära? Var tar man en öl/kaffe/träffar någon?

Var kan du absolut inte tänka dig att bo?

- Varför inte?

-----framtiden-----

- Hur ser drömboendet ut – framtiden?
- Varför tror du att du vill bo där eller på det sättet?
- Hur ser dina möjligheter ut att flytta? Kötid/pengar etc.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.